

Heidi Pyyny (toim.)

”Että olisi joku toimintamalli olemassa...”

Pohjoinen hyvinvointikeskus -hanke työelämäyhteistyön kehittäjänä

”Että olisi joku toimintamalli olemassa...”

Heidi Pyyny (toim.)

”Että olisi joku toimintamalli olemassa...”

Pohjoinen hyvinvointikeskus -hanke työelämäyhteistyön kehittäjänä

Sarja B. Raportit ja selvitykset 19/2013

© Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu ja tekijät

Sarja B. Raportit ja selvitykset 19/2013

ISBN 978-952-5897-89-0 (nid.)

ISSN 1799-2834 (painettu)

ISBN 978-952-5897-90-6 (pdf)

ISSN 1799-831X (verkkojulkaisu)

ISSN-L 1799-2834

Rahoittajat: Lapin Yliopisto, Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu, Rovaniemen ammattikorkeakoulu, Euroopan Unioni Euroopan aluekehitysrahasto, Lapin Liitto, Vipuvoimaa EU:lta 2007-2013

Kirjoittajat: Sari Arolaakso-Ahola, Minna Harjuniemi, Merja Hjulberg, Kim Huttunen, Irma Isometsä, Laura Juopperi, Matti Juusola, Raimo Jänkälä, Sanna Leppälä, Susanna Paakki, Airi Paloste, Mari Perttula, Riitta Pistokoski, Anne Puro, Tanja Pynninen, Heidi Pyyny, Mika Rahkola, Sarianna Saarenpää, Marja-Terttu Saglam, Riikka Smeds, Leena Smeds-Howel, Markus Suontakanen

Taitto: Mainostoimisto Plusmark

Paino: Kopijyvä Oy 2013

Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu

Tietokatu 1

94600 Kemi

Puh. 010 353 50

www.tokem.fi/julkaisut

Lapin korkeakoulukonserni LUC on yliopiston ja kahden ammattikorkeakoulun strateginen yhteenliittymä. Konserniin kuuluvat Lapin yliopisto, Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu ja Rovaniemen ammattikorkeakoulu.

www.luc.fi

Sisällys

ESIPUHE	. 7
-------------------	-----

JOHDANTO	. 9
--------------------	-----

I POHJOINEN HYVINVOINTIKESKUS – työelämäyhteistyötä kehittämässä

Heidi Pyynty & Anne Puro

POHJOINEN HYVINVOINTIKESKUS – TYÖELÄMÄYHTEISTYÖTÄ KEHITTÄMÄSSÄ	. 13
--	------

II HYVINVOINTIA PITKÄAIKAISTYÖTTÖMILLE – Kemin pilotti

Airi Paloste & Anne Puro

HYVINVOINTIA PITKÄAIKAISTYÖTTÖMILLE – KEMIN PILOTTI	. 29
---	------

Sanna Leppälä & Kim Huttunen

HYVINVOINTITARKASTUSTEN PILOTOINTI HYVINVOINTIPYSÄKILLÄ	. 47
---	------

Riikka Smeds & Leena Smeds-Howel

TYÖMATKALLA-RYHMÄTOIMINTAAN OSALLISTUVIEN PITKÄAIKAISTYÖTTÖMIEN KOKEMUKSET OPINNÄYTETYÖN AIHEENA	. 51
---	------

Minna Harjuniemi & Irma Isometsä & Matti Juusola & Sarianna Saarenpää

SOSIONOMIOPISKELIJAT POHJOINEN HYVINVOINTIKESKUS -HANKKEESSA	. 55
--	------

III UUDENLAISIA PALVELUITA KEMINMAAN SENIOREILLE

- yhteistyössä Pohjoinen hyvinvointikeskus - hankkeen kanssa

Sari Arolaakso-Ahola & Merja Hjulberg & Laura Juopperi & Marja-Terttu Saglam

UUDENLAISIA PALVELUITA KEMINMAAN SENIOREILLE	. 61
--	------

Susanna Paakki & Mari Perttula

MATALAN KYNNYKSEN OHJAUSTA JA NEUVONTAA IKÄIHMISSILLE - OPISKELIJOIDEN KOKEMUKSIA KEMINMAAN PILOTISSA	. 75
--	------

IV URHEILUFYSIOTERAPIASTA KÄSIN KOULUTUKSEN, URHEILUN JA MATKAILUN KEHITTÄMISEEN

Mika Rahkola & Markus Suontakanen

URHEILUFYSIOTERAPIASTA KÄSIN KOULUTUKSEN,
URHEILUN JA MATKAILUN KEHITTÄMISEEN 79

V TYÖELÄMÄYHTEISTYÖTÄ JOKIVARRESSA

Riitta Pistokoski

TYÖELÄMÄYHTEISTYÖTÄ JOKIVARRESSA 97

VI ARVIOINTI TUKEE KEHITTÄMISTOIMINTAA

Raimo Jänkä & Tanja Pynninen

ARVIOINTI TUKEE KEHITTÄMISTOIMINTAA 107

LOPUKSI - TÄSTÄ ETEENPÄIN. 119

KIRJOITTAJAT 123

Esipuhe

Läheinen yhteistyö työelämän ja alueen kanssa on ammattikorkeakoulujen toiminnan peruslähtökohta. Lainsäädännön mukaan ammattikorkeakoulujen tehtävänä on antaa työelämän ja sen kehittämisen vaatimuksiin perustuvaa korkeakouluopetusta ja harjoittaa ammattikorkeakouluopetusta palvelevaa sekä työelämää ja aluekehitystä tukevaa ja alueen elinkeinorakenteen huomioon ottavaa soveltavaa tutkimus- ja kehitystyötä (Ammattikorkeakoululaki 24.7.2009/564 4§).

Koulutuksen ja työelämän yhteistyön merkitys on entisestään kasvanut toisaalta työelämän jatkuvien kehittämistarpeiden ja toisaalta osaltaan tähän vastaamaan pyrkivän uudistuneen ammattikorkeakouluopetuksen myötä. Nopea kehitys asettaa suuret vaatimukset työelämän jatkuvaan kehittämiseen, johon etenkin tiukan taloudellisen tilanteen aikana ei tahdo irrota tarpeeksi omia resursseja. Korkeakoulutuksen kannalta tulevaisuuden ammatillisten erityisosaajien tulee voida jo opiskeluaikanaan kehittää osaamistaan todellisissa työelämän ympäristöissä. Kyse onkin näiden tarpeiden optimaalisesta yhteensovittamisesta, josta molemmat osapuolet hyötyvät. Pohjoinen hyvinvointikeskus –hankkeessa on kehitetty systemaattinen toimintamalli tähän yhteistyöhön.

Pohjoisten ammattikorkeakoulujen sosiaali-, terveystyö- ja liikunta-alat ovat jatkuvasti kehittäneet yhteistyötä oman alueensa työelämän sekä toistensa kanssa. Hyvänä esimerkkinä tästä Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveystyö kehitti järjestelmällistä työelämäyhteistyötä omana hankkeenaan vuosina 2008-2011. Kumppaneina kehittämisessä toimivat pilotit Kemistä ja Tornioista. Hankkeessa kehitettiin myös monialaista yhteistyötä eri koulutusohjelmien kesken.

Pohjoinen hyvinvointikeskushankkeen tavoitteena on ollut kehittää Lapin ammattikorkeakoulun hyvinvointipalvelujen osaamisalueelle uusi, systemaattinen toimintamalli alueen hyvinvointipalveluiden ja osaamisen kehittämiseksi hyödyntäen aiemmin tehtyä kehitystyötä. Tämä tavoite on saavutettu ja toivottavasti piloteissa tehty kehittämis-työ jää elämään osana hankkeen tuloksellisuutta.

Uusi toimintamalli on kehitetty asiakaslähtöiseksi ja verkostomaiseksi. Esille nousseet ongelmat molemminpuolisten tarpeiden ennakkoinnin satunnaisuudesta ja aikataulujen yhteensovittamisesta on ratkaistu pysyvällä kehittäjäverkoston ja osaamisalan tiimin yhteistoiminnalla. Osa yhteistoiminnasta voidaan suunnitella toistuvina yhteistoimintamuotoina, jotka sekä käytännön työelämässä että koulutuksessa voidaan ottaa huomioon vuosisuunnittelussa. Osa yhteistyöstä koostuu muuttuvista, nopeastikin ilmenevis-

tä kehittämistarpeista, joiden liittäminen korkeakoulujen toimintaan tapahtuu monita-
hoisen verkosto- ja tiimityön puitteissa.

Pohjoinen hyvinvointikeskus –hanke on ansiokkaasti jatkanut ammattikorkeakou-
lujen ja työelämän yhteistyön kehittämistä. Hankkeen on mahdollistanut Lapin Liitto
myöntämällä Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR) rahoitusta kehittämistyöhön.
Rahoitukseen ovat osallistuneet Lapin korkeakoulujen lisäksi Digipolis, Keminmaan
kunta, Kemin kaupunki, Länsi-Pohjan sairaanhoitopiiri, Ammattiopisto Lappia ja La-
pin Urheiluopisto.

Koska hankkeessa on luotu uutta toimintamallia Lapin ammattikorkeakoulun hy-
vinvointipalvelujen osaamisalalle, Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun koordinoi-
massa hankkeessa tärkeimpänä yhteistyökumppanina koulutuksen puolelta on ollut
Rovaniemen ammattikorkeakoulu. Hankkeeseen on osallistunut Lapin korkeakoulu-
konsernista myös Lapin yliopisto ja toimintojen osalta osittain mukana on ollut myös
Ammattiopisto Lappia. Kehittämispilotteina ovat toimineet Keminmaan seniorikes-
kustoiminta, Kemin pitkäaikaistyöttömien hyvinvointipalvelut, Rovaniemen urheilu-
fysioterapian koulutus- ja palvelutoiminta sekä Kolarissa alueen toimijoiden, ammatti-
korkeakoulun ja ammattiopiston yhteistyö. Hanketta on toteutettu syksystä 2012 alkaen
ja se päättyy vuoden 2013 lopussa.

Lämmin kiitos tavoitteen saavuttamisesta kuuluu kaikille hankkeeseen osallistuneil-
le sekä työelämän että koulutuksen puolella. Päävastuu hankkeen toteutumisesta on ol-
lut projektipäälliköllä, lehtori, aikuiskoulutusvastaava Heidi Pyynyllä Kemi-Tornion
ammattikorkeakoulusta. Hänen työpareinaan on toiminut lehtori Anne Puro Kemi-
Tornion ammattikorkeakoulusta ja Rovaniemen ammattikorkeakoulusta Mika Rahkola.
Ilman kuntien kiireisiä, mutta hankkeeseen sitoutuneita työelämäedustajia ja heidän
työskentelynsä mahdollistaneita esimiehiä, ei kehittäminen olisi onnistunut. Kyse on
tässäkin yhteistyöstä, josta molemmat osapuolet hyötyvät.

Yhteistyömalli on luotu ja uuden Lapin ammattikorkeakoulun hyvinvointipalve-
luiden osaamisalan tehtäväksi jää toteuttaa ja edelleen kehittää työelämäyhteistyötä
Lapin sosiaali- ja terveyspalveluiden edustajien kanssa julkisella, yksityisellä ja järjes-
tösektorilla.

Kemissä 01.12.2013

LEENA LEVÄSVIRTA
Toimialajohtaja, YTT
Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysala

Johdanto

Ammattikorkeakoulun yksi keskeinen tehtävä on toimia alueensa vaikuttajana tukemalla toimintaympäristönsä elinvoimaisuutta ja hyvinvointia. Yhteistyötä ja verkostoitumista tarvitaan entistä enemmän toimintaympäristön muutosten ja niukkenevien resurssien vuoksi. Tämä edellyttää oppilaitoksilta ja yhteistyökumppaneilta joustavuutta, nopeaa reagointikykyä sekä innovatiivista ja asiakaslähtöistä ajattelua. Kemi-Tornion ja Rovaniemen ammattikorkeakoulujen sosiaali-, terveys- ja liikunta-alalla on jo pitkään toimittu yhteistyössä alueen kuntien ja muiden toimijoiden kanssa. Yhteistyön kehittämiseksi toimintaympäristön vaatimusten mukaisesti aloitettiin Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun, Rovaniemen ammattikorkeakoulun ja Lapin yliopiston yhteisprojektina EAKR-rahoitteinen Pohjoinen Hyvinvointikeskus -hanke. Hankkeessa on mukana tiiviisti myös Ammattiopisto Lappia. Hanke on toiminut ajalla 1.9.2012–31.12.2013.

Pohjoinen Hyvinvointikeskus -hankkeessa on kehitetty Lapin ammattikorkeakoulun (1.1.2014-) sosiaali-, terveys- ja liikunta-alalle uusi toimintamalli alueen hyvinvointipalvelujen kehittämiseksi ja osaamisen edistämiseksi. Toimintamallilla edistetään oppilaitosten ja työelämän välistä yhteistyötä vastaamaan paremmin työelämän tarpeita, ja luodaan avoimia oppimisympäristöjä sekä pysyviä kehittämisverkostoja. Hankkeessa kehitetty toimintamalli tehostaa hyvinvointitarpeiden ja hyvinvointiosaamisen kehittämisen ennakointi- ja arviointitoimintaa. Toimintamallin ja -prosessien avulla tuotetaan hyvinvointiin liittyvää koulutusta, palvelutoimintaa ja tutkimus- ja kehittämistoimintaa sekä integroidaan niitä paremmin opiskelijoita, alueen toimijoita ja elinkeinoelämää palvelevaksi. Toimintamallin tausta-ajatteluna toimivat asiakaslähtöisten palvelujen, palvelutuotteiden ja -prosessien kehittäminen sekä innovointi yhteistyössä palvelujen käyttäjien, tuottajien, tutkijoiden, kehittäjien ym. toimijoiden kanssa.

Pohjoinen Hyvinvointikeskus -toimintamalli tulee toimimaan ns. sateenvarjona, jonka alla koordinoitusti yhdistyvät ammattikorkeakoulun sosiaali-, terveys ja liikunta-alan Hyvinvointipysäkki- ja Hyvinvointiapteekkitoiminta, tutkimus- ja kehitystoiminta, täydennyskoulutus, terveys- ja hyvinvointipalveluauto ONNI sekä simulaatioympäristöt. Toimintamalli mahdollistaa opintokokonaisuuksien ja -jaksojen integroinnin edellä mainittuihin toimintoihin. Myös Ammattiopisto Lappian kauneus-, hius- ja hierontapysäkit ovat soveltuvin osin mukana yhteisessä toiminnassa. Hankkeen taustoitusta ja tarkoitusta käsitellään julkaisun ensimmäisessä Heidi Pyynyn ja Anne Puron artikkelissa, jossa myös esitellään hankkeessa kehitetty toimintamalli.

Yhteistyötä tehostavan toimintamallin rakentamiseksi hankkeessa käynnistettiin pilotit Keminmaassa, Kemissä, Kolarissa ja Rovaniemellä. Pilottien tarkoituksena oli tuottaa tietoa toimintamallin osa-alueiden ja kehittämisverkoston toimintatavan rakentamiseksi sekä kehittää uusia palvelumuotoja pilottien teemojen mukaisesti. Keminmaassa kehitettiin seniorikeskustoimintaa Palvelukeskus Kallinrantaan yhdessä Keminmaan kunnan sekä kolmannen sektorin kanssa. Keminmaan pilotista kerrotaan tarkemmin Sari Arolaakso-Aholan, Merja Hjulbergin ja Marja-Terttu Saglamin artikkelissa. Airi Palosten ja Anne Puron artikkelissa esitellään Kemin pilotti, jossa tavoitteena oli kehittää pitkään työttömänä olleiden henkilöiden hyvinvointipalveluja yhdessä muun muassa Kemiläinen työllistämismalli -hankkeen kanssa. Mika Rahkolan artikkelissa esitellään Rovaniemen pilotti, jossa kehitettiin urheilufysioterapian koulutus- ja palvelutoimintaa. Kolarissa lähtökohtana oli oppilaitosten (ammattiopisto ja amk) ja alueen toimijoiden yhteistyömuotojen kehittäminen. Tätä kuvataan Riitta Pistokosken artikkelissa. Lopuksi Lapin yliopiston Raimo Jänkälä ja Tanja Pynninen kertovat hankkeesta tehdyn arvioinnin tuloksista.

Opiskelijat ovat olleet mukana jokaisessa pilotissa eri tavoin. Opiskelijat ovat muun muassa osallistuneet työpajoihin, olleet järjestämässä palveluja sekä tehneet selvitys- ja opinnäytetöitä. Opiskelijat kuvaavat kokemuksiaan ja toimintaansa kunkin pilottiartikkelin yhteydessä.

Pohjoinen hyvinvointikeskus – työelämäyhteistyötä kehittämässä

1. POHJOINEN HYVINVOINTIKESKUS - TYÖELÄMÄYHTEISTYÖN KEHITTÄMISTÄ

Ammattikorkeakoulujen tehtäväalueet ovat opetus, tutkimus-, kehitys- ja innovaatio-toiminta (TKI) ja aluekehitystehtävä. Ammattikorkeakoulutoiminnan keskeinen piirre on sen läheinen yhteys työelämään ja alueelliseen kehittämiseen. Tämän tehtävän toteuttamiseksi ammattikorkeakouluissa on kehitetty erilaisia työelämäyhteistyön muotoja sekä opetukseen että TKI-toimintaan. Myös uusi ammattikorkeakouluja koskeva rahoitusmalli edellyttää entistä enemmän työelämäyhteistyötä esimerkiksi ulkopuolisen rahoituksen määrän kasvun vaatimuksena. Työelämän nopeissa muutoksissa työelämäyhteistyön kehittäminen on entistä tärkeämpää opiskelijoiden ammattitaidon kasvun ja osaamisen kehittymisen kannalta, mutta se on tärkeää myös jo olemassa olevan työelämäosaamisen lisäämisessä. Tiivis työelämäyhteistyö mahdollistaa paremmin myös uusien innovaatioiden syntymisen esimerkiksi TKI-toiminnan kautta. Näistä lähtökohdista Pohjoinen hyvinvointikeskus -hankkeessa on lähdetty kehittämään selkeää, systemaattista toimintamallia työelämäyhteistyön ylläpitämiseksi ja vahvistamiseksi.

Prosessien kehittäminen liittyy aina organisaation muuhun suunnitteluun ja kehittämiseen. Siksi sen pohjana tulee olla visiot, strategiat ja toimintaperiaatteet, jotka ohjaavat organisaation toimintaa. (JUHTA 2012, 3.) Pohjoinen hyvinvointikeskus -hankkeessa on huomioitu erityisesti Lapin korkeakoulukonsernin (LUC) aikuiskoulutuspalvelujen toimintamallin kehitystyö sekä uuden Lapin ammattikorkeakoulun strategia. Lisäksi jo olemassa olevat käytännöt Kemi-Tornion ja Rovaniemen ammattikorkeakouluista on huomioitu.

1.1 Työelämäyhteistyö muutosten mukana

Ammattikorkeakoulujen yksi rooli on olla alueensa keskeinen vaikuttaja tukemalla ja kehittämällä alueen elinvoimaisuutta ja hyvinvointia. Lapin AMK:n strategiassa (hyväksytty 19.6.2013) näkyy toimintaympäristön ja erityisesti Lapin maakunnan alueen erityispiirteet sekä ammattikorkeakoulun yhteys ympäröivään todellisuuteen. Tässä otetaan tarkasteluun strategian ne osat, jotka selkeimmin palvelevat hankkeessa kehitettyä toimintamallia.

Lapin AMK:n strategian toiminta-ajatuksena on “Arktisuudesta elinvoimaa”. Toiminta-ajatuksen mukaan “jalostamme muuttuvan toimintaympäristömme vahvuuksista ja mahdollisuuksista osaamista ja elinvoimaa pohjoisten toimijoiden tarpeisiin”. Jalostamisessa tähdätään asioiden taloudellisen ja/tai henkisen arvon lisäämiseen, mikä Pohjoinen hyvinvointikeskus -mallissa tarkoittaa opiskelijoiden ja työelämän asiantuntijoiden ammattitaidon ja osaamisen sekä palvelujen ja prosessien kehittämistä. Työelämän voimakaat rakenteelliset ja sisällölliset muutokset edellyttävät vankkaa yhteistyötä oppilaitosten, tutkimuslaitosten ja työelämän toimijoiden välillä. Elinvoimaisuudella viitataan muun muassa hyvinvointiin, jonka lisäämiseen toimintamalli välillisesti tähtää parantamalla toimijoiden välistä yhteistyötä entistä parempien palvelujen, prosessien ja osaamisen kehittämiseksi asiakkaiden käyttöön.

Lapin AMK:n profiilina on “Arktinen olosuhdeosaaminen” ja painoaloina ovat arktinen yhteistyö ja rajaosaaminen, turvallisuusosaaminen, etäisyyksien hallinta sekä luonnonvarojen älykkään käytön edistäminen. Läpileikkaavana teemana on palveluliiketoiminta ja yritysajatus. Pohjoinen hyvinvointikeskus -mallin näkökulmasta arktinen olosuhdeosaaminen tarkoittaa sitä, että huomioimme toiminnassamme Lapin maakunnan kaikki seutukunnat ja alueet kehittämällä esimerkiksi etäyhteistyön muotoja ja ratkaisuja oppilaitosten ja organisaatioiden väliseen yhteistyöhön etäisyyksistä huolimatta. Pohjoinen hyvinvointikeskus -mallissa todentuu etäisyyksien hallinta ja turvallisuusosaaminen. Etäisyyksien hallinta sisältää jo edellä mainitut etäyhteistyön ja etäpalvelujen kehittämisen. Turvallisuusosaaminen sisältyy sosiaali-, terveys- ja liikunta-alan ammattitaitoon, mutta turvallisuusnäkökulma laajenee ihmisten kokemaan turvallisuuteen esimerkiksi asiakaslähtöisten palvelujen saatavuutena ja oikein kohdentamisena.

Lapin AMK:n strategiassa mainitut arvot – luottamus, ennakkoluulottomuus ja yhteisöllisyys – ovat jo sellaisenaan hyvinvointialaan sisäänkirjoitettuja arvoja, mutta vaativat kuitenkin eri toimijoiden välisessä yhteistyössä jatkuvaa ylläpitämistä ja ”todeksi elämistä”.

Toinen strategia toimintamallin kehittämisen taustalla on Lapin aikuiskoulutusstrategia 2020. Strategian mukaan aikuiskoulutuspalvelujen tulee olla saatavilla matalan kynnyksen periaatteella niin työssä kuin työelämän ulkopuolella oleville henkilöille sekä yrityksille ja organisaatiolle. Palveluja ja koulutusta tulee kehittää ja suunnitella yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Strategian toimenpide-ehdotuksista osa toteutuu Pohjoinen hyvinvointikeskus -toimintamallissa. Näitä ovat esimerkiksi aluetta palvelevien aikuiskoulutuksen toimintamallien kehittäminen, elinkeino- ja aluelähtöisten ratkaisujen lisääminen, asiakaslähtöisten koulutuskonseptien kehittäminen, asiakaslähtöisten palvelujen ja tuotteiden kehittäminen sekä työelämälähtöisten ja -läheisten opetusmenetelmien kehittäminen. (Pitkospuilla – jatkuvan oppimisen poluilla 2012, 9, 22–25.)

Pedagogisena lähtökohtana ammattikorkeakouluissa on työelämäläheinen toiminta. Keskeisessä roolissa ovat osaamisperusteiset opetussuunnitelmat, jotka mahdollistavat työelämässä tarvittavan osaamisen kehittymisen sekä oppimisprosessien suunnittelun ammattitaidon kehittymistä tukevaksi. Aidosti työelämälähtöisissä opetussuunnitelmissa opiskelijan oppimisprosessi tehdään näkyväksi kuvaamalla ammatillista kasvua kohti tutkinnon edellyttämiä kompetensseja. Työelämän osaamistarpeiden ohella lähtökohtana ovat opiskelijoiden yksilölliset ja yhteisölliset osaamistarpeet ja -prosessit, opetuksen ja TKI-toiminnan integraatio sekä jatkuva kosketus toimintaympäristön muutokseen ja ennakkointiin. Ammattitaidon ja osaamisen kehittymistä tuetaan ja se mahdollistetaan erilaisten oppimis- ja opetusmenetelmien ja avoimien oppimisympäristöjen avulla sekä joustavilla opintopoluilla. (Kemi-Tornion AMK:n pedagoginen kehittämissuunnitelma 2010; Rovaniemen AMK:n opetussuunnitelmien uudistus- ja kehityshanke 2013.)

Työelämän kanssa tehtävä yhteistyö kohtaa monia haasteita. Tahtoa riittää, mutta esimerkiksi rajalliset resurssit voivat heikentää yhteistä kehittämistyötä. Yleisesti prosessien kehittämisellä tähdätään muun muassa toiminnan tehostamiseen, toiminnan laadun ja palvelutason parantamiseen ja ongelmatilanteiden hallintaan. Käytännössä tämä voi tarkoittaa asioiden uudenlaista keskittämistä ja päällekkäisten työvaiheiden poistamista. Prosessien kehittäminen voi johtaa uusien työtiimien muodostamiseen tai uuteen tapaan organisoida prosessit. (JUHTA 2012, 3.) Kuten Esa Poikela (2012, 25) toteaa, pulaa ei ole tiedosta tai tietäjistä, vaan pulaa on ajasta, tilasta ja tilanteista, jotka mahdollistavat oppimisen, kehittymisen ja aidon osaamisen tuottamisen. Myös tähän haasteeseen hankkeessa kehitettävällä toimintamallilla pyritään vastaamaan: löytämään foorumeita, luomaan prosesseja ja toimintatapoja, joissa luontevalla tavalla yhdistyy opiskelijoiden, oppilaitosten ja asiakasorganisaatioiden yhteinen kehittäminen ja osaamisen lisääminen.

Työelämäyhteistyölle kohdistuvia haasteita tai esteitä voivat olla hyvin monenlaiset oppilaitosten tai kumppaneiden toimintaan liittyvät asiat (Kemi-Tornion AMK:n Kumppanuustyöryhmä, työpaja 2011; Kemi-Tornion AMK:n sosiaali- ja terveystieteiden sisäinen hanke 2008). Tällaisia tekijöitä voivat olla muun muassa aikatauluihin tai asiantuntijoiden saatavuuteen liittyvät kysymykset, opetussuunnitelman rakenne, suunnitelmallisuuden, koordinoinnin, dokumentoinnin ja tiedottamisen puutteet, hankkeiden ja opetuksen integroinnin vaikeudet, asiakaslähtöisyyden haasteet. Ammattikorkeakoulun osaaminen ja asiakasorganisaatioiden kehittämistarpeet eivät välttämättä kohtaa näistä tekijöistä johtuen.

Nämä ongelmat ovat osin edelleen ajankohtaisia ja kuvaavat haasteiden moninaisuutta. Ratkaisuihin ongelmiin on nähty muun muassa asiakasprosessien ja palveluketjujen selkeyttäminen ja kuvaaminen sekä asiakasyhteistyön vastuuttaminen. Sisäisen viestinnän ja avoimen tiedonkulun kehittämisellä sekä toimivan palautejärjestelmän avulla voidaan luoda edellytyksiä toimivammalle työelämäyhteistyölle. Myös asiakashallinnan kehittäminen, aktiivisen kanssakäymisen ylläpitäminen sekä yhteisten kohtauspaikkojen ja -tilanteiden luominen tukevat pidemmällä aikavälillä alueen tarpeiden mukaisen palvelutoiminnan tuottamista. Sen seurauksena ammattikorkeakoulu voidaan kokea luotettavana kumppanina ja nähdä yhteistyö kaikkia osapuolia hyödyttävänä toimintana. (Kemi-Tornion AMK:n Kumppanuustyöryhmä, työpaja 2011.) Pohjoinen hyvinvointi-

keskus -hankkeessa kehitettävän toimintamallin avulla on pyritty vastaamaan näihin haasteisiin.

Edellä kuvattu ei tarkoita, etteikö työelämäyhteistyötä tehtäisi runsaastikin. Sekä Kemi-Tornion AMK:n sosiaali- ja terveysalalla että Rovaniemen AMK:n terveys- ja liikunta-alalla on tehty paljon työelämäyhteistyötä eri muodoissa (kuvi 1). Toimivia käytäntöjä on olemassa ja niiden ylläpitäminen sekä edelleen kehittäminen ovat tärkeä osa Pohjoista hyvinvointikeskusta. Kemi-Tornion AMK:ssa ja Rovaniemen AMK:ssa koottiin olemassa olevia, systemaattisia käytänteitä hankkeen aikana, ja jokaisesta koulutusohjelmasta niitä löytyi useampia. Työharjoittelujen ja opinnäytetöiden lisäksi keskeisimpiä työelämäyhteistyön muotoja ovat opintojaksokohtainen yhteistyö, opettajien työelämäjaksot, hankeyhteistyö, koulutusyhteistyö, työelämäpäivät ja opetussuunnitelmien kehittäminen. Lisäksi oppilaitosten avoimet oppimisympäristöt (ns. pysäkkitoiminta ja simulaatioympäristöt) ovat tarjonneet hyviä työelämäyhteistyön mahdollisuuksia.

Kuvi 1. Yhteistyön toimintamuodot.

1.2 Pohjoinen hyvinvointikeskus -hankkeen tavoitteet ja toteutus

Hankkeen tavoitteena on ollut kehittää Lapin ammattikorkeakoulun sosiaali-, terveys- ja liikunta-alalle uusi, systemaattinen toimintamalli alueen hyvinvointipalvelujen ja osaamisen edistämiseksi. Toimintamallilla kehitetään oppilaitosten ja työelämän välistä yhteistyötä vastaamaan työelämän tarpeita, luodaan avoimia oppimisympäristöjä sekä pysyviä kehittämisverkostoja. Toimintamalli tehostaa hyvinvointitarpeiden ja -osaamisen kehittämisen ennakointi- ja arviointitoimintaa. Toimintamallin ja -prosessien avulla tuotetaan hyvinvointiin liittyvää koulutusta, palvelu- ja TKI-toimintaa sekä niiden integrointia paremmin opiskelijoita, alueen toimijoita ja elinkeinoelämää palvelevaksi. Toimintamallin tausta-ajatteluna toimivat vahvasti myös asiakaslähtöisten palvelujen, palvelutuotteiden ja -prosessien kehittäminen ja innovointi yhteistyössä palvelujen käyttäjien, tuottajien, tutkijoiden, kehittäjien ym. toimi-

joiden kanssa. Peruslähtökohtana on tarjota toimijoille kohtaamisareena, joka toimii avoimena ja innovatiivisena kehittämisverkostona.

Yhteistyötä tehostavan ja monipuolistavan toimintamallin rakentamiseksi hankkeessa käynnistettiin pilottit Keminmaassa, Kemissä, Rovaniemellä ja Kolarissa. Keminmaassa Palvelukeskus Kallinrannassa on kehitetty seniorikeskustoimintaa yhdessä Keminmaan kunnan sekä kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. Kemissä pilottikohteena on ollut pitkäaikaistyöttömien hyvinvointipalveluiden kehittäminen yhdessä muiden muassa Kemiläinen Työllistämismalli -hankkeen kanssa. Rovaniemellä pilottina on urheilufysioterapian koulutus- ja palvelutoiminta. Kolarissa lähtökohta on oppilaitosten (ammattiopisto ja AMK) ja alueen toimijoiden yhteistyömuotojen kehittäminen. Pilottien kautta on saatu tietoa toimintamallin osa-alueiden ja kehittämisverkoston toimintatavan rakentamiseksi (ks. erilliset artikkelit piloteista). Lisäksi hankkeessa on järjestetty yhteisiä työpajoja palvelutuotteiden ja toimintamallin rakenteen ideoimiseksi. Hankkeen kokonaisetuneminen ja keskeiset toimenpiteet on kuvaat kuviossa 2.

	SYKSY 2012	KEVÄT 2013	SYKSY 2013
KEMIN PILOTTI	<ul style="list-style-type: none"> Ydinryhmän kokoaminen, 1 tapaaminen 	<ul style="list-style-type: none"> Ydinryhmän kokouksia 3 kpl Työmatkalla -ryhmän kokoukset 2 kpl Hyvinvoinnin tarkastukset -ryhmän kokoukset 2 kpl Työpaja 2 kpl 	<ul style="list-style-type: none"> Ydinryhmän kokouksia 2 kpl Työpaja 1 kpl Työmatkalla -ryhmän kokouksia 5 kpl Hyvinvoinnin tarkastukset -ryhmän kokouksia 3 kpl Hyvinvoinnin tarkastukset (20 hlö) Työmatkalla-ryhmäpalvelun aloitus
KEMINMAAN PILOTTI	<ul style="list-style-type: none"> Verkoston kokoaminen, 1 tapaaminen Työpaja 1 kpl 	<ul style="list-style-type: none"> Työpaja 3 kpl 	<ul style="list-style-type: none"> Työpaja 2 kpl Seniorikeskustoiminnan piloteinti
ROVANIEMEN PILOTTI	<ul style="list-style-type: none"> Verkoston kokoaminen, 2 verkoston tapaamista Tarpeiden kartoitus, toiminnan ideointi 	<ul style="list-style-type: none"> Verkoston tapaamisia 5 kpl Urheilufysioterapiatoiminnan piloteintia - mm. 60 hlö tuki- ja liikuntaelinten kartoitukset, harjoitusten alkaiset toimenpiteet Toimintamallin kehitystyö 	<ul style="list-style-type: none"> Verkoston tapaamisia 2 kpl Urheilufysioterapiatoiminnan pilotoivien jatko - mm. 25 hlön kartoitukset, harjoitusten alkaiset toimenpiteet, sisältöön kehittäminen Toimintamallin kehitystyö Urheilufysioterapiatoimijoiden kokoamista - verkostoituminen alueellisesti
KOLARIN PILOTTI	<ul style="list-style-type: none"> Verkoston kokoaminen, 5 tapaamista 	<ul style="list-style-type: none"> Verkoston kokoaminen, 3 tapaamista 	<ul style="list-style-type: none"> Työpaja 2 kpl Kehittämisryhmän kokoaminen
YHTEISET TYÖPAJAT		<ul style="list-style-type: none"> 1. työpaja (palvelutuotteet ja tuoteistaminen) 	<ul style="list-style-type: none"> 2. työpaja (toimintamallin ydinverkosto, vastuut, osallistajat, toimintamuodot)
HANKEINFOT		<ul style="list-style-type: none"> 1. infokahvit KTAMK:ssa 2. infokahvit AO Lappiassa 3 infokirjetta 	<ul style="list-style-type: none"> infotilaisuus RAAMK:ssa 1 infokirje päättöseminaari
ARVIOINTI	<ul style="list-style-type: none"> Alkuarviointi tammikuu 2013, väliarviointi loppukevät-alkusyksy 2013, loppuarviointi marras-joulukuu 2013 		

Kuvio 2. Pohjoinen hyvinvointikeskus -hankkeen eteneminen ja keskeiset toimenpiteet.

Hankkeen vaikutuksena yhteistyö korkeakoulujen ja alueen työ- ja elinkeinoelämän välillä selkiytyy ja tiivistyy. Toimintamallin avulla yhteistyö saa selkeän prosessikuvausten ja toimintatavat sille, miten yhteydenpito, kehittämissideat ja -toimenpiteet, koulutustarpeet jne. tulevat esille ja miten kehittämistyö etenee verkostossa yhteistoiminnallisesti. Työelämän toimijat tietävät, mihin ottavat yhteyttä, miten asia etenee ja kuka vastaa prosessin eri vaiheista. Epätietoisuus ja asioiden siirtäminen hen-

kilöltä toiselle poistuu. Koska verkostomainen toimintamalli kattaa sekä toisen asteen että korkea-asteen, myös yhteistyö näiden välillä mahdollistuu ja selkeyttää oppilaitosten keskinäistä työnjakoa ja rooleja. Pohjoinen hyvinvointikeskus -mallissa, jossa oppilaitosten sisäistä, keskinäistä ja työelämäyhteistyötä rakennetaan systemaattiseksi toiminnaksi, mahdollistetaan toimijoiden systemaattisempi yhteistyö, tiedon ja osaamisen jakaminen sekä innovaatioiden syntyminen. Tiiviimmällä verkostoitumisella poistetaan toimintojen ja palvelujen päällekkäisyyttä sekä roolien epäselvyyttä. Voidaan puhua pysyvästä oppimis- ja kehittämissympäristöstä, hyvinvointikeskus-infrastruktuurista. Pohjoinen hyvinvointikeskus-mallin avulla oppilaitosten koulutus-, palvelu- ja TKI-toimintojen integrointi on helpompaa. Työelämän näkökulmasta konsepti tuo selkeyttä yhteistyömuotoihin ja -kanaviin, sekä mahdollistaa oppilaitosten tarjoamien palvelujen paremman hyödyntämisen. Systemaattisen toimintamallin avulla koulutus-, palvelu- ja TKI-toiminta vastaavat paremmin yritysten ja yhteisöjen osaamisen ja toiminnan kehittämisen tarpeisiin. Tarpeiden ennakointi sekä yhteistyön ja toteutusten suunnittelu on toimintamallin avulla keskitetympää.

Syntyneen toimintamallin tarkempi kuvaus on luvussa 2.2.

2. TYÖELÄMÄYHTEISTYÖHÖN TOIMIVA MALLI

Prosessikuvaukset ovat yhteinen työväline niin johdolle, kehittäjille ja palveluista vastaaville kuin tieto- ja asiakirjahallinnolle. Prosessikuvausten avulla voidaan kuvata organisaation toimintatapoja, mikä auttaa järjestämään yhteistyötä toisten organisaatioiden kanssa. Prosessikuvauksia voidaan hyödyntää työn kuormituksen mittaamisessa, työnjaon ja vastuiden selkiyttämisessä, resurssitarpeiden, ongelmatilanteiden ja päällekkäisyyksien selvittämisessä sekä uuden työntekijän perehdyttämisessä ja työnohjauksessa. Prosessikuvaukset auttavat palveluiden kehittämisessä, tulosten mittaamisessa ja laadun arvioinnissa. (JUHTA 2012, 3.)

Toimintamalleissa kuvataan prosessihierarkia eli prosessien jakautuminen osaprosesseiksi. Niissä määritellään prosessien omistajat sekä tavoitteet. Tällä tasolla kuvataan lisäksi prosessien väliset riippuvuudet ja vuorovaikutus sekä rajapinnat muuhun ympäristöön. Toimintamallikuvaukset muodostuvat toimintamallikaaviosta sekä täydentävistä tekstidokumenteista. Tarvittaessa kuvataan prosessin kulku toimintamallia tarkemmin eli kuvataan toiminnan työvaiheet, toiminnot ja niistä vastaavat toimijat. (JUHTA 2012, 7dfd-8.)

Pohjoinen hyvinvointikeskus -toimintamallissa kuvataan siihen liittyvät prosessit, verkoston toimijat ja toimintatavat. Toimintamalli tarjoaa paremmat mahdollisuudet ja kanavat opiskelijoiden ja opettajien sekä tutkimus- ja arviointityön integrointiin. Toimintamallissa kuvataan myös prosessien vastuutoimijoiden ja muiden osallistujien, kuten kehittäjäverkoston, roolit ja osallistuminen. Lisäksi kuvataan "työvälineitä", joita Pohjoinen hyvinvointikeskus -hankkeessa on toiminnan avuksi suunniteltu.

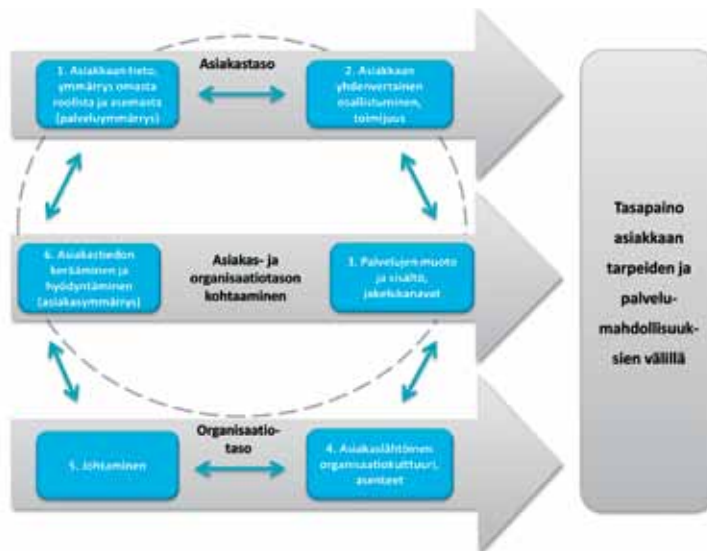
2.1 Asiakslähtöisyys toimintamallin taustalla

Pohjoisen hyvinvointikeskuksen tausta-ajatteluna toimii asiakaslähtöisten palvelujen, palvelutuotteiden ja -prosessien kehittäminen ja innovointi yhteistyössä palvelujen käyttäjien, tuottajien, tutkijoiden, kehittäjien ym. toimijoiden kanssa. Sosiaali- ja terveyspalveluissa asiakkaan merkitys on laajasti tunnustettu, mutta asiakaslähtöisyyttä määritellään hyvin helposti palveluita tuottavan organisaation tarpeista ja intresseistä käsin. Asiakslähtöisyyden todelliseksi kehittämiseksi asiakas ja hänen tarpeensa tulisi palauttaa palvelutuotannon kehittämisen keskiöön. (Virtanen ym. 2011, 11–12.) Oppilaitoksille asiakkaita ovat niin hyvinvointipalvelujen loppukäyttäjät kuin hyvinvointipalvelujen tuottajat ja järjestäjät, niiden työyhteisöt ja työntekijät.

Asiakslähtöisyyden olemuksen sosiaali- ja terveyssektorilla voi tiivistää neljään keskeiseen ulottuvuuteen (Virtanen ym. 2011, 19):

- Asiakslähtöisyys on toiminnan arvoperusta, joka perustuu ihmisarvoisuudelle
- Asiakslähtöisessä toiminnassa toiminta organisoidaan asiakkaan, ei pelkästään palvelutuottajan, tarpeista käsin, mikä edellyttää organisoijalta asiakasymmärrystä.
- Asiakas nähdään palveluihin osallistuvana aktiivisena toimijana, ei passiivisena palveluiden kohteena.
- Asiakkaan oman elämän asiantuntemus tekee hänestä palveluprosessissa työntekijän kanssa yhdenvertaisen toimijan ja tasavertaisen kumppanin.

Pohjoinen hyvinvointikeskus -mallissa konkreettista toiminnan kehittämistä voi tapahtua sekä asiakastasolla että asiakas- ja organisaatiotason kohtaamisen tasolla. Välikäsitteellisesti hyvinvointikeskus-mallin mukaisella toiminnalla voi olla vaikutusta myös organisaatiotason elementteihin (kuvio 3).

Kuvio 3. Asiakslähtöisen toiminnan kehittämisen elementit (muokattu Virtanen ym. 2011, 23).

Samankaltainen asiakaslähtöinen ajattelutapa on keskeistä Living Lab -toimintamallissa, jossa lähtökohtana ovat avoimet, käyttäjälähtöiset ja yhteistyöhön perustuvat tavat kehittää uusia innovaatioita. Ammattikorkeakouluissa Living Lab -toiminta on yksi mahdollisuus yhdistää AMK:n perustehtäviä: opetus, tutkimus ja aluekehitys. Living Lab -toiminta voi käsittää hyvin erilaisia toimijoita, toteutusmalleja ja käytäntöjä. Tuotteita ja palveluja kehitetään monitoimijaverkostossa, johon kuuluu käyttäjiä, tulosten hyödyntäjiä, kehittäjiä ja mahdollistajia. Tavoitteena on luoda myös oma verkosto alueen kehittäjätahojen kanssa. (Living Lab ammattikorkeakoulussa 2012, 9–10.)

Pohjoinen hyvinvointikeskus -mallin kehittämisessä on hyödynnetty asiakaslähtöisyyden ja Living Lab -ajattelun periaatteita (kuvio 4). Hyvinvointikeskuksessa toimivat verkostomaisessa yhteistyössä palvelujen tuottajat, kuten julkinen sektori, yritykset ja 3. sektori, oppilaitokset sekä palvelujen käyttäjät. Klusterimainen yhteistyö eri toimijoiden ja palvelujen käyttäjien kesken mahdollistaa monialaisen osaamisen hyödyntämisen ja monipuoliset tiedon kanavat. Lisäksi voidaan tehokkaammin integroida TKI-toimintaa, tilaus- ja täydennyskoulutusta sekä opetusta. Living Lab- ja asiakaslähtöinen kehittäminen toteutuu asiakkaan ja kansalaisen osallistumisena palvelujen ja palveluprosessien kehittämiseen. Asiakas on aktiivinen toimija muiden toimijoiden rinnalla. Asiakkaat voivat tuoda esille kokemuksiaan, toiveitaan ja tarpeitaan esimerkiksi hyvinvointipalvelujen suhteen. Palautteen perusteella toimintaa voidaan suunnitella ja kohdentaa käyttäjälähtöisesti. Palveluja voidaan testata aidoissa ympäristöissä. Hankkeen aikana toteutuneissa piloteissa on pyritty kokeilemaan erilaisia toimintatapoja esimerkiksi asiakkaiden osallistamiseksi ja muiden toimijoiden yhteistyömuodoiksi.

Kuvio 4. Pohjoinen hyvinvointikeskus -hankkeessa sovellettu Living Lab (Pynninen 2013, 3).

2.2 Uusi toimintamalli - työelämää ja oppilaitoksia yhdistävä

Pohjoinen hyvinvointikeskus -mallin kehittämisen taustalla ovat olleet edellä kuvatut toimintaympäristön muutokset ja haasteet, jo olemassa olevat yhteistyökäytännöt ammattikorkeakouluissa sekä niihin liittyvät kehittämistarpeet. Toimintamallin kehittämisessä on hyödynnetty pilottien tuomia kokemuksia sekä asiakaslähtöisyyden

ja toiminnan organisoinnin periaatteita Living Lab-ajattelun mukaisesti. Pohjoinen hyvinvointikeskus -toimintamalli voidaan tiivistää kuvioon 5.

Kuvio 5. Pohjoinen hyvinvointikeskus -toimintamalli.

Kyseessä on verkostomainen toimintamalli, joka integroi koulutus-, palvelu- ja TKI-toimintaa oppimisen, tutkimuksen ja kehittämisen tarpeisiin. Toimintamallia on symbolisesti kuvattu ”sateenvarjona”, joka kattaa erilaiset työelämäyhteistyön muodot. Toimintamalli kehittyy työelämän kanssa työelämän tarpeita vastaavasti. Siinä yhdistyvät koordinoitusti sosiaali-, terveys- ja liikunta-alan Hyvinvointipysäkki (Kemi-Tornion AMK), Hyvinvointiapteekki (Rovaniemen AMK), tutkimus- ja kehitystoiminta, täydennyskoulutus, terveys- ja hyvinvointiauto ONNI sekä molempien kampusten simulaatioympäristöt (ENVI, SKY). Myös Ammattiopisto Lappian opetus- ja pysäkkitoiminta ovat soveltuvin osin mukana yhteisessä toiminnassa.

Toimintamalli on yhteinen Lapin AMK:n hyvinvointipalveluiden osaamisalueelle. Toimintamallin operatiivisesta toiminnasta vastaavat kampusten koordinaattorit, kampusvastaavat. Muita keskeisiä toimijoita ovat osaamisalatiimi ja kehittäjäverkosto. Kampusvastaavien tehtävänä on vastata toimintamallin mukaisen toiminnan organisoinnista ja hallinnoinnista. Organisointi ja hallinnointi pitävät sisällään muun muassa tiimin ja kehittäjäverkoston toiminnan ylläpidon sekä toimeksiantojen vastaanoton ja tarvittavien sopimusten laatimisen. Kampusvastaava myös suunnittelee erilaisten toimeksiantojen jalkauttamisen yhdessä tiimin ja tarvittaessa kehittäjäverkoston kanssa. Toimeksiantojen jalkauttamisessa sovitaan eri toimijoiden (esim. koulutusohjelmat, pysäkkitoiminnot jne.) rooleista ja tehtävistä. Kampusvastaavan tehtäviin sisältyvät myös toiminnan yleisestä viestinnästä ja markkinoinnista huolehtiminen sekä jatkuvan vuorovaikutuksen ylläpitäminen työelämätoimijoihin, ammattikorkeakoulun ja korkeakoulukonsernin toimijoihin työelämäyhteistyön kysymyksissä. Oleellista on varmistaa,

ettei tehdä päällekkäistä työtä esimerkiksi markkinoinnissa tai työelämätarpeiden tunnistamisessa. Tämä onnistuu esimerkiksi siten, että kampusvastaava on osallisena konsernin aikuiskoulutuspalvelujen tiimissä ja/tai markkinointityöryhmässä tai muissa vastaavissa ryhmissä, joita konsernin aikuiskoulutuspalvelujen malli tulee sisältämään. Näin varmistetaan tiedon ja osaamisen siirtyminen koulutusorganisaatiosta koko konsernin aikuiskoulutus- ja muihin palveluihin ja päinvastoin.

Osaamisalan sisäinen verkosto, tiimi, koostuu osaamisalan edustajista siten, että varmistetaan koulutusohjelmien edustus sekä oppimisympäristöjen vastuuhenkilöiden mukanaolo. Myös palveluliiketoiminnan ja TKI-toiminnan edustus varmistetaan. Edellä mainitut voivat olla osin samojakin henkilöitä. Tiimin tehtävänä on yhdessä kampusvastaavan kanssa sopia toimeksiantojen prosessin etenemisestä siten, että konkreettiseen toteutukseen saadaan mukaan tehtävän kannalta tarkoituksenmukaiset toimijat. Tämä helpottaa opiskelijoiden integrointia työelämäyhteistyöhön ja välttää päällekkäisyyksiltä. Pyrkimyksenä on myös edistää moniammatillista, eri koulutusohjelmien välistä yhteistyötä toimeksiantojen toteuttamisessa. Koska toimeksiantoja tulee ainakin toiminnan alussa myös muiden kanavien kautta (esim. henkilökohtaiset yhteydenotot suoraan opettajille), tuodaan ne myös kampusvastaavien tai tiimin jäsenten kautta tiimin käsiteltäväksi.

Kehittäjäverkosto on suhteellisen pysyvistä organisaatioimijoista koostuva yhteistyöverkosto. Kehittäjäverkoston jäseniä ovat keskeiset hyvinvointipalvelujen tuottajat ja järjestäjät kuten kunnat, 3. sektori ja yritykset sekä oppilaitokset (AMK, AO ja yliopisto). Kehittäjäverkoston tehtävänä on toimia linkkinä työelämän eri toimijoiden, järjestöjen ja oppilaitosten välillä tuomalla yhteiseen käsittelyyn kehittämisideoita sekä osallistumalla sovitulla tavalla niiden eteenpäin viemiseen. Kehittäjäverkoston rooli ei ole vain akuuteista kehittämistarpeista viestittäminen, vaan ennen kaikkea tulevaisuuden kehittämistarpeiden ennakointi toiminnan suunnittelun pohjaksi.

Kehittäjäverkoston tavoitteena on kokoontua säännöllisesti esimerkiksi neljä kertaa toimintavuoden aikana. Tällä kokoontumistiheydellä varmistetaan kehittäjäverkoston jäsenten roolien aktiivinen ylläpito myös tapaamiskertojen välillä (esimerkiksi arkityössä vastaantulevien kehittämistarpeiden kirjaaminen seuraavaa kehittäjäverkoston kokousta varten). Kehittäjäverkoston tapaamiset sovitaan koko toimintavuodeksi kerrallaan, jolloin aikataulujen yhteensovittamista lyhyellä aikavälillä ei tule. Kehittäjäverkoston tapaamisissa voidaan hyödyntää erilaisia osallistavia toimintatapoja perinteisen kokouksen lisäksi. Tapaamisista kirjataan muistiot ja sovitaan tarvittavat jatkotoimenpiteet asioiden eteenpäin viemiseksi yhdessä muiden toimijoiden kanssa ja omissa organisaatioissa. Kehittäjäverkostolle voidaan luoda oma verkkopohjainen kehittämisympäristö keskinäistä vuorovaikutusta ja asioiden dokumentointia varten.

Tilanne- ja casekohtainen verkosto muodostuu aina tietyn kehittämistehtävän tai toimeksiannon mukaan, ja niiden operatiivisesta toteutumisesta vastaa erikseen sovittu vastuupettaja. Kampusvastaava toimii näissä tukena ja toiminnan mahdollistajana. Palvelujen käyttäjien/asiakkaiden mukanaolo korostuu erityisesti case-kohtaisessa verkostossa. Tarvittaessa asiakkaiden läsnäolo ja osallistuminen varmistetaan erillisillä asiakastyöpajoilla.

Lapin maakunnan muiden alueiden osalta yhteistyön varmistaminen edellyttäisi alueellisia ydintoimijoista koostuvia “pienverkostoja”. Eri alueiden pienverkoston kanssa voidaan hyödyntää etätyöskentelyn välineitä. Tällaista pienverkoston kokoamista ja toimintaa kokeiltiin hankkeen aikana Kolarin alueella. Jatkokehittelyä on tarpeen miettiä, tulisiko näiden pienverkostojen toimia seutukuntapohjaisesti vai kunnittain.

Kuviossa 6 on kuvattu esimerkinomaisesti prosessin sisäinen kulku.

Kuvio 6. Yhteistyön eteneminen prosessina.

2.3 Erilaisia työvälineitä

Toimintamalli tarvitsee tekijöiden lisäksi erilaisia suunnittelua, toimintaa ja yhteistyötä helpottavia työvälineitä. Asiakas- ja yhteistyökumppaneiden näkökulmasta keskeinen väline on toimiva ja ajanmukainen internet-sivusto. Internet-sivut on tarkoitus rakentaa uuden Lapin AMK:n hyvinvointipalvelujen osaamisalan sivuille. Tästä osaamisalan työelämälle suunnatusta “etusivusta” on pääsy kaikkiin keskeisiin työelämäyhteistyömuotoihin ja -mahdollisuuksiin Lapin AMK:n hyvinvointipalvelujen alalla.

Toinen merkittävä väline niin yhteistyökumppaneille kuin opiskelijoille ja opettajille on opinnäytetyöpankin uudelleen käyttöönotto. Opinnäytetyöpankkia ylläpitää ja koordinoi kampusvastaava. Kampusvastaava varmistaa, että tilaajalta on saatu tarvittavat tiedot ja on tarvittaessa yhteydessä tilaajaan. Kampusvastaava vie aiheet tiimiin ja sitä kautta koulutusohjelmiin. Kampusvastaava myös varmistaa tilaajalle vastuun opinnäytetyöaiheen etenemisestä oppilaitoksessa.

Tavoitteena on, että hyvinvointikeskuksen eri palveluista laaditaan selkeät painetut tuotekortit ja internetsivuille vastaavat versiot. Hyvinvointikeskuksen tietyistä palvelutuotteista on laadittu jo hankkeen aikana tuotekortteja painettuna ja sähköisenä versiona.

Kehitettävänä välineenä on muun muassa ”yhteistyökumppanirekisteri” osaamisalan sisäiseen käyttöön. Tässä voidaan hyödyntää esimerkiksi Reportronic-järjestelmää, jolloin asiakashallintajärjestelmästä voi hyötyä koko ammattikorkeakoulu. Sisäistä organisointia ja koordinoitua helpottaa puolestaan kalenteripohjainen ”tapahtumakalenteri”, jonka avulla on mahdollista estää päällekkäisyydet tai liialliset toimitusten keskittymiset johonkin ajankohtaan.

Oleellinen osa toiminnan kehittämistä on palautteen antaminen ja sen hyödyntäminen. Pohjoinen hyvinvointikeskus -mallissa palautejärjestelmä perustuu muun muassa kehittäjäverkoston ja muiden yhteistyökumppaneiden antamaan jatkuvaan palautteeseen, mutta myös systemaattisesti kerättävään arviointi- ja palautetietoon. Tässä hyödynnetään ammattikorkeakoulun ja Lapin korkeakoulukonsernin aikuiskoulutusmallin palautteenkeruutoimintoja, mutta hyvinvointikeskus käyttää myös omia palautekanavia. Tällaisia ovat esimerkiksi internetsivuille tuleva palautemahdollisuus, kehittäjäverkoston vuosittaiset palautteet sekä case-pohjaiset palautteet. Näissä korostuu nimenomaan osaamisalaa ja case-kohtaisia toimintoja koskevat palaute- ja arviointitiedot.

3. LOPUKSI

Hankkeen päättyessä 31.12.2013 pääosa hankkeelle asetetuista tavoitteista on saavutettu: toimintamalli on kuvattu, uusia palvelutuotteita ja -prosesseja on kehitetty ja kehittäjäverkoston toiminta on tarkoitus käynnistää keväällä 2014. Hyvinvointipalveluiden osaamisalan yhteistyökumppaneille suunnatut internetsivut ovat kehitteillä, ja saataneen kevään 2014 aikana käyttöön. Internetsivujen kehittäminen on ollut riippuvainen uuden Lapin AMK:n internetsivujen valmistumisesta.

Piloteissa aloitettu yhteistyö eri toimijoiden kanssa jatkuu ja kehitetyt palvelutoiminnot säilytetään hankkeen jälkeenkin osana oppilaitos-työelämä -yhteistyötä. Hankkeen myötä myös oppilaitosten välinen yhteistyö (erityisesti AMK ja AO) on saanut uusia muotoja, ja kehittämistyö jatkuu siltäkin osin.

Toiminnan avuksi hankkeessa aloitettiin erilaisten työvälineiden suunnittelu. Näiden työvälineiden suunnittelutyötä jatketaan huomioiden Lapin AMK:n ja Lapin korkeakoulukonsernin yhteiset linjaukset.

Pohjoinen hyvinvointikeskus -toimintamalli on nyt paperilla. Sen vakiinnuttaminen arjen toimintaan vaatii panostamista mallin testaamiseen. Tätä vakiinnuttamista jatketaan vuonna 2014 ammattikorkeakoulun hyvinvointipalveluiden osaamisalan omalla panostuksella sekä mahdollisella hankerahoituksella.

LÄHTEET JA MUU TAUSTAMATERIAALI

- JUHTA - Julkisen hallinnon tietohallinnon neuvottelukunta. JHS 152 Prosessien kuvaaminen. Versio 5.10.2012.
- Kemi-Tornion AMK:n pedagoginen kehittämissuunnitelma 2010.
- Kemi-Tornion AMK:n sosiaali- ja terveysalan sisäinen hanke: dokumentit ja muistiot 2008 (julkaisemattomat).
- Kemi-Tornion AMK:n Kumppanuustyöryhmän työpajamuistiot 2011 (julkaisemattomat).
- Lapin AMK:n strategia. 19.6.2013. Hakupäivä 26.9.2013 <<http://www.lapinamk.fi/fi/Esittely/Lapin-AMKn-strategia>>
- Living Lab ammattikorkeakoulussa 2012. Ammattikorkeakoulujen neloskierre -hanke.
- Pitkospuilla – jatkuvan oppimisen poluilla. Lapin aikuiskoulutusstrategia 2020. Marja Kivekäs ja Lapin elinikäisen oppimisen ja ohjauksen yhteistyöryhmä. Elinvoimaa alueelle 8/2012. Lapin ELY-keskus.
- Pohjoinen hyvinvointikeskus -hankesuunnitelma 2012.
- POIKELA, ESA 2012. Jatkuva oppiminen koulutusstrategian lähtökohtana. Teoksessa Kivekäs, Marja & Eeronheimo, Anna-Liisa & Kangastie, Helena & Kokkonen, Outi & Kunnari, Kauko (toim.). Nuotiotulilla – Keskustelua Lapin aikuiskoulutuksesta. Aikuiskoulutuksen artikkelikokoelma. Rovaniemen ammattikorkeakoulu. Julkaisusarja C 34. 23–30.
- PYNNINEN, TANJA 2013. Pohjoinen hyvinvointikeskus -hankkeen väliarviointi (julkaisematon).
- Rovaniemen AMK:n opetussuunnitelmien uudistus- ja kehityshanke 2013.
- VIRTANEN, PETRI & SUOHEIMO, MARIA & LAMMINMÄKI, SARA & AHONEN, PÄIVI & SUOKAS, MARKKU 2011. Matkaopas asiakaslähtöisten sosiaali- ja terveyspalvelujen kehittämiseen. Tekesin katsaus 281/2011.

Hyvinvointia pitkäaikaistyöttömille Pohjoinen hyvinvointikeskus – Kemin pilotti

Kemin pilotin tarkoituksena oli edistää työikäisten hyvinvointia yhteistyössä sosiaali- ja terveystoimen sekä Kemiläinen työllistämismalli -hankkeen kanssa. Kemiläinen työllistämismalli -hanke (2012–2015) on osa hallitusohjelman mukaista kuntakokeilua, jonka tavoitteena on kunnan koordinoimana ja eri toimijoiden entistä tiiviimmän yhteistyön avulla vähentää pitkäaikaistyöttömyyttä.

Kemin pilotissa kohderyhmäksi tarkentui pitkään työttömänä olleet ja yksinasuvat henkilöt. Tarkoituksena oli keskittyä etenkin miesten tilanteeseen, syrjäytymiseen, yksinasumiseen, työttömyyteen, mahdolliseen köyhyyteen sekä koulutustaustoista johtuviin terveydellisiin eroihin. Pilotin toiminnassa pyrittiin kohderyhmään kuuluvien asiakkaiden osallisuuden vahvistamiseen. Tarkoituksena oli saada asiakkaiden ääni kuuluviin ja kuulla heidän kokemuksistaan hyvinvointipalvelujen toimivuuden suhteen.

Pilotin tavoitteeksi muodostui kahden palvelumuodon kehittäminen. Kemin pilotissa toinen kehitettävä toiminta kohdistui työttömien hyvinvoinnin tarkastusten kehittämiseen osana Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun (KTAMK) Hyvinvointipysäkin toimintaa. Yhdistämällä Hyvinvointipysäkin, ONNI-auton ja simulaatioympäristön mahdollisuuksia, voidaan rakentaa toimintamallia tukeva infrastruktuuri. Toisena palvelulinjana suunniteltiin ja aloitettiin pitkäaikaistyöttömille suunnattu ryhmätoiminta, jonka taustalla on aiemmin KTAMK:ssa kehitetty biopsykososiaalisen kuntoutumisen malli.

Pilotissa on ollut mukana kahdeksan sosiaali- ja terveystoimen opiskelijaa, jotka osallistuivat hankkeeseen opintojensa ja opinnäytetöidensä puitteissa. Kehittämistyöhön ovat osallistuneet edustajat Kemin kaupungin sosiaali- ja terveystoimesta, Meri-Lapin työhönvalmennusäätiöstä, Kemiläinen työllistämismalli -hankkeesta ja Pohjoisen yhteisöjen tuki – Majakka ry:stä.

Pohjoisen hyvinvointikeskuksen tausta-ajatteluna oli asiakaslähtöisten palvelujen, palvelutuotteiden ja -prosessien kehittäminen yhdessä eri toimijoiden kanssa verkostomaisessa, avoimessa oppimis- ja kehittämisympäristössä Living Lab -mallin mukaisesti.

Hyvinvointikeskus-konseptissa ja Kemin pilotissa Living Lab- ajattelumalli näkyy asiakkaiden hyvinvointiin liittyvien tarpeiden ennakoituna ja tunnistamisena, olemassa olevan hyvinvointitiedon soveltamisena sekä osaajien, tutkijoiden, kehittäjien ja opiskelijoiden yhteisen toiminnan mahdollistamisena.

PITKÄAIKAISTYÖTTÖMIEN HYVINVOINTIPALVELUT JA ASIAKASLÄHTÖISYYS

Yksinasumiseen liittyviä tekijöitä on tutkittu vähän ja esimerkiksi yksinasumisen kriisivaiheita ei aina osata huomioida. Yksinasuminen ei sinänsä ole uhka tai riski, mutta esimerkiksi sairaus, köyhyys, lapsettomuus ja miessukupuoli lisäävät eristyneisyyden riskiä. Yksinasuvien joukossa on huonosti pärjääviä ihmisiä, joiden tukiverkosto voi olla puutteellinen tai sitä ei ole lainkaan. Peruspäivärahalla elävistä yksinasuvia on 60 % ja toimeentulotukea saavista talouksista 80 % on yksinasuvien talouksia. Köyhyys on yksinasuvien keskuudessa suurta. Yksinasuva ei voi jakaa elinkustannuksiaan toisen henkilön kanssa. Myös terveyserot ovat kaikkein suurimmat ja erojen pienentämiseen tähtäviä projekteja tarvitaan.

Amerikkalaistutkija, Bella DePaulo (2011), on todennut yksinasujien kokevan syrjintää eli ”singlismiä”. Heidät leimataan joko luusereiksi tai itsekkäiksi. Kasvava yksinasujien joukko tulisi huomioida laajemmin terveydenhoidossa, verotuksessa, asuntomarkkinoilla, sosiaaliturvassa, työpaikoilla jne. Keskeistä olisikin kohdistaa huomiota yksinasuvien biopsykososiaaliseen toimintakykyyn ja sen tukemiseen ja siten edistää heidän kokonaisvaltaista hyvinvointiaan. (DePaulo 2011.)

Työttömien asema terveydenhuollossa on herättänyt yhä suurempaa kiinnostusta myös valtakunnan politiikassa. Väestöryhmien kasvaviin terveyseroihin on pyritty puuttumaan muun muassa kansallisella terveyserojen kaventamisen toimintaohjelmalla. Työhallinto ja sosiaalitoimi ottavat yhä enemmän yhteistä vastuuta työttömien palvelujen kehittämisestä, mutta terveydenhuollon osuus on jäänyt sivummalle. Työttömien ja työllisten erot terveyspalveluissa ovat entisestään kärjistyneet terveyskeskusten lääkäripulan aikana.

Kerättären ja Karjalaisen mukaan (2010) erityisen ongelmallinen on kysymys vaikeasti työllistyvien työllistymiskyvystä. Keitä vaikeasti työllistyvät ovat? Työ- ja elinkeinoministeriön (TEM) mukaan vaikeasti työllistyviksi luetaan pitkäaikaistyöttömät (vähintään vuoden yhtäjaksoisesti työtön), toistuvaistyöttömät, työllistämistoimenpiteiden jälkeen työttömiksi palanneet ja henkilöt, jotka kiertävät työllistämistoimissa toistuvasti. Tällaisia työnhakijoita oli syksyllä 2008 noin 90 000. Heidän määränsä kasvoi laman myötä niin, että vaikeasti työllistyviä oli elokuussa 2010 noin 146 000. Heidän osuutensa kaikista työttömistä työnhakijoista työ- ja elinkeinotoimistoissa on ollut viime vuosina noin 60 %. (Kerätär & Karjalainen 2010, 3683–3690.) Kemissä vuonna 2012 työttömiä oli 1400, joista pitkäaikaistyöttömiä oli puolet (Kemiläinen työllistämismalli 2012).

Vaikeasti työllistyville on tarjolla tavanomaisia ja tehostettuja työvoimapolitiittisia toimenpiteitä. Asiakkaiden monimutkaisia tilanteita voidaan käsitellä työvoiman pal-

velukeskuksissa (TYP). TYP on palvelupiste, jossa työ- ja elinkeinohallinnon, sosiaali- ja terveydenhuollon sekä Kelan konsultoivat asiantuntijat toimivat samassa toimipisteessä ja koordinoivat vaikeasti työllistyvien kuntoutus- ja työllisyyspalveluja asiakas-kohtaisesti. Toiminta on ollut pysyvää vuodesta 2004 kaikkiaan 39 kaupunkiseutukunnassa. Vuonna 2007 TYP-toiminnan piiriin kuului 161 kuntaa ja 52 työvoimatoimistoa. Työvoiman palvelukeskukset ovat paikallistason erityispalvelua tuottavia palveluyksiköitä, joissa paneudutaan vaikeasti työllistyvien työ- ja toimintakyvyn kysymyksiin. Työ- ja elinkeinotoimiston (TE-toimisto), terveystakeskuksen tai sosiaalitoimiston arkipäivässä niihin ei ehditä riittävästi paneutua. TYP:n perushenkilökuntaan kuuluu sosiaaliryön, työhallinnon ja sosiaalivakuutuksen ryöntekijöitä, ja käytettävissä on usein myös kuntoutuksen, terveydenhoidon ja työvalmennuksen asiantuntijoita. Asiakkaat ohjataan palvelukeskuksiin yleensä TE-toimistoista ja sosiaalitoimistoista. Vuosittainen asiakasmäärä on ollut noin 26 000. Suurin osa asiakkaista on 25–55-vuotiaita, ja 34 % asiakkaista on työhallinnon vajaakuntoisiksi määrittelmiä. Kaikkein vaikeimmin työllistyvät eivät yleensä valikoidu edes TYP-palveluun, sillä asiakkuuden kriteerinä on motivaatio työelämään ja moniammatillisen palvelun tarve. (Kerätär & Karjalainen 2010, 3683–3690.)

TYP:ssa pitkäaikaistyöttömän työnhakijan tilannetta voidaan tarkastella kokonaisuutena. Työ- ja toimintakyvyn laaja-alaisia arviointeja hankitaan ostopalvelumäärärahoihin, mutta ne voidaan periaatteessa tehdä myös kunnallisen terveydenhuollon omana toimintana. Työ- ja toimintakyvyn arviointi voidaan myös järjestää Kelan ammatillisena kuntoutuksena (kuntoutustarveselvitys, kuntoutustutkimus), mutta käytännössä tämä on erittäin harvinaista. Eduskunnan aloitteesta kunnissa kehitetään parhaillaan pitkäaikaistyöttömien terveystakeskuksia, ja kunnille on vuodesta 2006 ohjattu tähän tarkoitukseen valtionosuuden lisäystä ja erillistä kehittämistä. Toimintaa arvioitaessa työttömien terveydenhuoltoa on tarkasteltu osana työttömän kokonaistilannetta siten, että terveys kytketään henkilön työmarkkina-aseman muutosten valmisteluun. Siten työttömien terveystakeskuksen tehtäviksi esitetään: 1) työkyvyn tukeminen, ylläpitäminen ja parantaminen; tarkoitus edistää siirtymää työhön, 2) työkyvyn heikkenemisen toteaminen; edistää siirtymää hoitoon/kuntoutukseseen ja 3) työkyvyttömyyden toteaminen; edistää siirtymää sairauslomalle/eläkkeelle. (Kerätär & Karjalainen 2010, 3683–3690.)

Kemin pilotissa asiakaslähtöisten hyvinvointipalvelujen kehittämisen ja toteuttamisen lähtökohtana on ollut Living Lab-toiminta. Living Lab -toiminta tarkoittaa käytännössä toimintaa, jossa asiakas osallistuu ja osallistetaan palvelujen ja palveluprosessien kehittämiseen ja innovointiin osana omaa arkeaan. Kemin pilotissa asiakas oli aktiivinen toimija muiden toimijoiden rinnalla. Pitkäaikaistyöttömät asiakkaat toivat esille kokemuksiaan, toiveitaan ja tarpeitaan hyvinvointipalvelujen suhteen. Palautteen perusteella toimintaa suunniteltiin ja kohdennettiin asiakaslähtöisesti. Living Lab -toiminnassa korostuvat avoimuus ja verkostoituminen. Kemin pilotin tavoitteena oli myös luoda oma verkosto alueen hyvinvointipalvelujen toteuttajien ja kehittäjien kanssa.

Kemin pilotin toiminnassa mukana olevat toimijat olivat joko käyttäjiä, hyödynnäjiä tai kehittäjiä, jotka yhdessä muodostivat Living Labin toimijaverkoston. Toimijaverkostossa käyttäjät olivat asiakkaita, jotka käyttivät tuotetta tai palvelua omassa

arjessaan – normaaleissa käyttöympäristöissä ja käyttötilanteissa. Käyttäjän rooliin liittyi avoimuus ja valmius toimia rehellisesti ja tuoda rohkeasti esille omia ideoitaan. Kemin pilotissa hyödyntäjiä olivat Kemin kaupunki, Kemiläinen työllistämismalli-hanke ja Meri-Lapin työhönvalmennussäätiö, jotka hyödynsivät kehittämistoimintaa ja hyvinvointiin liittyviä palveluja. Kemin pilotissa KTAMK toimi kehittäjänä toimijaverkostossa käyttämällä toteuttamiseen tarvittavia menetelmiä, työkaluja ja resursseja. Kehittäjän menetelmillä ja työkaluilla käyttäjiltä kerättiin palautetta, kommentteja, parannusehdotuksia ja muuta tietoa kehitettävästä tuotteesta tai palveluista.

KEMIN PILOTIN TOIMINNAN KUVAUS

Kemin pilotin tarkoituksena hankesuunnitelmassa oli määritelty työikäisten hyvinvointia edistävien moniammatillisten toimintaprosessien kehittäminen ja pilotointi. Pilotin kohderyhmäksi tarkentui ensimmäisessä ydinryhmän kokouksessa pitkään työttömänä olleet henkilöt. Pilotin tarkoituksena oli kehittää yhteistyötä oppilaitosten ja työelämän välillä vastaamaan työelämän tarpeita. Lisäksi tarkoituksena oli kehittää uusia, innovatiivisia avoimia oppimisympäristöjä. Pilotissa kehitettävän yhteisen toimintatavan avulla voidaan tehostaa hyvinvointitarpeiden ja osaamisen kehittämistä, ennakointi- ja arviointitoimintaa päätöksenteon ja alueen hyvinvointipalveluiden kehittämisen tueksi. Yhteinen toimintatapa ja prosessit tukevat hyvinvointiin liittyvää koulutusta, palvelutoimintaa ja TKI-toimintaa sekä niiden integrointia paremmin opiskelijoita, alueen toimijoita ja elinkeinoelämää palvelevaksi.

Kemin pilotin kehittämistyön ydinryhmän ovat muodostaneet Kemin kaupungin sosiaali- ja terveystoimesta sosiaalityön johtaja Arto Alajärvi ja terveydenhuollon johtaja Outi Kääriäinen, Kemiläinen työllistämismalli -hankkeesta projektipäällikkö Riitta Hakala sekä Kemi-Tornion ammattikorkeakoulusta lehtori Anne Puro, projektipäällikkö Heidi Pyöry ja yliopettaja Airi Paloste. Ydinryhmä on kokoontunut vuoden aikana neljä kertaa.

Kemin pilotin kehittämistoiminnan edetessä toimijaverkosta laajennettiin kutsuamalla mukaan asiantuntijoita Meri-Lapin työhönvalmennussäätiöstä, Pohjoisen yhteisöjen tuki – Majakka ry:stä, Kemin kaupungin sosiaali- ja terveystoimesta, Kemiläinen työllistämismalli -hankkeesta ja KTAMK:sta. Kehittäjäverkosto on kokoontunut vuoden aikana 12 kertaa hieman eri kokoonpanoilla riippuen tapaamisten sisällöistä ja osallistujien aikatauluista. Kemin pilotissa toimijoina on ollut myös kahdeksan sosiaali- ja terveysalan opiskelijaa, jotka osallistuivat hankkeeseen opintojensa ja opinnäytetöidensä puitteissa. Asiakasryhmän muodostivat Kemiläinen työllistämismalli -hankkeen asiakkaat.

Kemin pilotin ensimmäinen työpaja järjestettiin 4.4.2013. Osallistujia oli yhteensä 17; työelämän asiantuntijoita, sosiaali- ja terveysalan opiskelijoita. Asiakkaita oli kutsuttuna myös Kemiläinen työllistämismalli -hankkeesta ja Meri-Lapin työhönvalmennussäätiöltä (Meriva), mutta yhtään asiakasta ei saapunut työpajaan. Työpajan

tarkoituksena oli selvittää pienryhmätyöskentelyllä osallistujien näkemyksiä työttömien palvelutarpeista, palveluprosessien ongelmakohdista ja lisäksi tavoitteena oli kehittäjäverkoston kokoaminen sekä jatkotyöskentelystä sopiminen. Pienryhmissä syntyi paljon ajatuksia ja ideoita koskien työttömien palvelutarpeita ja palveluprosesseja. Kehittäjäverkoston täydentämisestä eri alojen asiantuntijoilla keskusteltiin työpajassa. Mukaan ehdotettiin kutsuttavaksi esimerkiksi terveydenedistämisen työryhmän edustaja, TYP:n edustaja, suun terveydenhuollon edustaja, mielenterveys- ja päihdetyön asiantuntija.

Toinen Kemin pilotin työpaja järjestettiin 29.5.2013 Merivan tiloissa. Työpajaan osallistui työelämän asiantuntijoita sekä sosiaali- ja terveysalan opiskelijoita (12 henkilöä). Pitkäaikaistyöttömiä asiakkaita oli kutsuttu Kemiläinen työllistämismalli-hankkeesta ja Merivasta. Työpajan tarkoituksena oli selvittää osallistujien kokemuksia käyttämistään hyvinvointipalveluista sekä toiveita pitkään työttömänä olleiden hyvinvointia edistävien palvelujen suhteen. Lisäksi tarkoituksena oli sopia kehittäjäverkoston jatkotyöskentelystä.

Työpajatyöskentelyssä opiskelijat olivat aktiivisessa roolissa ja he haastattelivat asiakkaita Merivan eri toimipisteissä. Haastattelun teemoina olivat seuraavat kysymykset: Minkälaisia palveluja käytät oman hyvinvointisi tukemiseksi Kemissä? Minkälaisia palveluja toivot/odat oman hyvinvointisi edistämiseksi? Haastattelujen mukaan osallistujien käyttämiä palveluja oman hyvinvoinnin tukemiseksi olivat muun muassa seuraavat: työhönvalmennussäätiön järjestämä terveystarkastus, uimahallin käyttö, hammashoito, taidenäyttely, kuntouttava työtoiminta, starttiryhmä, Kela, kirjasto (opiskelumateriaalin hankkimiseen), kuntosali. Haastateltavat toivoivat/odottivat oman hyvinvointinsa tukemiseksi seuraavia toimintoja: tiedonsiirtoa toivottiin sujuvammaksi esimerkiksi Kelan ja työvoimatoimiston välille. Yhtä toimipistettä, johon kuuluvat sosiaalitoimisto, Kela, työvoimatoimisto, pidettiin kuntoutujan kannalta tärkeänä ja sen ajateltiin helpottavan liikkumista. Lisäksi toivottiin liikuntailtapäivän järjestämistä ja liikuntapalveluiden ohjaamista työttömille. Kuntouttavaa työtoimintaa toivottiin kehitettävän esimerkiksi seuraavilla toimenpiteillä:

”Parempaa ja kannustavampaa ohjausta kuntouttavassa työtoiminnassa: kuntouttavaa työtoimintaa tulisi ajatella kuntoutujan kannalta; työtä tehdään omien voimavarojen mukaan.”

”Ohjaajan tulisi osata katsoa asiaa kuntoutujan näkökulmasta - oikeanlainen suhtautuminen.”

”Kuntoutujalla voisi olla mahdollisuus toimia tukihenkilönä toisille kuntoutujille säätiöllä, jos hänen oma työllistymisensä näyttää epätodennäköiseltä.”

”Jos palvelut siirtyvät enemmän Internetiin, olisi hyvä olla esim. nettikahvila, jossa saisi opastusta palvelujen käytössä”.

Työpajan tuotoksista saatiin hyviä ja konkreettisia kehittämissuhteita työttömien palveluiden kehittämiseksi ja kehittämisverkostolle saatiin haasteita jatkotyöstämistä varten.

Toiminnan suunnittelua varten kolmas työpaja järjestettiin 27.8.2013 Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun terveystalon yksikössä. Työpajaan osallistui yhteensä 21 henkilöä, Merivan asiakkaita ja työntekijöitä sekä kehittäjäverkoston jäseniä. Työpajan tarkoituksena oli selvittää osallistujien ja yhteistyökumppaneiden ajatuksia, kokemuksia ja toiveita hyvinvointipalvelujen suunnittelun pohjaksi sekä tutustua KTAMK:n Hyvinvointipysäkin ja ONNI-auton tarjoamiin palveluihin. Työpajaan osallistujat saivat esittää toiveita KTAMK:n Hyvinvointipysäkin ja ONNI-auton toimintaan työttömien hyvinvoinnin edistäjinä.

Yhteenvedon voidaan todeta, että Hyvinvointipysäkin toiminnaksi toivottiin säännöllisiä työttömien hyvinvointitarkastuksia, erilaisia vertaistukiryhmiä, esimerkiksi painonhallintaryhmiä, diabeetikoiden ryhmiä ja yksinhuoltajien vertaistukiryhmiä. Lisäksi toivottiin asiakkaan koko elämäntilanteen kartoitusta ja ohjausta/neuvontaa asiakkaan tarpeiden mukaan. Informaatiota tarjottavista palveluista tarvittiin lisää.

ONNI-auton toiminnasta tulisi osallistujien mukaan informoida uutena palvelumuotona. Järjestöjen mukaantuloa ehdotettiin yhteistyöhön työttömien hyvinvoinnin edistämiseksi ja erilaisten tapahtumien järjestämiseksi. Toivottiin myös yhteistyötä apteekkien, Kelan ja kunnan sosiaalityöntekijöiden kanssa. Osallistujat ehdottivat palveluiksi kotikäyntejä sekä ohjausta verkossa täytettävien erilaisten lomakkeiden täyttämiseen.

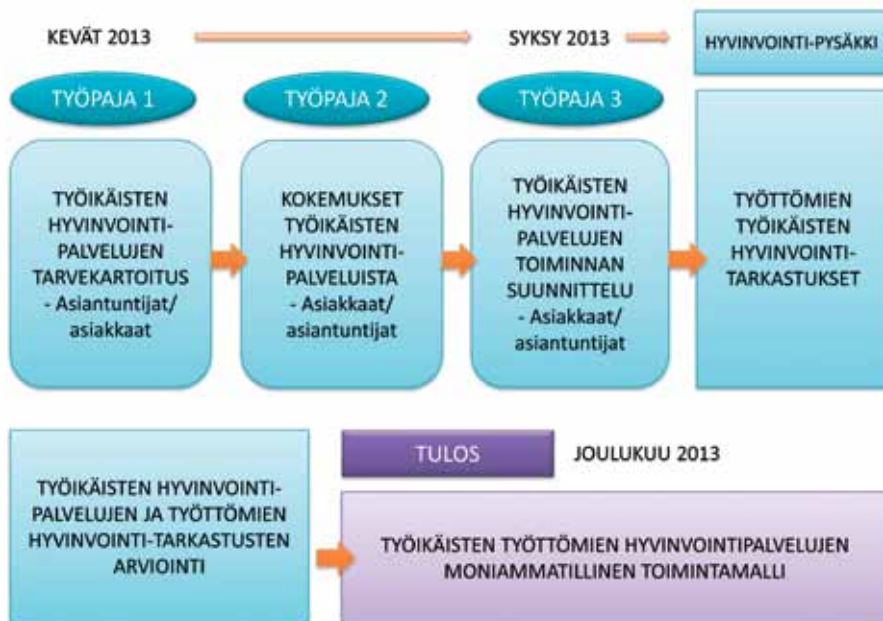
Merivan asiakkaat toivat esille toiveita asioiden nopeammasta hoidosta terveydenhuollossa. Palveluilta toivottiin tasa-arvoisuutta ja asioiden esittämistä ymmärrettävästi kansankielellä. Terveydenhuollossa nähtiin tarpeellisenä omalääkäri-järjestelmä, eikä terveyspalvelujen keskittämistä pidetty hyvänä asiana. Syrjäytymisen ehkäisynä toivottiin ”hyvän mielen -palveluita”, esimerkiksi yhteistä tekemistä, talkootyönä, ilmaisia harrastuksia, soittoa ja laulua.

HYVINVOINNIN TARKASTUSTEN TOTEUTTAMINEN HYVINVOINTIPYSÄKILLÄ

Terveydenhuoltolain 13 §:n mukaan kunnan on järjestettävä alueensa asukkaiden terveyden ja hyvinvoinnin edistämistä sekä sairauksien ehkäisyä tukevaa terveysneuvontaa. Terveysneuvonta on sisällytettävä kaikkiin terveydenhuollon palveluihin. Kunnan on järjestettävä tarpeelliset terveystarkastukset alueensa asukkaille heidän terveytensä ja hyvinvointinsa seuraamiseksi ja edistämiseksi. Terveysneuvonnan ja terveystarkastusten on tuettava työ- ja toimintakykyä ja sairauksien ehkäisyä sekä edistettävä mielenterveyttä ja elämänhallintaa. Terveysneuvonta ja terveystarkastukset on järjestettävä myös opiskelu- tai työterveyshuollon ulkopuolelle jääville nuorille ja työikäisille. (Terveydenhuoltolaki 1326/2010.)

Kemin kaupungissa on haasteita terveydenhuoltolain edellyttämien työttömien terveysneuvonnan ja terveystarkastusten suorittamisessa. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysala ja Kemin kaupunki ovat tehneet usean vuoden ajan hyvää yhteistyötä eri väestöryhmiin kohdistuvan terveysneuvonnan ja terveystarkastusten toteuttamisessa.

Kemin pilotissa oli tarkoitus suunnitella, kehittää ja toteuttaa toimintamalli kemi- läisten pitkäaikaistyöttömien hyvinvoinnin tarkastuksille (kuvio 1). Suunnittelua toteutettiin Kemin pilotissa työpajoissa ja pienryhmässä, jossa oli mukana asiantuntijoita Kemin kaupungin terveystoimesta, Kemiläinen työllistämismalli -hankkeesta, Majakka ry:stä ja Merivasta sekä sosiaali- ja terveysalan opiskelijoita. Työryhmässä todettiin, että hyvinvoinnin tarkastukset pitkäaikaistyöttömille tulisi olla laaja-alaisia huomioiden ihmisen biopsykososiaalisen kokonaisuuden.

Kuvio 1. Työttömien hyvinvointipalvelujen kehittämisprosessi

Pienryhmän kokouksissa suunniteltiin hyvinvoinnin tarkastusten sisältöä, pilotointia sekä markkinointia Merivan asiakkaille. Sairaanhoidajaopiskelijat toteuttivat työharjoittelunsa aikana Hyvinvointipysäkillä Merivan asiakkaiden hyvinvoinnin tarkastukset. Nämä tarkastukset ovat myös osa sairaanhoidajaopiskelijoiden opinnäytetyötä. Hyvinvoinnin tarkastuksiin osallistui syyskuussa kaksikymmentä Merivan asiakasta. Esitieto- ja terveystarkastuslomakkeina käytettiin Hyvinvointipysäkin lomakkeita (liite 1). Palaute pyydettiin hyvinvoinnin tarkastuksiin osallistuneilta ja palautteiden mukaan asiakkaat olivat erittäin tyytyväisiä saamaansa palveluun. Eri-

tyisesti asiakkaiden mielestä hyvinvoinnin tarkastuksissa oli mahdollista keskustella kiireettömästi ja luottamuksellisesti.

Pilotoinnista saatujen kokemusten perusteella hyvinvoinnin tarkastuksia tullaan jatkamaan ja edelleen kehittämään monialaisesti yhdessä asiantuntijatyöryhmän, hoitotyön ja sosiaalialan opettajien ja opiskelijoiden kanssa. Olennaista on kehittää hyvinvoinnin tarkastusten sisältöä aidosti yksilön kokonaisvaltaisuuden huomioivaksi siten, että myös yksilön sosiaalinen tilanne, erilaiset siihen liittyvät kysymykset ja osallisuuden kokemukset kohdataan. Tavoitteena on hyvinvoinnin tarkastusten integroiminen selkeästi opetukseen, Kemin kaupungin perusterveydenhuollon ja Kemiläinen Työllistämismalli-hankkeen toimintaan.

TYÖMATKALLA-RYHMÄPALVELU OSANA KUNTOUTTAVAA TYÖTOIMINTAA

Työmatkalla-ryhmäpalvelun taustalla on Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun ja Tornionlaakson Suojapirtin vuosina 2004–2006 toteuttama päihdekuntoutumismallin kehittämishanke, Elämäntarina-projekti. Hankkeessa kehitettiin voimavarasuuntautunut biopsykososiaalinen päihdekuntoutumismalli (BPS-malli). Mallissa korostettiin ihmisen kokonaisvaltaisuutta ja sen huomioimista kuntoutumisessa ja interventioissa. Tarkoituksena oli ohjata kuntoutujaa tunnistamaan omat voimavaransa ja vahvuutensa sekä antaa tukea vahvuuksien käyttöönotossa. Tässä lähestymistavassa korostui elämän kertomuksellisuus.

Lähtökohtana nyt toteutettavalle Työmatkalla-ryhmälle oli ajatus, että Suojapirtin kuntoutumismallin kaltaisella toiminnalla voitaisiin tarjota myös pitkään työttömänä olleille asiakkaille laaja-alaista, kokonaisvaltaista palvelua. Biopsykososiaalisen näkökulman tarjoavan mallin ja kuntouttavan työtoiminnan yhdistämisellä voitaisiin tarjota asiakkaille uudenlaisia palveluja ja mahdollisuuksia.

Työmatkalla-ryhmä on yksi Kemiläinen työllistämismalli -hankkeen ryhmäpalveluista ja se toteutetaan kuntouttavan työtoiminnan rinnalla. Kohderyhmänä ovat kuntakokeilun kohderyhmään kuuluvat työelämäsuuntautuneet henkilöt, joilla on valmiudet ja halu sitoutua ryhmätapaamisiin sekä työtoimintaan sen ajaksi. Tavoitteena on, että osallistajat löytävät voimavaroja ja keinoja oman työllistymispolun suunnitteluun ja toteuttamiseen, omasta hyvinvoinnista huolehtimiseen sekä mielekkään arjen rakentamiseen. Asiakas- ja käyttäjälähtöisyys ovat Pohjoinen Hyvinvointikeskus -hankkeen periaatteita ja nyt suunnitellussa mallissa myös asiakkaiden osallistaminen on olennaista. Matalan kynnyksen ajattelu ja erilaisten osallistamistapojen kokeilu mahdollistetaan myös tässä suunnitellussa mallissa.

Työmatkalla-toiminnan suunnittelua varten muodostettiin oma asiantuntijoista koostuva työryhmänsä, joka hyödynsi työskentelyssään myös työpajojen tuotoksia. Suunnittelukokouksissa keskusteltiin BPS-mallin ja kuntouttavan työtoiminnan yhdistämisestä, erilaisista asiakasryhmistä ja tarpeista, prosesseista, sisällöistä ja yh-

teistyöstä. Meri-Lapin työhönvalmennussäätiön asiakkaille kuntouttavassa työtoiminnassa mukanaolo voi olla se motivoiva tekijä, joka pitää asiakkaan arjessa kiinni. Tämän rinnalle haluttiin tuoda kuntoutumista tukevaa ja työelämävalmiuksia vahvistavaa ryhmätoimintaa. Myös kaupungin kuntouttavassa työssä oleville henkilöille ajateltiin olevan mahdollista rakentaa työn rinnalle kuntoutumisprosessi heidän kuntoutuksellisten tarpeidensa pohjalta. Työmatkalla-ryhmä tulisi toimimaan intervallistyyppisenä, vertaistukea ja tiedollisia aineksia tarjoavana palveluna. Keskeisenä tavoitteena ryhmätoiminnassa on työelämän osallisuuden vahvistaminen, mutta tarpeet tarkentuvat ryhmäkohtaisesti.

Kuntoutuminen on ryhmätoiminnan keskeinen tavoite. Olennaista on se, että kuntoutumisen aikajana on riittävän pitkä, jotta aikaa ja rauhaa kuntoutumiselle olisi. Huolimatta erilaisista elämäntilanteista ja taustoista asiakkailla on hyvinkin laajasti samoja ongelmia elämän eri alueilla (vrt. päihde- ja mielenterveystyön asiakkaat). Tärkeätä on miettiä, miten mallia rakennetaan niin, että tuki jatkuu ja kantaa elämässä pitemmälle ja asiakas voisi kokea jatkuvuutta työelämän suhteen. Tavoitteena tällä asiakasryhmällä on työhön pääsy, huomioiden yksilölliset polut, koulutus-ym. ratkaisut. Biopsykososiaalisessa mallissa on erityisesti huomioitu motivaation, itseluottamuksen, arvojen ja asenteiden merkitys kuntoutumisessa. Lisäksi tärkeää on asiakkaan prosessi oman elämäntarinansa käsittelyssä.

Kuntouttavassa ryhmätoiminnassa on tärkeää saada asiakkaan ajattelussa aikaan muutos siihen suuntaan, että hän uskaltautuisi miettimään tulevaa ja näkemään mahdollisuuksia ja sen, etteivät asiat ole saavuttamattomia. Tavoitteellisuus on biopsykososiaalisessa mallissa olennaista, vaikkakin prosessi etenee pienin askelin. Mallissa on keskeistä ohjaajien työparina työskentely, mikä antaa mahdollisuuden kehittää moniammatillista sekä monialaista yhteistyötä ja osaamista. Työparityöskentelyn avulla saadaan myös mallissa toteutettavaa toimintaa ja osaamista siirrettyä uusille toimijoille. Tavoitteena on, että Työmatkalla-ryhmäpalvelusta tulee jatkossa osa Meri-Lapin Työhönvalmennussäätiön toimintaa.

Työmatkalla-ryhmän sisällön ja toteutuksen suunnittelusta vastasivat ryhmän ohjaajat. Ryhmätoiminnasta laadittiin esite, jota toimitettiin mahdollisille osallistujille Merivan ja kaupungin kuntouttavan työtoiminnan pisteisiin (liite 2). Ryhmätoimintaan hakeville asiakkaille lähetettiin kutsu haastatteluun sekä haastattelua varten pohdittavaksi joitakin asioita hakijan elämäntilanteeseen, koulutukseen, työhistoriaan, ryhmässä toimimisen kokemuksiin sekä tavoitteisiin ja toiveisiin liittyen. Haastattelun teemat rakentuivat näille samoille kysymyksille. Ryhmään valittiin 9 henkilöä.

Työmatkalla-ryhmä kokoontuu kuusi kertaa kolmen päivän jaksoissa. Ryhmätoiminta alkaa joulukuussa 2013 ja päättyy toukokuussa 2014. Jokaiseen päivään sisällytetään alustuksia, keskusteluita, ryhmätöitä ja liikuntaa. Lisäksi toteutetaan opintokäyntejä, vierailuja ja tutustumisia. Keskeiset teemat liittyvät työhön, hyvinvointiin ja osallisuuteen. Prosessin aikana sisältöä voidaan muokata osallistujien palautteiden ja toiveiden pohjalta (kuvio 2).

Kuvio 2. Työmatkalla-ryhmätoiminta

POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Terveystuolain haasteet huomioiden Kemin pilotin kohderyhmän valinta oli perusteltua. Kohderyhmän valintaa edelsi Kemin pilotin ydinryhmässä käyty asiantuntijakeskustelu. Kemin pilotissa kahden erilaisen toimintalinjan kehittäminen työttömien hyvinvoinnin edistämiseksi nähtiin tarpeellisenä ja realistisena. Kemin pilotin toimijat kokivat positiivisena monialaisen yhteistyön eri organisaatioiden ja asiantuntijoiden välillä. Hankkeen väliarvioinnin mukaan Kemin pilotissa oli saavutettu hyvä yhteisymmärrys toiminnan kehittämisen suhteen sekä yhteistyökumppaneiden määrä koettiin riittäväksi.

Yhteistyö ammattikorkeakoulun ja eri toimijoiden välillä toimi hyvin. Yhteistyö toteutui erilaisten tapaamisien, työpajojen, opintojaksojen, opinnäytetöiden ja harjoitteluiden kautta. Opiskelijoiden toiminta oli tärkeä osa pilottien toteuttamista ja opiskelijat ovat mukana myös jatkossa. Toteutetuissa työpajoissa yhdessä asiantuntijoiden, asiakkaiden ja opiskelijoiden kanssa saatiin asiakkaan ääni kuuluviin ja sitä kautta sisältöjä ja ideoita Kemin pilotin toiminnan asiakaslähtöiseen kehittämiseen. Yhdessä tekemisen tärkeys, ideoiden kehittäminen ja yleisesti kentän tarpeiden tiedostaminen osoittautuivat tärkeiksi voimavaroiksi.

Kemin pilotissa haasteelliseksi osoittautui asiakkaiden mukaan saaminen työpajoihin. Työpajoissa käytettiin erilaisia osallistavia työmenetelmiä uusien ideoiden löytämiseksi pitkäaikaistyöttömien hyvinvointipalvelutoiminnan kehittämiseen. Toiminnan kautta pilotin kohderyhmä muotoutui koskemaan kaikkia pitkään työttömänä olleita henkilöitä, eikä pelkästään yksinasuvia miehiä. Mielenkiintoiseksi haasteeksi nousee jatkossa se, miten erityisesti yksinasuvien, työttömien miesten hyvinvointia voitaisiin edistää.

Kemin pilotissa onnistuttiin verkostoitumaan eri asiantuntijatahojen kanssa. Aktiivista ja antoisaa yhteistä keskustelua sekä kehittämisinnostusta näkyi koko pilotin to-

teuttamisen ajan. Asiantuntijat kokivat pilotin toimintamuodon uutena työtapana ja keskustelufoorumina kunnallisten palveluiden kehittämiseksi. Haasteena asiantuntija-verkostossa koettiin aikataulukysymykset sekä useampien hankkeiden samanaikaisuus.

Pitkäaikaistyöttömien hyvinvoinnin tarkastuksia kehitetään edelleen yhteistyöverkostossa ja haasteena on vastuukysymysten ja kirjaamiskäytäntöjen selvittäminen. Tavoitteena on hyvinvoinnin tarkastusten toteuttaminen osana sosiaali- ja terveysalan opiskelijoiden opiskelua sekä Kemin kaupungin perusterveydenhuollon ja Merivan palvelutuotantoa. Työmatkalla-ryhmätoimintaa tullaan pilotoimaan kautta saatavien kokemusten avulla kehittämään pysyväksi osaksi Merivan toimintaa.

Kemin pilotin tavoitteiden asettelussa on nähtävissä se, että juuri tämän kohderyhmän valinta on koettu laajalla rintamalla tärkeäksi ja prosessia on lähdetty viemään eri toimijoiden kesken aktiivisesti eteenpäin. Tämä teema on noussut Kemin kaupungin yhdeksi terveyden edistämisen painopistealueeksi ja keväällä 2014 järjestetään terveyden edistämisen teemapäivät, joissa kohderyhmänä ovat työttömät henkilöt. Vahvan perustan yhteistyölle tuo se, että Kemiläinen työllistämismalli -hanke on osa hallitusohjelman mukaista kuntakokeilua, jonka tavoitteena on kunnan koordinoimana ja eri toimijoiden entistä tiiviimmän yhteistyön avulla vähentää pitkäaikaistyöttömyyttä. Näkemyksemme mukaan Kemin pilotin tuottamat hyvinvointipalvelut ovat jatkossakin erittäin hyvin integroitavissa yhteistyökumppaneidemme toimintaan.

LÄHTEET

DEPAULO, BELLA 2011. Singlism: What It Is, Why It Matters, and How to Stop It.

Kemiläinen työllistämismalli 2012–2015. www.kemi.fi/kuntakokeilu

KERÄTÄR, RAIJA & KARJALAINEN, VAPPU 2010. Pitkäaikaistyöttömillä on runsaasti hoitamattomia mielenterveyshäiriöitä. *Lääkärilehti* 45/2010, vsk 65, s. 3683–3690. Hakupäivä 4.11.2013. <http://www.fimnet.fi/cgi-cug/brs/artikkeli.cgi?docn=000034861>

Terveydenhuoltolaki. 2010. [http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2010/20100090?search\[pika\]=terveydenhuoltolaki%2013&search\[type\]=pika#id1967389](http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2010/20100090?search[pika]=terveydenhuoltolaki%2013&search[type]=pika#id1967389)

LIITTEET

Liite 1. Hyvinvointitarkastus -lomake

Liite 2. Työmatkalla -esite

Liite 1. Hyvinvointitarkastus -lomake

HYVINVOINTIPYSÄKIN TOIMINTA ON OHJATTUA OPISKELIJATOIMINTAA

Hyvinvointipysäkin palvelutoiminta on terveysalan opiskelijoiden oppimistoimintaa, jonka toteuttajina ovat hoitotyön opiskelijat. Opiskelijoiden ohjauksesta vastaavat opettajat ja ohjaajat.

HENKILÖTIETOLAIN (523/99) MUKAINEN INFORMOINTI

Asiakastietonne on salassa pidettäviä. Asiakassuhteeseen liittyen niitä voidaan käyttää Hyvinvointipysäkillä. Muille niitä luovutetaan vain lakiin perustuen tai luvallanne. Teillä on oikeus tarkastaa rekisteriimme talletetut Teitä koskevat tiedot henkilökohtaisen käynnin yhteydessä tai kirjallisella pyynnöllä. Teillä on oikeus vaatia korjattavaksi rekisterissämme oleva virheellinen tieto.

Henkilötiedot

Nimi _____

Hetu _____

Osoite _____

Puh. koti / työ _____

Alaikäisen huoltaja _____

Olen tutustunut yllä oleviin tietoihin sekä tarkistanut omat henkilötietoni

Kemissä _____ / _____ 20____

Allekirjoitus _____

TERVEYSKYSELY

Päiväys ____ / ____ 20 ____

Täytä tämä lomake huolellisesti ja vastaa jokaiseen kysymykseen. Kysymyksiin vastataan rastittamalla sopivimmat vaihtoehdot tai kirjoittamalla vastaukset niitä varten varattuihin tiloihin. Tiedot käsitellään luottamuksellisesti.

1. Henkilötiedot

Sukunimi _____ Etunimi _____

Henkilötunnus _____

Siviilisääty: naimaton avioliitossa avoliitossa rekisteröity parisuhde eronnut leski

Lasten lukumäärä: Minulla ei ole lapsia Minulla on _____ lasta

Minulla on lapsia, joiden huoltajuus on toisella vanhemmalla

Koulutus kansakoulu peruskoulu keskikoulu ylioppilas lukio

ammattikoulu opisto ammattikorkeakoulu yliopisto

muu, mikä _____

2. Työtilanne

Oletko töissä tällä hetkellä? kyllä en

Jos vastasit kyllä, siirry kohtaan kolme (3)

Kuinka kauan olet ollut työttömänä? (Vuotta / kuukautta) _____

Minkä asian / asioiden uskot vaikuttaneen siihen, ettet ole työllistynyt? (Voit valita useamman vaihtoehdon)

koulutusta ja/tai työkokemusta vastaavaa työtä ei ole tarjolla

koulutus ei ole riittävää koulutuksesta on liian pitkä aika

ei ole työkokemusta ikä (liian nuori/vanha)

terveysyyt liian pitkä työttömyysaika

en ole hakenut töitä muu syy, mikä? _____

3. Terveystila ja terveystottumukset

Oma arvio nykyterveydestäsi erinomainen hyvä kohtalainen huono

Ravinto: Noudatko erikoisruokavaliota? en kyllä, mitä? _____

Syötkö päivittäin aamiaisen lounaan välipaloja päivällisen iltapalan

Liikunta: Harrastatko liikuntaa?

säännöllisesti _____ kertaa viikossa; Mitä? _____

epäsäännöllisesti _____ kertaa viikossa; Mitä? _____

en harrasta liikuntaa

Muut vapaa-ajan harrastukset: Käytätkö aikaa seuraaviin toimintoihin?

kirjallisuuden lukemiseen kerho-, järjestö- ja yhdistystoimintaa

atk-harrastukseen poliittiseen toimintaan

puutarha-, maa- tai metsätöihin ystävien ja tuttujen tapaamiseen

taide- ja kulttuuriharrastuksiin metsästyksen tai kalastukseen

lepäilyyn, oleiluun, tv:n katseluun opiskeluun

käsitöihin tai puutöihin

Uni: Onko vuorokausirytmisi muuttunut työttömyyden aikana?

ei kyllä, miten? _____

Kuinka monta tuntia nuket yössä? _____

Oletko kokenut unettomuutta viimeisen vuoden aikana? en kyllä

Tunnetko itsesi väsyneeksi päiväsaikaan? en kyllä

Päihtet:

Lääkkeiden käyttö en käytä käytän, mitä? _____

Tupakoitko? en kyllä, kuinka paljon? _____

olen lopettanut, milloin? _____

Nuuskaatko? en kyllä, kuinka usein? _____

olen lopettanut, milloin? _____

Käytätkö alkoholia? en koskaan päivittäin viikoittain harvemmin

Käyttämäni kertamäärä _____

Käytätkö huumeita? en kyllä, kuinka usein ja mitä? _____

olen lopettanut, milloin? _____

Rokotukset

Milloin olet viimeksi saanut jäykkäkouristusrokotteen? _____

Naisten terveystutkimukset

Tutkitko rintasi säännöllisesti? kyllä en

Milloin olet viimeksi käynyt gynekologisessa tarkastuksessa? _____

Milloin sinulta on viimeksi otettu Papa-koe? _____

4. Henkinen hyvinvointi ja ihmissuhteet

Olen tyytyväinen seuraaviin asioihin elämässäni

☐ itseeni	☐ elämäntilanteeseeni	☐ vapaa-ajan viettoon
☐ parisuhteeseeni	☐ työkykyyni	☐ ystävyys-suhteisiin
☐ koulutukseeni	☐ ammattitaitooni	

Esiintyykö kotonasi fyysistä tai henkistä väkivaltaa?

- ei koskaan harvoin usein

Minkälainen mielialasi on yleensä?

☐ positiivinen ja valoisa	☐ hyvä	☐ ajoittain alakuloinen
☐ alakuloinen tai surullinen	☐ masentunut	

Saatko tarvittaessa apua ja tukea ongelmiisi ja mieltäsi painaviin asioihin ystäviltä ja/tai perheenjäseniltä? kyllä en

Tunnetko nykyisin stressiä? Stressillä tarkoitetaan tilannetta, jossa ihminen tuntee itsensä jännittyneeksi, levottomaksi, hermostuneeksi tai ahdistuneeksi tai hänen on vaikea nukkua asioiden vaivatessa jatkuvasti mieltä.

☐ en lainkaan	☐ vain vähän	☐ jonkin verran
☐ melko paljon	☐ erittäin paljon	

Minkä pistemäärän antaisit työkyvyillesi? Nolla tarkoittaa, että et pysty työhön lainkaan ja kymmenen sitä, että työkykysi on parhaimmillaan.

|--0----1----2----3----4----5----6----7----8----9----10--|
Täysin työkyvytön Työkyky parhaimmillaan

Onko sinulla tällä hetkellä tai aikaisemmin ollut seuraavia oireita tai sairauksia?

☐ silmäsairaus	☐ rintakipu
☐ värisokeus	☐ sepelvaltimosairaus
☐ korvasairaus tai meluvamma	☐ suonikohdut
☐ usein toistuva päänsärky	☐ kävelykipua pohkeessa
☐ migreeni	☐ säärihaavat
☐ huimaus	☐ muita verenkiertohäiriöitä
☐ epilepsia	☐ veritauti
☐ anemia	☐ ylipaino
☐ HIV, Aids, B- tai C-hepatiitti	☐ halvaus
☐ maksasairaus	☐ muistihäiriöt
☐ haimasairaus	☐ muu hermostosairaus
☐ mahahaava	☐ jännitys- tai pelkotilat
☐ sappivika, sappikivet	☐ masentuneisuus
☐ närästystä, mahakatarri	☐ mielenterveyshäiriö / -sairaus
☐ verta ulosteessa	☐ ripuli, ummetus, peräpukamat
☐ kohonneita verenpainearvoja	☐ keliakia
☐ verenpainetauti	☐ laktoosi-intoleranssi
☐ rytmihäiriöitä sydämessä	☐ sydänveritulppa
☐ kihti	☐ nivelreuma
☐ tyypin 1-diabetes	☐ muu nivelsairaus
☐ tyypin 2-diabetes	☐ iskias, muu selkävika
☐ munuais- tai virtsatiekivet	☐ niska- / hartiavaiva
☐ virtsatietulehdus	☐ muu tuki- ja liikuntaelinsairaus / vaiva
☐ virtsaamisvaivoja	☐ muu virtsaelinten sairaus
☐ kilpirauhassairaus	☐ ihottuma, muu ihosairaus
☐ hyvän- / pahanlaatuisen kasvain	☐ allergia / astma
☐ vakava tapaturma	☐ muu sairaus tai oire _____

Lisätietoja (mikäli merkkasit jonkin kohdan, kerro toteamisvuosi, hoitopaikka ja nykytilanne)

Kiitos vastauksista ja vaivannäöstä!

Terveyskyselyn lähteinä on käytetty Pirjo Heinon Etelä-Pohjanmaan työttömien työkyvyn edistäminen -projektin raportti, Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun Hyvinvointipysäkin terveystarkastuslomakkeita ja Medivire Oy:n työterveyskyselyä.

Työmatkalla

Työmatkalla on yksi Kemiläinen työllistämismalli -hankkeen (kuntakokeilu) ryhmäpalveluista. **Työmatkalla -ryhmäpalvelu** toteutetaan kuntouttavan työtoiminnan rinnalla. Kohderyhmä on kuntakokeilun kohderyhmään kuuluvat työelämäsuuntautuneet henkilöt, joilla on valmiudet ja halu sitoutua ryhmätapaamisiin sekä työtoimintaan sen ajaksi.

Tavoitteena on, että osallistujat löytävät voimavaroja ja keinoja oman työllistymispolun suunnitteluun ja toteuttamiseen, omasta hyvinvoinnista huolehtimiseen sekä mielekkään arjen rakentamiseen.

Työmatkalla -ryhmäpalvelun sisältö:

Ryhmäpäivät järjestetään Kemi-Tornion Ammattikorkeakoulun terveysalan yksikön tiloissa os. Meripuistokatu 26, luokka A202 (uimahallia vastapäätä).

Ryhmä kokoontuu 6 kertaa 3 päivän jaksoissa. Päivän pituus klo 9-15.

Jokaiseen päivään sisällytetään alustuksia, keskusteluita, ryhmätöitä ja liikuntaa. Lisäksi on opintokäyntejä, vierailuja ja tutustumisia. Aiheina ovat työ, hyvinvointi ja osallisuus. Seuraavan tapaamisen sisältöä suunnitellaan aina yhdessä osallistujien kanssa.

Työmatkalla -ryhmäpalvelusta on valmisteilla opinnäytetyö, jossa kerätään osallistujilta kokemuksia ryhmäpalvelusta haastattelemalla.

Ryhmäpäiviin kuuluu lämmin ruoka ja kahvit, jotka ovat osallistujille maksuttomat ja lisäksi maksetaan työttömyysturvan lisäksi 9 euron kulukorvaus.

Aikataulu:

1. kerta 3.-5.12.2013
2. kerta 8.-10.1.2014
3. kerta 12.-14.2.2014
4. kerta 12.-14.3.2014
5. kerta 9.-11.4.2014
6. kerta 7.-9.5.2014

Ryhmän ohjauksesta vastaavat kuntoutuksen ohjaaja Kirsi Pajamäki/Meri-Lapin Työhönvalmennussäätiö, sairaanhoitaja Minna Reinikainen/Päihdekuntoutusyksikkö Pihla/Kemin kaupunki ja psykologi Anne Puro/Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu.

Ilmoittautumiset Kirsi Pajamäelle sähköpostitse (kirsi.pajamaki@meriva.com) tai puhelimitse p. 040 82 39 412, perjantaihin 25.10. mennessä. Viestiin tiedoksi nimi, osoite sekä puhelinnumero.

Ilmoittautuneiden haastattelut to 7.11.2013 ja pe 8.11.2013. Valituille lähetetään kutsut ensimmäiseen tapaamiseen pe 22.11.2013 mennessä.

Hyvinvointitarkastusten pilotointi Hyvinvointipysäkillä

Aloitimme sairaanhoitajaopinnot syksyllä 2011 ja valmistumme joulukuussa 2014. Opintojemme neljännellä lukukaudella kuulimme Pohjoinen hyvinvointikeskus -hankkeesta, jossa tarjoutui mahdollisuus opinnäytetyön tekemiselle. Pohjoinen hyvinvointikeskus -hankkeen Kemian pilotissa tarkoituksena oli selvittää kemiläisten yksinasuvien pitkäaikaistyöttömien toiveita heille kohdentuvista terveyspalveluista. Tärkeäksi koettiin asiakaslähtöisyys ja asiakkaiden mukaan ottaminen jo suunnitteluvaiheessa. Tavoitteena oli suunnitella, kehittää ja toteuttaa toimintamalli kemiläisten pitkäaikaistyöttömien hyvinvointitarkastuksille. Käsitteellä ”hyvinvointitarkastus” on haluttu ilmaista tarkastusten kokonaisvaltaisuutta psykologiset, sosiaaliset ja fyysiset osa-alueet huomioiden. Kemian pilotin kokouksissa suunniteltiin alustavasti tarkastusten pilotointi sekä markkinointi Meri-Lapin työhönvalmennussäätiön (Meriva) asiakkaille.

Työ on suomalaisessa yhteiskunnassa ja kulttuurissa korkealle arvostettua. Työn kautta ihminen tuntee itsensä tärkeäksi, hyödylliseksi ja kokee olevansa osa yhteiskuntaa. Työ tarjoaa usein laajan sosiaalisen verkoston, joka tuo turvaa. Myös identiteetin kasvu rakentuu usein työn ympärille. Lisäksi työ jäsentää ja rytmittää ihmisen elämää ja arkea. Karkeasti työttömät voidaan jakaa pitkäaikaistyöttömiin ja lyhytaikaistyöttömiin. Lyhytaikaisiin työttömiin kuuluvat kausi- ja suhdannetyöttömät sekä pätkätyöläiset. Syrjäytyminen on riskinä pitkään työttömänä olleilla. Pitkään työttömänä olleella elämässä usein vaivaavat talousongelmat, terveys- ja sosiaaliongelmien, riittämättömyyden tuntemukset tai jopa elämän kokeminen turhaksi ja tarpeettomaksi. Pitkään työttömänä olleen ammattitaito voi rapistua, mikä edelleen vaikeuttaa työn saamista. Pitkäaikaistyöttömyyden katkaiseminen on usein vaikeaa. (Ihalainen & Kettunen 2011.)

Yksinasumiseen liittyviä tekijöitä on tutkittu vähän verrattuna esimerkiksi perheiden tutkimiseen. Yksinasumisen kriisitekijöitä ei ole juurikaan tutkittu eikä niitä aina ostata huomioida tai edes tunnista. Yksinasuminen ei sinänsä ole riski tai uhka, mutta esimerkiksi köyhyys, lapsettomuus, jokin sairaus ja miessukupuoli lisäävät riskiä syrjäytymiselle. Yksinasuvien joukossa on huomasti pärjääviä, joiden tukiverkosto voi olla puutteellinen tai sitä ei ole lainkaan. Yksin asuvilla on 80 prosenttia suu-

remppi riski sairastua masennukseen kuin asuinkumppanien kanssa elävillä. (Pulkki-Råback & 2012.) Terveysthuollossa tulisi ottaa paremmin huomioon kasvava yksinasuvien joukko. Keskeisintä olisi kohdistaa huomio yksinasuvien biopsykososiaalisuuteen toimintakykyyn ja siten edistää heidän hyvinvointiaan kokonaisvaltaisesti.

Suoritimme kuuden viikon sisätautien hoitotyö -työharjoittelun Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun Hyvinvointipysäkillä. Hyvinvointipysäkki toimii opiskelijoiden oppimisympäristönä. Asianmukaiset sekä monipuoliset mittausratkaisut mahdollistavat kattavat kartoitukset ihmisen terveydentilasta. Tämä käytännön jakso Hyvinvointipysäkillä oli mahdollista yhdistää Kemin pilotin tavoitteisiin ja tuleviin hyvinvoinnin tarkastuksiin sekä opinnäytetyöhön. Asiakkaiden toiveiden ja aikaisempien kokemusten perusteella aloimme suunnitella ja kehittää heille kohdentuvia hyvinvoinnin tarkastuksia. Asiakkaat saatiin mukaan kiertämällä Merivan toimipisteet ja jakamalla informaatiota heille tarjotusta mahdollisuudesta saada kattava hyvinvoinnin tarkastus. Näin tarkastuksiin saatiin mukaan kaksikymmentä Merivan asiakasta. Heille jaettiin etukäteen täytettäväksi esitietolomake.

Tarkastukset päätettiin toteuttaa kolmen viikon aikana. Päivittäin tarkastuksia tehtiin 2–3 asiakkaalle. Tarkastukset sisälsivät esimerkiksi vähintään 12 tunnin paastoa vaativia suoniverinäytteitä, kehonkoostumusmittauksia sekä muun muassa alkoholin käyttöä kartoittavia AUDIT-kyselylomakkeita. Tarkastuksissa tuli ilmi muutamia jatkotutkimuksia vaativia tuloksia, kuten kohonnutta verenpainetta ja diabetesepäilyä.

Hyvinvoinnin tarkastuksiin osallistuneille asiakkaille toimitettiin jälkikäteen palautelomake. Saatujen palautteiden perusteella hyvinvoinnin tarkastukset sujuivat suunnitelmien mukaan ja asiakkaat olivat erittäin tyytyväisiä saamaansa palveluun. Erityisesti asiakkaat pitivät rennosta ja kiireettömästä ilmapiiristä, jonka ansiosta meidän hoitajina koettiin helposti lähestyttäväksi sekä luotettaviksi.

Oppimiskokemuksena hyvinvoinnin tarkastukset palvelivat harjoittelun tavoitteita erinomaisesti. Erityisesti asiakkaiden kohtaaminen sekä ohjaamisvalmiudet kehittivät. Lisäksi kädentaidoista suoniverinäytteiden ottaminen sujui loppua kohden ammattimaisesti. Sairaanhoidajaopiskelijoina ammatti-identiteettimme kasvoi merkittävästi. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun Hyvinvointipysäkin sekä Merivan yhteistyön toivotaan jatkossakin jatkuvan hyvinvoinnin tarkastusten suhteen. Tärkeätä on kehittää toimintaa monialaiseen ja moniammatilliseen suuntaan. Toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa on jatkossa mielekästä toimia yhtenäisenä sosiaali- ja terveysalan siten, että myös sosiaalialan opiskelijat osallistuvat Hyvinvointipysäkin toimintaan opintojensa ja käytännön harjoittelujensa aikana. Kokonaisvaltaisissa hyvinvoinnin tarkastuksissa asiakkaiden kanssa esille tulevat asiat tarjoavat mahdollisuuden myös sosionomiopiskelijoiden osaamisen hyödyntämiseen ja kehittämiseen. Hyvinvoinnin tarkastusten tulosten ja asiakkaiden toiveiden perusteella jatkossa voitaisiin toteuttaa pienryhmätoimintaa, jossa käsiteltäisiin erilaisia teemoja sosiaali- ja terveysalan opiskelijoiden yhteistyönä.

LÄHTEET

IHALAINEN, JARMO & KETTUNEN, TERTTU 2011. Trampoliini vai turvaverkko – Sosiaaliturvan mahdollisuudet. WSOY Pro 2011.

PULKKI-RÅBACK ym. 2012. Living alone and antidepressant medication use: a prospective study in a working-age population Hakupäivä 26.11.2013. <<http://www.biomedcentral.com/1471-2458/12/236/abstract>>

Työmatkalla-ryhmätoimintaan osallistuvien pitkäaikaistyöttömien kokemukset opinnäytetyön aiheena

Työmatkalla-ryhmätoiminta on osa Pohjoinen hyvinvointikeskus -hanketta. Kaikki ryhmätoimintaan osallistuvat ovat mukana kuntouttavassa työtoiminnassa, jonka ohessa ryhmätoiminta järjestetään. Ryhmätoiminta toteutetaan kolmen päivän jaksoissa yhteensä kuusi kertaa 2013 joulukuun ja 2014 toukokuun välisenä aikana. Jokaiselle päivälle on oma teemansa; hyvinvointi, työelämä ja vapaa-aika. Osallistujille tehdään kuntoutumissuunnitelma, jossa otetaan huomioon myös kontaktipäivien välinen aika, esimerkiksi antamalla tehtäviä. Ryhmätoiminnan tavoitteena on vahvistaa työelämän osallisuutta ja lisätä asiakkaiden työelämävalmiuksia.

Opinnäytetyömme tarkoituksena on kuvailla pitkäaikaistyöttömien kokemuksia Kemin pilottina toteutettavasta Työmatkalla-ryhmätoiminnasta. Opinnäytetyömme tavoitteena on tuottaa tietoa, jota voidaan hyödyntää ryhmätoiminnan kehittämisessä. Keskitymme työssämme osallistujien kokemuksiin kuntouttavasta ryhmätoiminnasta ja sen vaikutuksesta heidän kokonaisvaltaiseen hyvinvointiinsa. Tutkimussuunnitelmassamme olemme kuvanneet teoreettisen viitekehyksen muodostavina käsitteinä terveyttä, biopsykososiaalista hyvinvointia, työttömyyttä, ryhmätoimintaa sekä kuntoutumista.

Työ- ja elinkeinoministeriön teki vuonna 2008 katsauksen työttömyyden ja terveyden välisiin yhteyksiin. Katsauksessa käytetyissä tutkimuksissa kävi ilmi työttömien psyykkisen ja fyysisen hyvinvoinnin olevan huonompaa kuin työssä käyvien. Työttömillä esiintyi myös enemmän masennusta, ahdistuneisuushäiriöitä sekä lisääntynyttä alkoholin kulutusta. Työttömät tunsivat itsensä useammin arvottomiksi ja onnettomiksi, ja heidän itseluottamuksensa oli huono. Työttömillä miehillä oli kolme kertaa enemmän itsemurha ajatuksia ja naisilla kaksi kertaa enemmän kuin muilla. Työttömillä oli myös useammin jokin diagnosoitu sairaus, joka taas heikensi mahdollisuutta työllistyä uudelleen. Työttömyys voidaan yhdistää terveysongelmiin; työttömyyden taustalla voi olla huono terveys ja taas huono terveys voi johtaa työttömyy-

teen. Pitkään jatkunut työttömyys voi aiheuttaa suurempia terveysongelmia ja edesauttaa vajaakuntoisuutta. (Heponiemi, Wahlström, Elovainio, Sinervo, Aalto & Keskimäki 2008, 11–15.)

Työttömien työkyky oli huonompi kuin palkansaajilla, vaikka jopa 60 prosenttia työttömistä koki työkykynsä hyväksi. Työkyky oli heikompi pitkäaikaistyöttömillä ja toistuvaistyöttömillä kuin lyhytaikaistyöttömillä. Tuloksien mukaan työkyky ja fyysinen kunto laskevat, kun työttömyys pitkittyy. Kuitenkin työttömillä nuorilla miehillä syrjäytymisriski oli kolme kertaa suurempi kuin nuorilla työttömillä naisilla. Erityistä huolta aiheuttaa nuorten työttömyys, koska sen vaikutukset terveyteen, asenteisiin ja elämäntapoihin ovat kauaskantoisia. Nuorten työttömyys voi vaikuttaa psykososiaalisen kehitykseen ja sosiaaliseen vieraantumiseen. Iän myötä työkyky heikkenee, selvemmin työttömillä naisilla kuin miehillä. Iäkkäillä uudelleen työllistyminen on vaikeampaa, tähän vaikuttavat muun muassa työnantajien kielteiset asenteet ja heikko osallistuminen ammatilliseen koulutukseen. Työttömien terveyteen ja työkykyyn vaikuttavat myös koulutustaso, korkeammin koulutetut kokivat työkykynsä paremmaksi kuin heikommin koulutetut. (Heponiemi ym. 2010, 15–21.)

Vuonna 2008 Oulun, Raahen ja Kainuun seudulla tehdystä tutkimuksesta tutkittiin 225:ä pitkäaikaistyötöntä, jossa arvioitiin heidän työ- ja toimintakykyänsä. Tutkimuksen suoritti kuntoutuslääkäri, joka ohjasi erikoislääkärille tarvittaessa. Tutkimuksen mukaan jopa 65 prosentilla (147) pitkäaikaistyöttömistä oli hoitamaton mielenterveyshäiriö, joka heikentää työ- ja toimintakykyä huomattavasti. Suositus hoitoon tai kuntoutukseen tehtiin 82 prosentille (185) pitkäaikaistyöttömistä. Mielenterveyden häiriöt olivat muun muassa mielialahäiriöitä, kehitysvammaisuutta tai heikkolahjaisuutta, päihderippuvuutta, neuroottisia häiriöitä tai muita kehityksellisiä häiriöitä. Suurin osa näistä häiriöistä on sellaisia, joiden oireet aiheuttavat passivoitumista ja sosiaalista vetäytymistä. Oireita voivat olla pelko epäonnistumisesta, toivottomuus, itsensä aliarviointi, kiinnostuksen puute, pelko ja ahdistuneisuus sosiaalisissa tilanteissa. Tutkimukseen osallistuneet työttömät työnhakijat olivat niin sairaita, etteivät he kykene opiskeluun tai työntekoon ennen kuin he pääsevät kuntoutukseen ja hoitoon. Terveystieteiden tutkimuskeskukseemme vaatii, että asiakas itse hakeutuu hoitoon. Tutkimukseen osallistuneilla asiakkailla tämä ei kuitenkaan toteudu. Sairaudet jäävät usein hoitamatta ja toimintakyky heikkenee vuosia ilman, että ongelmiin puututaan. Hyvinvointivaltiossa tulisi huolehtia niistä, jotka ovat heikoimmassa asemassa. Tarvitsemme pitkäjänteistä kuntouttavaa ja etsivää työtettä pitkäaikaistyöttömien auttamiseksi. (Kerätär & Karjalainen 2010, 3683–3689.) Terveys 2015 -ohjelman tavoitteena on muun muassa lisätä hyvinvointia, edistää terveyttä ja kaventaa sosioekonomisia eroja. Tarkoitus on, että heikoimmassakin asemassa olevilla on yhtäläiset oikeudet terveyspalveluihin ja heidän suhteellinen asemansa paranisi. (Terveys 2015 -kansanterveysohjelman väliarviointi 2012. Luettu 5.11.2013.)

Kuntoutus on käsitteenä laaja, nykypäivänä siihen lasketaan kuuluvaksi somaattinen, psyykinen ja sosiaalinen kuntoutus. Kuntoutustoimia on monenlaisia, mutta yhteistä kaikille toimille on ihmisen näkeminen biopsykososiaalisena kokonaisuute-

na. Yksilön, yhteisön tai yhteiskunnan tarpeita voidaan käyttää perusteena kuntoutukselle. Kuntoutus on suunnitelmallista ja monialaista toimintaa, jonka tavoitteena on auttaa kuntoutujaa hallitsemaan elämäntilanteensa. Kuntoutus on muutosprosessi, jolla pyritään edistämään toimintakykyä, itsenäistä selviytymistä, hyvinvointia ja työllistymistä. (Kuntoutusselonteko 2002. Luettu 5.11.13; Niemistö 2002, 26; Ihalainen ym.2009, 195.)

Työmatkalla-ryhmätoimintaan osallistuvat pitkäaikaistyöttömät henkilöt, jotka on valittu haastatteluiden perusteella. Ryhmäkoko tulee olemaan 9 henkilöä. Ryhmätoimintaan osallistumisen edellytyksenä on, että henkilö on kuntakokeilun asiakkaana.

Tutkimusaineistomme muodostavat ryhmätoiminnan alussa asiakkaille tehtävät alkukartoitukset ja ryhmätoiminnan lopussa toteutettavat teemahaastattelut. Tutkimuksessamme käytämme tarkoituksenmukaista otantaa, joka tarkoittaa, että haastateltavat valitaan tiettyjen kriteereiden mukaan, yleensä heillä olevien kokemusten ja tiedon perusteella (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2010, 85.) Tässä tutkimuksessa ryhmätoimintaan osallistuvat tietävät paljon tutkittavasta asiasta, jolloin tarkoituksenmukaista on haastatella ryhmätoimintaan osallistuvia.

Haastattelut toteutetaan teemahaastatteluina viimeisen ryhmätoimintajakson jälkeen, koska silloin kokemukset ovat vielä tuoreessa muistissa ja kokemuksia on jokaisesta ryhmätoimintajaksosta. Haastatteluille varataan aikaa noin yksi tunti asiakasta kohden. Haastattelut suoritetaan Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun terveystalon yksikössä. Haastattelut nauhoitetaan aineiston analyysia varten. Haastattelussa käytämme apuna haastattelurunkoa, jonka teemoina ovat kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin eri osa-alueet ja ryhmätoiminnan vaikutus niihin. Haastattelemme tutkittavia yhden kerran, koska teemahaastattelu on menetelmänä aikaa vievä. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2010, 96–97.)

Valitsimme tutkimusmenetelmäksi teemahaastattelun, koska se antaa haastateltavalle mahdollisuuden kertoa monipuolisesti omista kokemuksistaan ja ajatuksistaan. Teemahaastattelussa ei ole etukäteen muodostettu valmiita kysymyksiä, vain keskeiset teemat on päätetty. Haastateltaessa kysymysten muoto ja järjestys voivat vaihdella. Lisäksi teemahaastattelussa on mahdollisuus esittää tarkentavia kysymyksiä teemojen puitteissa. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2010, 96–97).

Opinnäytetyömme valmistuu syksyllä 2014. Opinnäytetyö julkaistaan Theseus-verkkokirjastossa, jossa se on luettavissa.

LÄHTEET

- HEPONIEMI, TARJA & WAHLSTRÖM, MIKAEL & ELOVAINIO, MARKO & SINERVO, TIMO & AALTO, ANNA-MARI & KESKIMÄKI, ILMO 2008. Katsaus työttömyyden ja terveyden välisiin yhteyksiin. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. 14/2008.
- IHALAINEN, JARMO & KETTUNEN, REETTA & KÄHÄRI-WIIK, KAIJA & VUORI-KEMILÄ, ANNE 2009. Kuntoutumisen mahdollisuudet. WSOYpro Oy, Helsinki. 4.uudistettu painos.
- KANKKUNEN, PÄIVI & VEHVILÄINEN-JULKUNEN KATRI 2010. Tutkimus hoitotieteestä. WSOYpro Oy. 1.–2. painos.
- KERÄTÄR, RAIJA & KARJALAINEN, VAPPU 2010. Pitkäaikaistyöttömillä on runsaasti hoitamattomia mielenterveyshäiriöitä. Lääkärilehti 45/2010, vsk 65, s. 3683–3690. Hakupäivä 4.11.2013. <<http://www.fimnet.fi/cgi-cug/brs/artikkeli.cgi?docn=000034861>>
- Kuntoutusselonteko 2002. Hakupäivä 5.11.2013. <<http://pre20031103.stm.fi/suomi/eho/julkaisut/kuntselonteko2002/kselteo2.pdf>>
- NIEMISTÖ, RAIMO 2002. Ryhmän luovuus ja kehitysehdot. Tammer-Paino, Tampere. 5.uudistettu painos.
- Terveys 2015 – kansanterveysohjelman väliarviointi. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistiota 2012:4 Hakupäivä 5.11.2013 <http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=6511574&name=DLFE-26108.pdf>

Sosionomiopiskelijat Pohjoinen Hyvinvointikeskus -hankkeessa

Toisen opiskeluvuoden loppupuolella SOK22-ryhmän sosiaalialan opiskelijoille tarjoutui mahdollisuus osallistua Pohjoinen hyvinvointikeskus -hankkeen Kemin pilotin toimintaan. Hankkeeseen osallistui sosiaalialalta neljä opiskelijaa, jotka itsenäisesti jakoivat heille tarjoutuneita tehtäviä. Hankkeeseen osallistuminen sovittiin opiskelu- ja työelämäyhteistyön hengessä sosionomiopintoihin kuuluvan Palvelujen kehittäminen -opintojakson suoritustavaksi.

Terveysalan yksiköstä hankkeeseen osallistuneet, ja sen puitteissa opinnäytetyötään ja osittain käytännön harjoitteluaan tekevät opiskelijat sekä heidän tavoitteensa olivat hankkeessa keskeisellä sijalla ja sosiaalialan opiskelijat pyrkivät järjestämään oman osallistumisensa heidän aikatauluihinsa sovittaen. Tässä ei valitettavasti aina onnistuttu, mutta Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun yksiköiden välistä yhteistyötä saatiin kehitettyä ja ennen kaikkea esteitä yhteistyön onnistumiselle kartoitettua. Kemin pilotin kohderyhmänä olevan pitkäaikaistyöttömien, yksinelävien miesten ryhmän ääni heidän tarpeistaan ja toiveistaan suhteessa kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin saatiin myös sosiaalisen osallisuuden puitteissa kuuluville.

Sosiaalialan opiskelijat osallistuivat info-kahvilaan, työpajoihin, kehittämis- ja suunnittelupalaverihin sekä kenttätyöhön. Kaikki hankkeeseen osallistuneet opiskelijat vierailivat Meri-Lapin työhönvalmennussäätiön toimipisteissä Kemissä pyrki myksenään kartoittaa kohderyhmän toiveita ja ajatuksia hyvinvoinnista sekä hyvinvoinnin edellytyksistä ja myös hyvinvointiin liittyvien palvelujen käytöstä. Osalle opiskelijoista tarjoutui tilaisuus kokeilla asiakkaiden psykososiaalisen tilanteen kartoitusta käytännössä Ylitornion järvikylillä ONNI-auton matkassa. Kokemukset sosiaalialan opiskelijan osallistumisesta työttömien terveystarkastukseen liittyvään henkilökohtaisen keskusteluun olivat myönteisiä ja pilotin aikana harjoitettua käytäntöä aiotaan jatkaa ensi keväänä toteutettavien vastaavien tarkastusten yhteydessä Tervolan kunnan alueella.

Asiakkaiden kokemuksia ja toiveita saatiin esille erityisesti työpajatyöskentelyissä, joihin opiskelijat osallistuivat aktiivisesti. Kemin pilotin tavoitteita edisti lisäksi opiskelijoiden toteuttamat asiakkaiden haastattelut.

Ensimmäiseen työpajaan (4.4.2013) osallistui 17 henkilöä. Joukossa oli muun muassa sosiaaliviraston, työhönvalmennussäätiön, Majakka ry:n, työvoimalasäätiön ja sosiaali- ja terveysalan oppilaitoksen edustajia ja meitä opiskelijoita oli yhteensä neljä. Työpajan tarkoituksena oli selvittää osallistujien näkemyksiä palvelutarpeista, tarkastella olemassa olevien palvelujen ongelmakohtia sekä hahmotella pilotin kehittäjäverkostoa ja sopia jatkosuunnitelmista. Ensimmäisessä työpajassa ei ollut asiakkaita mukana.

Pienissä ryhmissä pohdittiin näitä yllä mainittuja asioita ja opiskelijat kirjasivat ylös ajatuksia. Ongelmina palveluissa nähtiin muun muassa seuraavat asiat:

- hakeutuminen palvelujen piiriin vaatii tietyntäsoista motivaatiota ja omatoimisuutta
- tukiverkoston puuttuminen voi vaikuttaa sosiaaliseen toimintakykyyn ja aloitteellisuuteen jollain tasolla
- työntekijällä ei ole välttämättä aikaa kuunnella
- ohjaavatko asiakastyötä asiakkaan tarpeet vai ”käskyt” jostain muualta
- monet työpajaan osallistuneet kokivat että oma panos työn tekemiseen voisi olla joskus vähän isompi
- työttömien terveystarkastusten toimimattomuus
- palvelujärjestelmän monimutkaisuus
- tietojärjestelmien yhteensopimattomuus
- varhaisen tuen puuttuminen.

Parannusehdotuksissa oli muun muassa seuraavia asioita:

- matalan kynnyksen paikkoja tulisi kehittää työttömille
- vertaistukea järjestää, palvelukulttuuria tulisi muuttaa
- järjestelmän tulisi olla joustavampi ja palvelun henkilökohtaisempaa
- mahdollisuus tukihenkilöön, joka antaa palveluohjausta ja on asiakkaan tilanteen tasalla.

Toisessa työpajassa, joka järjestettiin Merivalla (29.5.2013), oli tarkoitus selvittää työkäisten omia mielipiteitä ja kokemuksia olemassa olevista palveluista ja ajatuksia kehittämistarpeista. Paikan päälle ei kuitenkaan tullut osallistujia, joten opiskelijat lähtivät kentälle haastattelemaan Merivan työntekijöitä. Sosiaalialan opiskelijoiden lisäksi paikalla haastattelemassa oli myös kaksi sairaanhoitajaopiskelijaa. Tärkeä haastattelukysymys oli, minkälaisia palveluja toivotaan oman hyvinvoinnin edistämiseksi. Toiveina nousivat esille muun muassa:

- kuljetuspalvelut
- toiminnalliset retket
- lomatoiminta
- liikuntapalvelut

- maksuton terveystarkastusmahdollisuus
- että Kela, sosiaalitoimisto ja työvoimatoimisto tekisivät yhteistyötä
- että palvelut olisivat saman katon alla
- että olisi saatavilla ohjausta näiden virastojen nettipalvelujen käytössä

Kolmannessa työpajassa (27.8.2013) oli mukana asiantuntijoita sekä asiakkaita ja se järjestettiin Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun terveyden toimipisteessä. Työpajan tarkoituksena oli kuulla osallistujien ja yhteistyökumppaneiden ajatuksia pitkään työttömänä olleiden hyvinvointipalveluista sekä tiedustella, onko kiinnostusta käyttää KTAMK:n Hyvinvointipysäkin tarjoamia palveluja. Siellä tutustuttiin myös ONNI-auton toimintaan.

Työpajassa työskenneltiin pienissä ryhmissä, joissa opiskelijat toimivat opastajina ja kirjaajina. Muodostettiin kaksi asiakkaista koostuvaa ryhmää, joihin kumpaankin meni mukaan yksi sosiaalialan opiskelija ja yksi hoitoalan opiskelija. Asiantuntijoista muodostettiin myös yksi ryhmä, johon meni kaksi opiskelijaa. Ryhmissä kerättiin toiveita ONNI-auton, Hyvinvointipysäkin sekä muiden palvelujen käytölle.

Asiakkaiden ryhmissä nousi esille seuraavia asioita: Hyvinvointipysäkin palvelut kiinnostavat kyllä, mutta niistä tulisi informoida enemmän, ja siellä voitaisiin järjestää vertaistukitoimintaa ja muuta ryhmätoimintaa. Asiakkaan koko elämäntilannetta voitaisiin kartoittaa pysäkillä, ei pelkästään terveyttä. Asiakkaat olivat kiinnostuneita työttömien terveystarkastuksista. ONNI-autoa voitaisiin taas käyttää erilaisissa tapahtumissa ja se voisi käydä kiertämässä eri paikoissa, esimerkiksi Työttömien tuvalla Keminmaassa. Autoa tulisi myös mainostaa. Olisi hyvä, että sitä kautta voisi esimerkiksi uusia reseptejä ja saada apua esimerkiksi Kelan lomakkeiden täytössä. ONNI-autoa voisi käyttää myös kouluilla, jotta nuoret voisivat valpastua ja kertoa palveluista vanhemmilleen ja isovanhemmilleen. Auto voisi myös tehdä yhteistyötä sosiaalityöntekijän kanssa. Kotikäynnit koettiin tarpeellisina, sillä joillekin voi tuottaa ongelmia lähteä kotoa.

Kokonaisuutena hankkeeseen osallistuminen oli opiskelijoille positiivinen kokemus. Opintojaksojen suorittamista osana erilaisia hankkeita voidaan suositella muillekin sosiaalialan opiskelijoille. Työelämäyhteistyössä syntyvät suhteet ja kokemukset ovat sosionomiopiskelijoille arvokkaita voimavaroja siinä vaiheessa, kun koulun penkiltä siirrytään harjoitteluun ja työelämään.

Uudenlaisia palveluita Keminmaan senioreille Yhteistyössä Pohjoinen hyvinvointikeskus -hankkeen kanssa

JOHDANTO

Suomen väestö ikääntyy eurooppalaisittain kärkevauhtia. Tällä hetkellä yli 63 -vuotiaita on reilu miljoona, heistä suurin osa elää arkeaan itsenäisesti. Keminmaan kunta on noin 8500 asukkaan kunta, jonka väestöstä yli 65-vuotiaita on noin 20 %. Seuraavan 10–15 vuoden aikana tämä luku tulee olemaan jo lähes 30 %. (Keminmaan ikääntyvien hyvinvointiohjelma ja ikäihmisten palvelustrategia vuosille 2010 - 2025.) Aktiiviseen, omatoimiseen ikääntymiseen tarvitaan uudenlaisia toimintamuotoja. Ikääntyneiden suhteellisen osuuden lisääntyminen väestössä asettaa vanhustyölle haasteen ja edellyttää uudenlaisten toimintamallien kehittämistä sekä gerontologisen tiedon ja osaamisen vahvistamista. Väestön ikärakenteen muuttuessa yhteiskunnan on sopeuduttava iäkkään väestön tarpeisiin.

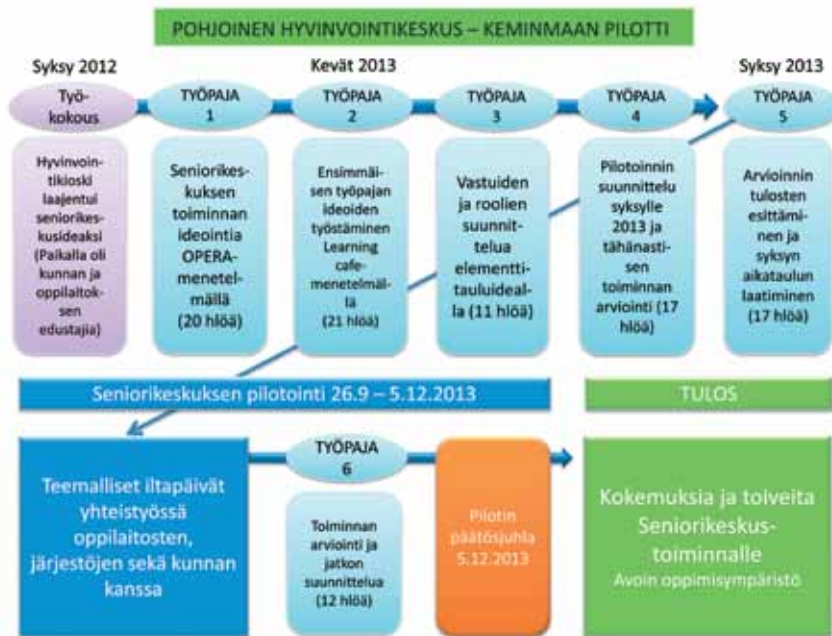
Yhtenä Pohjoinen hyvinvointikeskus -hankkeen pilottikuntana Keminmaa valitsi omaksi kehittämiskohteekseen Palvelukeskus Kallinrannan hyvinvointikioskin. Myöhemmin ajatus laajeni seniorikeskusideaksi. Toimintaa suunniteltiin yhdessä eri järjestöjen, kunnan, oppilaitosten sekä alueen palveluntuottajien kanssa. Toiminnan toteuttamisessa ovat olleet mukana Ammattiopisto Lappia hyvinvointialan sekä Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalan opiskelijoita sekä eri tahojen edustajia. Tarkoituksena on, että jatkossa seniorikeskustoiminta vakiintuu osaksi Keminmaan kunnan ikäihmisten palveluita. Seniorikeskustoiminta tukisi osaltaan Keminmaan kunnan ikäihmisten palvelustrategiaa. Tämän strategian tavoitteena on mahdollistaa keminmaalaisten ikääntyminen vireinä ja hyväkuntoisina, yhteiskunnassa arvostettuina yksilöinä (Keminmaan ikääntyvien hyvinvointiohjelma ja ikäihmisten palvelustrategia vuosille 2010 – 2025, 27).

Pohjoinen hyvinvointikeskus -hankkeen tavoitteiden mukaisesti seniorikeskuksen toiminnan suunnittelussa ja kehittämisessä on hyödynnetty asiakas- ja käyttäjäläh-

töisiä toimintatapoja Living Lab -menetelmiä soveltaen. Käyttäjälähtöisessä ja käyttäjää osallistavassa suunnittelussa käyttäjät tuodaan mukaan prosessiin aktiivisiksi toimijoiksi, jotka voivat tuoda esille ongelmia tai ideoita. Käyttäjien ollessa kohteen sijaista tekijöitä, heidän on mahdollista inspiroitua kokemuksista ja toteuttaa käyttäjälähtöistä kehittämistä. Käyttäjälähtöisyys toimintatapana tarkoittaa kokonaisvaltaista käyttäjän huomioimista. Tämä tarkoittaa käyttäjien kuuntelemista ja halua ymmärtää käyttäjiä. Käyttäjälähtöinen organisaatio ymmärtää, ettei itse tiedä kaikkea ja hyödyntää käyttäjien osaamista ja tietämystä. Käyttäjät osallistuvat palvelun kehittämistyöhön tuoden kehittämissideita, toteuttamalla niitä sekä antamalla palautetta. (Heikkonen & Österberg 2012, 12.)

TOIMINNAN KUVAUS

Keminmaan pilotti käynnistyi yhteistyökokouksella kunnan ja oppilaitosten edustajien kanssa 15.11.2012 Palvelukeskus Kallinrannassa aiheena Keminmaan kunnan tarpeet ja toiveet ikäihmisten palveluiden kehittämiseksi. Jo tässä vaiheessa nousi esille toiminnan koordinointi ja organisointi kunnan ja oppilaitosten välillä, vastuut, roolit ja resurssit. Kehittämistyötä toteutettiin yhteistyössä eri toimijoiden kanssa avoimissa kehittämissympäristöissä kuuden työpajan avulla. Työpajoissa käytettiin erilaisia osallistavia työmenetelmiä (ks. kaavio 1) loppukäyttäjien tarpeiden kartoittamiseksi sekä toiminnan suunnittelun pohjaksi. Yhteistyössä ideoitiin seniorikeskuksen toiminnaksi mm. matalan kynnyksen ohjaus- ja neuvontapalveluita, mukavaa yhdessä-oloa kulttuurin, liikunnan ja hyvinvoinnin merkeissä.

Kaavio 1. Keminmaan pilotin kuvaus

Ensimmäinen osallistava työpaja pidettiin Kallinrannassa 14.12.2012. Valtaosa osallistujista oli ikääntyneitä edustaen eri järjestöjä. Ikääntyneet ovat oman elämänsä asiantuntijoita, asiakkaita ja ammattilaisia näkemykset ovat tasa-arvoisia kehittämistyössä (Seppänen & Heinola & Andersson 2009). Työpajan tavoitteena oli tuottaa ideoita Palvelukoti Kallinrannan hyvinvointikeskustoiminnan kehittämiseksi. Työpajassa käytettiin OPERA-tuplatiimi-menetelmää sovellettuna (OPERA: O = omat ajatukset, P = parin ajatukset, E = Esittely, R = ristiin arviointi ja A = aihealueet allekkain, ryhmittely). Jokainen työpajaan osallistuja kirjoitti lapuille omia ideoitaan seniorikeskustoiminnan kehittämiseksi. Tämän jälkeen keskustelu ja ideointi tapahtuivat 3–4 henkilön ryhmissä. Jokainen ryhmä esitteli neljä tärkeimmäksi kokemaansa ideaa. Lopuksi jokainen sai merkitä kolme itselleen tärkeintä ehdotusta. Tämän työskentelyn tuloksena tärkeimmiksi kehittämiskohteiksi todettiin seuraavat asiat:

- Neuvonta, ohjaus ja apu -piste
- Virikkeellinen tilapäishoito
- Harrastuskeskus – avoin toiminta
- Matalan kynnyksen kohtaamispaikka
- Tietoklinikka – Internetin käytön opastus
- Terveyspiste, hierontapiste, hyvinvointipiste, kuulopiste

Kuva 1. Osallistavan työpajan tuotoksia 14.12.2012.

Toisessa työpajassa osallistajat työstivät ensimmäisestä työpajasta tärkeimmiksi valittuja ideoita Learning cafe -menetelmällä. Tämän työskentelymenetelmän tavoitteena on oppia yhdessä. Työskentely tapahtuu dialogisesti, että jokainen osallistuja tuo esille omat ajatuksensa. Työskentelyssä ideoita tuotetaan ryhmissä ja niitä reflektoidaan yhdessä ja kehitetään edelleen. Menetelmän keskeisenä ajatuksena on, että voi jakaa kokemuksia, luoda uutta tietoa ja rakentaa yhteistä näkemystä. Learning Cafe on työskentelymenetelmä, jonka avulla suurikokoinenkin ryhmä saadaan toimimaan ja yhdessä kehittämään. (Tieto- ja menetelmäpankki, Lahden ammattikorkeakoulu, luettu 5.11.2013.)

Learning Cafe -menetelmän avulla työpajaan osallistujat pohtivat kolmea kysymyksiä:

1. Mitä neuvonta, ohjaus ja apu sisältävät?
2. Miten ja missä toiminta järjestetään?
3. Miten toiminta linkittyy olemassa oleviin palveluihin (järjestöt, päiväkeskustoiminta, vapaaehtoistoiminta)?

Ensimmäisessä työpajassa merkittäväksi nousseet asiat olivat ohjaus, neuvonta ja apupiste, joten toisessa työpajassa aukaistiin mitä nämä tarkoittavat käytännössä. Vastaukseksi tähän nousi ns. monipalvelupiste, jossa voidaan tarjota laajasti tietoa muun muassa eri etuuksista ja niiden tarjoajista, apuvälineohjausta ja tietotekniikan opastusta. Lisäksi tähän palvelupisteeseen kuuluisi hyvinvointipalvelut (kuten hieronta, parturi ja seniorineuvola). Fyysinen paikka mahdollistaa myös esimerkiksi kulttuuripalvelujen ja asiantuntijaluentojen tarjonnan sekä lehtien ja kirjojen vaihtopisteen. Tämän toiminnan onnistuminen edellyttää, että palkattu henkilö toimisi palveluohjaajana ja koordinoisi toimintaa. Näin asiakkaalle pystyttäisiin tarjoamaan ohjaus ja neuvonta yhden luukun periaatteella. Toiminta edellyttää selkeää aikataulutusta ja monialaista yhteistyötä kunnan, eri järjestöjen ja oppilaitosten kesken.

Toiminnan järjestäminen mahdollistuu palvelukeskus Kallinrannassa, jossa on sekä ns. kioskitila että isompi tila erilaisten tapahtumien järjestämiseksi ja eri järjestöjen kokoontumispaikaksi. Toiminta on mahdollista myös jalkauttaa Keminmaan kunnan eri kyliin esimerkiksi kylätaloille, Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun koordinoimaa ONNI-hyvinvointiautoa hyödyntäen.

Keminmaan kunnassa on aikaisemmin tehty kartoitus eri palvelujen tuottajista ja toimijoista ja tätä tehtyä kartoitusta on mahdollisuus hyödyntää ennen uusien palvelujen kehittämistä. Huomioitavaksi nousi kysymys, miten ikääntyvien kuntalaisten mielipiteitä voi laajemmin kartoittaa monipalvelupisteen, matalan kynnyksen toiminnan suunnittelemiseksi. Huolena nousi esille, miten toimintaa saadaan mukaan uusia vapaaehtoisia sekä sukupolvien välistä yhteistyötä.

Keminmaan pilotin kolmas työpaja toteutettiin Elementtitaulu-idealla. Tätä menetelmää voidaan käyttää osallistavan innovointiprosessin suunnittelussa. (Jussila 2013.) Osallistujat jakautuivat kolmeen ryhmään oman kiinnostuksensa mukaan. Jokaisessa pöydässä oli Elementtitaulu (liite 1) eri aihealueista, jotka olivat nousseet esille kahdessa edellisissä työpajoissa. Työskentelyn tavoitteena oli pohtia eri toimijoiden (oppilaitos, kunta, järjestöt, yksityiset palvelujen tuottajat) vastuita, rooleja, toimintojen sisältöä ja linkitystä olemassa oleviin palveluihin. Osallistavan innovointiprosessin teemat olivat: monipalvelupiste, hyvinvointipalvelut ja harrastukset.

Työskentelyn yhteenvetona odotuksiksi sisällön osalta nousivat esille moninaiset toiveet hyvinvointiin sekä fyysiseen, psyykkiseen, sosiaaliseen ja henkiseen toimintakyvyn ylläpitämiseen ja edistämiseen liittyvät palvelut. Näistä voidaan mainita esimerkiksi kulttuuriin, terveyteen, sosiaaliturvaan, liikuntaan ja sosiaaliseen vuorovaikutukseen liittyvät palvelut ja asiat. Sisällön toteuttaminen edellyttää monitoimijuu- ta ja yhteistyötä eri toimijoiden kesken. Toimijoita voivat olla esimerkiksi kunnan

työntekijät (eri hallintokunnat), järjestöt, oppilaitokset ja vapaaehtoiset yksityiset henkilöt. Toiminnan sisällön vastuu jakautuu monien eri tahojen kesken, mutta kunnalla on kuitenkin vastuu toiminnan koordinoimisesta ja fyysisistä tiloista.

Neljännessä työpajassa suunniteltiin seniorikeskuksen toiminnan kokeilua syksyille 2013. Kunta tarjoaa toiminnan toteuttamiselle tilat Palvelukeskus Kallinrannasta. Työpajassa keskusteltiin toiminnan koordinoinnista ja arvioitiin, että kunnan työntekijä voi toimia koordinaattorina. Tiedottamisen tärkeys on noussut esille koko prosessin ajan. Seniorikeskuksen toiminta tulee myös mallintaa, jotta saadaan tietoa toiminnan edellytyksistä. Seniorikeskus toimisi avoimena oppimisympäristönä sosionomi-, sairaanhoitaja-, geronomi-, lähihoitaja- sekä hius- ja kauneusalan opiskelijoille. Myös KELA:n palvelujen saatavuutta toivottiin seniorikeskukseen.

Seniorikeskuksen toiminnan ajateltiin sisältävän erilaisia tapahtumia ja kohtaamisia. Syksyllä 2013 eri oppilaitosten opiskelijat voivat olla toiminnassa mukana esimerkiksi harjoittelun ja syventävien opintojen puitteissa. Tapahtumien organisoimiseksi on oltava päivitetty tapahtumakalenteri, jonka laatimisesta vastaa kokeilun ajan työryhmän oppilaitosten edustajat. Työryhmän oppilaitosten edustajat laativat myös palautelomakkeen tapahtumiin osallistujien sekä opiskelijoiden osalta (liite 2 ja liite 3). Palautelomakkeiden laatimisessa hyödynnettiin Marjo Jussilan (2013) filiskartoitusta. Tapahtumapäiväksi päätettiin kokeilla joka toista torstai-iltapäivää. Toimintatorstaiden sisällöiksi tuli erilaisia ideoita kuten monikulttuurisuus, muistiasiat, sukupolvien välinen kohtaaminen ja kahvilatoiminta. Tavoitteena on saada tietoa seniorikeskuksen toiminnasta.

Kuudennen työpajan, joka pidettiin lokakuussa 2013, teemoina olivat Keminmaan pilotin toiminnan yhteenveto, arviointi sekä jatkotoiminnasta sopiminen. Työpajassa esitettiin lisää toteuttamiskelpoisia ideoita kunnassa toteutettavaksi, esimerkiksi toiminnan jalkauttaminen kunnan eri kylille Kallinrannan seniorikeskustoiminnan lisäksi, vapaaehtoistoiminnan organisointi sekä erilaisten pienimuotoisten ryhmätöimintöjen mahdollistaminen. Työpajassa suunniteltiin yhdessä myös Itsenäisyyspäivän, pilotin päätöstapahtumaa senioreille.

KOKEMUKSIA JA ARVIOINTIA TOIMINNAN TOTEUTUMISESTA

Syksyn 2013 aikana on toteutunut viisi toiminnallista torstai-iltapäivää yhdessä kunnan, järjestöjen ja oppilaitosten kanssa. Iltapäivien koordinoinnista on osittain vastannut kaksi valmistuvaa geronomi-opiskelijaa harjoitteluun liittyen. Opiskelijat ovat avanneet matalan kynnyksen ohjaus- ja neuvontapisteen, josta saa apua arjen pieniin kysymyksiin. Lisäksi opiskelijat laativat ohjeistuksia toimintaan liittyviin käytännön kysymyksiin, kuten kahvituksen järjestäminen tapahtumissa, sekä mallinsivat tarvittavan koordinaattorin tehtäväkuvaa. Toiminnalliset iltapäivät ovat koostuneet teemoitettuina ajankohtaisiin aiheisiin, esimerkiksi YK:n päivän tapahtuma, isänpäiväteema ja vanhuspalvelulakiin perehtyminen. Tapahtumista ei ole unohdettu hyvinvointia lisäävää huumoria ja hauskuutta. Uusia palveluita on lisäksi kirjojen ja lehtien sekä kuulokojeen patterin vaihtopiste. Kunta on alkanut hyödyntää Kallinrannan ti-

loja hyvinvointikioskin lisäksi, muun muassa tarjoamalla yksityisille palveluntuottajille hierontatiloja.

Vuoden 2013 vanhusten viikon teemana oli Hyviä Vuosia. Pilotin puitteissa ei järjestetty erillistä vanhusten viikon tapahtumaa, mutta Keminsa kunta osallistui Kemissä Seniorimessuihin yhtenä järjestäjänä. Keminsmaalaisen osallistuminen mahdollistui tarjotuilla linja-autokyydeillä. Seniorimessuilla Keminsa kunta esitteli seniorikeskus-pilottia (liite 4). Vanhusten viikolla opiskelijat jalkautuivat kolmeen asumisyksikköön Keminsmaassa tarjoamalla ”hyviä hetkiä” ikääntyville.

Seniorikeskus-ideasta on tiedotettu osallistumalla seniorimessuihin, lehtiartikkelin sekä radiohaastatteluin. Keminsa kunta on julkaissut internet-sivustolla tapahtumien aikataulun sekä tiedottanut tapahtumista paikallislehdissä. Pohjoisen Yhteisöjen Tuki Majakka ry on osallistunut pilotin toimintaan sekä tiedottamiseen.

Tapahtumissa on kartoitettu osallistuneiden kokemuksia ja toiveita palautelomakkein (fiiliskartoitus) sekä suusanallisesti. Osallistujien kokemukset ovat olleet kartoitusten mukaan hyviä ja toiminnalle on toivottu jatkuvuutta. Osallistujat ovat tuoneet esille omaa osaamistaan ja halukkuutta osallistua jatkossa toimintaan. Kokemukset ovat olleet miellyttäviä, mutta toisaalta on harmiteltu osallistujamäärän vähyyttä. Toiminnan suunnittelu olisi täytynyt tehdä huolellisemmin ja suunnittelussa olisi täytynyt olla mukana myös muita toimijoita. Nyt suunnittelu jäi oppilaitosten edustajille. Saadun palautteen mukaan toivotaan myös pienimuotoisempaa toimintaa sekä tapahtumia kunnan eri tiloihin, kuten kouluihin ja kylätaloihin.

Hankkeen työntekijät toteuttivat kevään 2013 lopussa arvioinnin kehittämistyöstä soveltaen RAY:n Pata-arviointi -menetelmää, jonka tulokset käytiin läpi viidennessä työpajassa (liite 5). Arviointiin osallistui 17 vastaajaa. Arvioinnin kohteina olivat muun muassa yhteistyö, suunnittelu, työpajatyöskentely ja tiedottaminen. Pääsääntöisesti arvioinnin tulokset olivat hyviä. Tuloksista nousi esille toiveita liittyen uusien sidosryhmien tavoittamiseen, tiedottamiseen, kunnan vastuuseen ja toiminnan jatkuvuuteen. Arvioinnin tulosten mukaan kehittämistyö on ollut suunnitelmallista ja työpajat ja niiden suunnittelu sekä muistiot koettiin onnistuneiksi. Kehittämisen kohteiksi nousivat tiedottamisen laajentaminen, matalan kynnyksen kohtaamispaikan syntyminen, eri toimijoiden ääni kuuluville saaminen, koordinointi sekä uuden vanhuspalvelulain toteutuminen kunnassa.

Pynnisen (2013) toteuttaman väliarvioinnin tavoitteena oli tarkastella Pohjoisen hyvinvointikeskus -hankkeen pilottien kehittämisprosessien etenemistä ja arvioida hankkeessa mukana olleiden toimijoiden kokemuksia. Haastattelussa oli mukana kolme henkilöä kustakin pilotista. Haastateltavat kokivat Keminsa pilotin tavoitteet hyvin asetetuksi ja nostivat esille myös niiden toteutumisen. Oppilaitosyhteistyö koettiin toimineen hyvin. Hanke koettiin hyvin positiivisena ja tärkeänä, mutta huoli olemassa olevista resursseista, ja niiden riittävydestä nousi esille. Kehittämisprosessi koettiin edenneen hyvin ja odotusten täyttyneen toiminnan käynnistämistä ajatellen.

”Nyt alkaa jo olla minun mielestä semmoista tunnetta, että se lähtee niin kuin menemään. Tähän uskotaan ja luotetaan.”

Uusien ihmisten ja yhteyksien löytyminen koettiin tärkeäksi.

”Itse kun olen aika uutena tässä, niin itse ainakin saanut hirveän paljon kontakteja.”

”Ihana asia se idearikkaus, mitä on kuullut järjestön ihmisiltä, kuullut monenlaista.”

”Toisaalta ihan helppokin järjestää, että tarjotaan tilaa. Heillä on ollut ihan ongelmaakin saada tiloja käyttöön.”

Eri toimijoiden myötä vastuuta voidaan jakaa useammalle eri taholle. Oppilaitosten rooli toiminnan toteuttaja nähtiin tärkeänä, vaikka opiskelijoiden kouluttaminen vaatii työntekijöiltä panostusta ja resurssit ovat rajalliset. Oppilaitosyhteistyötä pidettiin Kemnimaassa hyvänä toimintatapana. Hankkeen tuloksena nähtiin se, että tietoa ikäihmisille tarjottavista palveluista on saatu vietyä eteenpäin. Yhteisenä saavutuksena nähtiin syksyn toiminnan suunnittelu, jossa eri toimijoilla on vastuu erilaisten kokoontumisten ja tapahtumien järjestämisestä Kallinrannassa. Laajemmassa mittakaavassa Seniorikeskus toimisi parhaimmillaan paikkana, jossa voitaisiin palvella vanhempaa väestöä monin eri tavoin. Toiminnan laajentaminen, kehittäminen ja jatkuminen on haastateltavien mukaan mahdollista vain, jos toiminnalle saadaan koordinaattori.

”Yhteisesti kaikkien, myös järjestöjenkin taholta tullut tämä, että siihen on saatava se projektityöntekijä. Muuten se ei tule edes oikeastaan kunnolla käynnistymään. Yhteyshenkilö, kuka se sitten onkaan, joka on oppilaitoksiin ja näihin järjestöihin yhteydessä.”

POHDINTAA

Uudenlaisten toimintojen kehittäminen, organisointi ja toteuttaminen monialaisena ja useiden eri toimijoiden yhteistyönä vaatii runsaasti aikaa sekä kaikkien osapuolten halukkuutta sitoutua toimintaan. Hanketyöntekijöiden kokemuksen mukaan käytännön toiminnan suunnittelu ja toteutuksen järjestäminen jäi pitkälti oppilaitosten vastuulle. Teemojen suunnittelu, esiintyjien etsiminen, tarjoilujen organisointi, yhteistyö eri toimijoiden välillä on vaatinut runsaasti aikaa. Otimmeko itse oppilaitosten edustajina liikaa vastuuta toiminnan järjestämiseksi? Tosin meillä oli hankkeen kautta käytettävissä resursseja, mutta miten toiminnan jatkuminen mahdollistuu hankkeen jälkeen? Millaisia mahdollisuuksia eri hallintokunnilla on osallistua senioreiden hyvinvointia edistävään toimintaan, esimerkiksi kunnan omat oppilaitokset ja päiväkodit tai kulttuuritoimi? Kunnan omat edustajat tietävät parhaiten toimijat ja vastuuhenkilöt kunnan eri organisaatioissa.

Hankkeen aikana eri toimijoiden välinen yhteistyö on tullut luontevammaksi ja eri toimijat ovat oppineet tuntemaan toisiaan. Avoimet työpajat ovat olleet tärkeässä roolissa yhteistyön kehittymisessä ja ne koettiin hyväksi mahdollisuudeksi vaikuttaa

kehittämistyöhön. Ensimmäisissä työpajoissa oli edustajia useista eri järjestöistä, kunnasta ja oppilaitoksista. Viimeisissä työpajoissa osallistujia oli vähemmän. Me hanketyöntekijöinä jäimme pohtimaan, miksi työpajoihin osallistuminen oli vähäisempää kehittämisprosessin lopussa. Prosessin aikataulu, työpajojen määrä ja ajankohdat olisi täytynyt suunnitella etukäteen yhdessä ensimmäisessä tapaamisessa, näin osallistujien motivointi ja sitouttaminen kehittämistyöhön olisi voinut onnistua paremmin.

Hankkeen aikana pystyttiin toteuttamaan vain osittain työpajoissa esille nousseita ideoita ja toiveita. Tavoitteena oli kokeilla, mitä seniorikeskustoiminnan käynnistäminen edellyttää eri toimijoilta ja kartoittaa eri toimijoiden vastuuta. Hankkeen aikana luotiin kehittäjäverkostoa, mitä on mahdollista hyödyntää jatkossa. Uudenlaisen toiminnan käynnistämiseen on olemassa halukkuutta, mutta toiminnan järjestäminen edellyttää koordinaattoria. Geronomi-opiskelijat koordinoivat toimintaa harjoitteluun liittyen ja kuvasivat koordinaattorin tehtäviä sekä osaamistarpeita (Paakki Susanna ja Perttula Mari). Koordinaattorin työpanos mahdollistaa hyötyjen maksimoimisen senioreille, järjestöille, oppilaitoksille ja kunnalle.

Parhaimmillaan seniorikeskus toimii avoimena oppimisympäristönä eri alojen ja oppilaitosten opiskelijoille sekä matalankynnyksen kohtaamispaikkana senioreille ja eri järjestöille.

LÄHTEET

- HEIKKONEN, SAKARIINA & ÖSTERBERG, MARI (toim.) 2012. Living Lab ammattikorkeakoulussa.
- JUSSILA, MARJO 2013. Osallistava innovointi työpaja 20.3.2013.
- Keminmaan kunta 2010. Keminmaan ikääntyvien hyvinvointiohjelma ja ikäihmisten palvelustrategia vuosille 2010 – 2025. 2010.
- PYNNINEN, TANJA 2013. Pohjoinen Hyvinvointikeskus 1.9.2012 - 31.12.2013, väliarviointi. 2013.
- SEPPÄNEN, MARJAANA & HEINOLA, REIJA & ANDERSSON, SIRPA 2009. Hyvinvointia ja terveyttä edistävää toimintaa käytännössä. Ikäihmisten neuvontakeskuspalvelujen ja ehkäisevien kotikäyntien toteutuminen kunnissa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Tieto- ja menetelmäpankki. Lahden ammattikorkeakoulu. Hakupäivä 5.11.2013. <<http://www.lpt.fi/tykes/pages/methods.php?MCID=203>>
- Raha-automaattiyhdistys RAY. Vaikuttavaa! Järjestötyön tulokset näkyviin. Itsearviointi toiminnan kehittämisen välineenä.

LIITTEET

- Liite 1. Elementtitaulu
- Liite 2. Fiiliskartoitus osallistuja
- Liite 3. Fiiliskartoitus opiskelija
- Liite 4 Uudenlaisia palveluita Keminmaan senioreille
- Liite 5. PATA-arviointilomake

Liite 1. Elementtitaulu

MONIPALVELUPISTE				
Palvelu	Sisältö	Kuka toteuttaa / Linkitys olemassa oleviin palveluihin	Kenellä vastuu	Muuta huomioitavaa
Tietopankki, kunnan palvelut				
Etuudet				
Järjestötietous				
Apuvälinetietous				
Tietotekniikkaopastus ja ohjaus				

Liite 2. Fiiliskartoitus osallistuja

Fiiliskartoitus! Antakaa palautetta toiminnasta. Merkitkää omaan fiilikseenne sopiva kuva ruksilla!				
Vihastuttaa, ärsyttää 	Mukiinmenevä, lattea fiilis 	Tähtiainesta, mutta jotain puuttuu 	Ihastuttava 	Muuta mieleen tulevaa?
Torstai on toivoa täynnä! Mitä te toivotte tuleviin tapahtumiin? Kirjoittakaa alla olevaan tilaan! Sana on vapaa!				

Liite 3. Fiiliskartoitus opiskelija

Fiiliskartoitus! Anna palautetta iltapäivästä! Merkitse omaan fiilikseesi sopiva kuva ruksilla!				
Vihastuttaa, ärsyttää 	Mukiinmenevä, lattea fiilis 	Tähtiainesta, mutta jotain puuttuu 	Ihastuttava 	Tähän voit tarkentaa fiilistäsi!
Kerro kokemuksistasi alla olevaan tilaan				
Mikä toimi				
Mikä ei toiminut				
Kehittämisehdotuksia				

Liite 4 Uudenlaisia palveluita Kemnmaan senioreille

TIEDOTE

UUDENLAISIA PALVELUITA KEMNMAAN SENIOREILLE

Keminmaan kunta on mukana Pohjoinen Hyvinvointikeskushankkeessa. Hankkeen aikana (1.9.2012–31.12.2013) on tarkoitus luoda toimintamalli, joka mahdollistaa entistä paremmin yhteistyön oppilaitosten ja eri toimijoiden välillä (julkinen, yksityinen ja kolmas sektori). Hanke toteutuu yhteistyössä Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun, Rovaniemen ammattikorkeakoulun, Lapin yliopiston ja Ammattiopisto Lappian kanssa. Keminmaan kunta valitsi omaksi kehittämiskohteekseen Palvelukoti Kallinrannan hyvinvointikioskin. Myöhemmin ajatus laajeni seniorikeskusideaksi.

Seniorikeskusidean suunnittelemiseksi ja kehittämiseksi on pidetty viisi osallistavaa työpajaa. Työpajoihin on osallistunut ikääntyvien palvelujen kehittämisestä kiinnostuneita edustajia eri järjestöistä, kunnasta sekä oppilaitoksista. Työpajoissa ideoitiin luovasti ja laajasti seniorikeskuksen toiminnaksi mm. ohjausta ja neuvontaa, mukavaa yhdessäoloa mm. kulttuurin, liikunnan ja hyvinvoinnin merkeissä.

Syksyn 2013 aikana toimintaa käynnistetään vähitellen toiminnallisten torstai-iltapäivien merkeissä Kallinrannan palvelukeskuksessa klo 13.00 – 15.00. Toiminta on käynnistynyt syyskuussa vanhuspalvelulain esittelyllä. Syksyn 2013 toiminta jatkuu mm. taiteeseen ja kulttuuriin, ihmisoikeuksiin sekä ikääntymiseen liittyvin teemoin. Tavoitteena on, että Keminmaan kunnan palveluohjaaja on tavattavissa iltapäivien aikana.

Tavoitteena on hankkeen jälkeen Seniorikeskustoiminnan vakiinnuttaminen osaksi Keminmaan kunnan ikäihmisten palveluita.

Lisätietoa: Soili Rautio, soili.rautio@keminmaa.fi, p. 040 726 5729, Pirkko Hildén, pirkko.hilden@keminmaa.fi, p. 040 578 3289

Tervetuloa mukaan!

Liite 5. PATA-arviointilomake

ARVIOINTIKYSYMYKSET					
ARVIOINTIKOHDE	Arvio 1=heikko 2=tydyttävä 3=hyvä 4=kiitettävä	1) Missä olemme erityisesti onnistuneet?	2) Missä olemme mahdollisesti epäonnistuneet?	3) Kehittämiskohde: Mitä voisimme parantaa?	4) Toimenpide-ehdotus
<i>Hankkeen tavoitteiden asettaminen</i>					
<i>Kohderyhmien valinta ja tavoittaminen ja vaikuttaminen (Käyttäjälähtöisyys)</i>					
<i>Ajan käyttö työpajoissa</i>					
<i>Toimenpiteet ja toteutus (Tavoitteiden saavuttamisen kannalta)</i>					
<i>Viestintä, tiedottaminen (viestintä työpajoissa, kutsut, muistiot)</i>					
<i>Yhteistyö kumppanien ja sidosryhmien kanssa (yhteistyö tavoitteiden saavuttamiseksi)</i>					
<i>Tulosten juurruttamiseen varautuminen (Mitä tulosten juurruttaminen edellyttää ja keneltä, miten voimme vaikuttaa siihen?)</i>					
<i>Aikaansaadut tulokset ja vaikutukset (Mitä olemme saaneet aikaiseksi tavoitteiden saavuttamiseksi?)</i>					

Matalan kynnyksen ohjausta ja neuvontaa ikäihmisille – opiskelijoiden kokemuksia Keminmaan pilotissa

Olemme kaksi valmistuvaa geronomiopiskelijää ja suoritimme syventävän harjoittelun Keminmaan pilotissa. Tavoitteena meillä oli Seniorikeskus-toiminnan pilotoinnin aikana koordinoida toimintaa ja mahdollisuuksien mukaan käynnistää erilaisia palveluita Kallinrannan palvelukeskuksessa. Lisäksi meillä oli tavoitteena mallintaa koordinaattorin työnkuvaa ja saada tätä kautta kokemuksia pilotissa työskentelystä.

Harjoittelumme käynnistyi tutustumisella Pohjoinen hyvinvointikeskus -hankkeeseen sekä Seniorikeskus-pilottiin. Opiskelijoina saimme näistä tietoa hankkeen työntekijöiltä sekä työpajojen muistioista. Koimme, että tutustuminen Ikätupa-sovellukseen sekä Keminmaan kunnan organisaatioon ja palveluihin olivat olennainen osa harjoitteluamme. Pystyimme tätä kautta palvelemaan Keminmaan ikäihmisiä parhaalla mahdollisella tavalla.

Toiminnallisten torstai-iltapäivien järjestäminen oli meille osa harjoittelumme sisältöä. Toiminnan koordinointi edellytti monien asioiden huomiointia: aikataulutusten hahmottamista, yhteydenottoja eri toimijoihin ja verkostoitumista, kahvitusten järjestämistä sekä toiminnasta tiedottamista ja tietenkin itse tapahtumapäivän järjestelyä. Toiminnan aikana koimme tarpeelliseksi laatia ohjeistukset kahvituksen järjestämisestä sekä äänentoistolaitteiden käytöstä tulevia tapahtumia varten.

Avasimme harjoittelun aikana matalankynnyksen ohjaus- ja neuvontapisteeseen, jossa oli ikäihmisille mahdollisuus saada apua arjen pieniin kysymyksiin. Ohjaus- ja neuvontapiste oli auki kerran viikossa pääsääntöisesti torstai iltapäivisin. Ohjaus- ja neuvontapisteessä oli myytävänä kuulolaitteiden paristoja sekä itsepalvelupiste makeistuohteille. Lisäksi rakensimme itsepalvelukirjaston, jossa on kirjoja ja lehtiä lainattavaksi sekä esitteitä kotiin vietäväksi. Keräsimme palautetta ikäihmisiltä ohjaus- ja neuvontapisteeseen toiminnasta sekä sen kehittämisestä, joiden pohjalta teimme havaintoja heidän tarpeistaan ja toiveistaan.

Näemme, että matalankynnyksen ohjaus ja neuvonta olisi tärkeää ikäihmisille, jotta he saisivat ohjausta ja neuvontaa yhden luukun periaatteella. Tällainen toiminta kokonaisuutena vaatii mielestämme koko työyhteisön tukea ja hyväksyntää jatkumisen kannalta. Jatkoa ajatellen olemme pohtineet palvelukoti Kallinrannan ikäihmisten mahdollista mukaan tuloa tapahtumiin sekä lasten- ja opiskelijaryhmien osallistumista vakiokäytäntönä. Näin sukupolvien välinen yhteys mahdollistettaisiin tapahtumien kautta.

Meidän mielestä koordinaattorina työskentely edellyttää sosiaali- ja terveysalan koulutusta sekä suuntautumista vanhustyöhön, itsenäisen työskentelyn taitoja, organisointitaitoja, luovuutta, kehittävää ja ylläpitävää osaamista seudullisen verkoston sekä yhteistyötahojen ylläpitämiseen, ajankäytön hallintaa, markkinointitaitoja, vuorovaikutustaitoja, monialaisuuden merkityksen ymmärtämistä, perehtymistä paikallisyhteisöihin ja eri toimijoiden palveluihin sekä palveluohjaustaitoja. Omien kokemusten pohjalta voimme todeta, että koordinaattorilla olisi hyvä olla myös spontaanisuutta ja joustavuutta yllättäviä tilannemuutoksia ajatellen.

Olemme saaneet hienoja oppimiskokemuksia pilotissa työskentelystä ja haluamme kiittää kaikkia yhteistyökumppaneita sujuvasta yhteistyöstä pilotin aikana. Yhdessä olemme vahvempia!

Kuva 1. Opiskelijat Seniorikeskuksessa.

”Urheilufysioterapiasta käsin koulutuksen, urheilun ja matkailun kehittämiseen”

JOHDANTO

Urheilufysioterapiasta käsin koulutuksen, urheilun ja matkailun kehittämiseen -pilotin tarkoituksena oli tukea Ounasvaaran urheilun ja hyvinvoinnin koulutus- ja palvelukeskittymää kehittämään kansallisesti ja kansainvälisesti näkyväksi ja tunnetuksi osaamiskeskukseksi.

Rovaniemellä ja Ounasvaaralla on huippu-urheilun, liikunnan, terveyden, hyvinvoinnin, koulutuksen ja matkailun alueilla ainutkertainen tarjonta ja toimintaympäristö kansallisesti ja jopa kansainvälisesti. Lapin urheiluopisto, ympärillään muun muassa Ounashalli, Ounasvaaran talviurheilukeskus, Lappi-areena sekä Ounasvaaralle rakennettu runsas latu- ja polkuverkosto kauniine luontoineen tarjoavat erinomaiset harjoitteluolosuhteet useimmille urheilu- ja liikuntalajeille, huippu-urheilusta terveystiikuntaan. Alueella toimii myös runsaasti matkailu- ja majoituspalveluja tarjoavia yrityksiä. Samassa ympäristössä toimivat myös liikunta- ja terveysalan koulutuskeskittymä (RAMK, LAO, Lapin Urheiluopisto) ja Lapin Urheiluakatemia (valmentajat ja urheilijat). Liikunta- ja urheilupaikkojen, valmennuksen huippuosaamisen sekä eriasteisten koulutusmahdollisuuksien sijoittuminen Ounasvaaralle ja sen läheisyyteen yhdistettynä Rovaniemen perinteikkääseen ja vahvaan urheilukulttuuriin muodostavat ainutlaatuisen osaamiskeskittymän.

Lapin Urheiluakatemia on toimijoiden yhteistyöverkosto, jonka kautta tuetaan huippu-urheilijoiden ja huipulle tähtäävien urheilijoiden valmentautumista, opiskelua ja muun elämän yhdistämistä niihin. Lapin Urheiluakatemia on yksi Suomen Olympiakomitean hyväksymistä huippu-urheiluakatemiaoista. Yhteistyöverkoston jäseninä ovat Rovaniemen kaupunki, Ounasvaaran Urheilulukio, Lapin Yliopisto, Rovaniemen koulutuskuntayhtymä, Lapin ammattiopisto, Lapin urheiluopisto ja Rovaniemen ammattikorkeakoulu (1.1.2014 alkaen Lapin ammattikorkeakoulu). Urheiluakatemian tarkoituksena on tarjota urheilijoille valmennusta, harjoitteluympäristöjä, valmennuksen tukipalveluja sekä tukea opintojen suunnittelussa ja toteutukses-

sa. Akatemiaan kuuluu urheilijoita yläkouluikäisistä korkeakouluikäisiin. (Lapin Urheiluakatemia 2013.)

Lapin Urheiluakatemian lajit on jaettu kärkilajeihin, joihin kuuluvat alppihiihto, lentopallo, maastohiihto, mäkihyppy / yhdistetty sekä päälajeihin, joita ovat jalkapallo, jääkiekko ja yleisurheilu. Lisäksi akatemian toiminnassa on ns. ”villien” lajien ryhmä, johon kuuluu yksittäisiä eri lajien urheilijoita. Valmennusta urheilijoille järjestetään pääsääntöisesti tiistai- keskiviikko- ja torstaiamuisin. Akatemiaharjoitusten ohessa illalla urheilijoilla on mahdollisuus harjoitella lisäksi oman seuransa harjoituksissa tai yksilöllistä harjoitusohjelmaansa noudattaen omatoimisesti. (Jylhä, 2012.)

Urheilufysioterapiakoulutuksella ja urheilufysioterapian opetuksen kehittämiseen tähtävillä toimilla on pitkä perinne Rovaniemen ammattikorkeakoulun (RAMK) fysioterapian koulutusohjelmassa. Lisäksi vaikuttavana tekijänä on Lapin Urheiluakatemian kuuluminen Olympiakomitean huippu-urheiluakatemioiden joukkoon. Korkeatasoisten urheilijoiden läsnäolon ja toimintojen myötä tarve urheilufysioterapialle on aitoa, tarjoten myös fysioterapiaopiskelijoille runsaasti mahdollisuuksia aloittaa oppimispolku urheilufysioterapiaan. Koulutettavien ikäluokkien pienentyessä ammattikorkeakoulu-verkoston karsimiseen kohdistuu paineita ja tässä kilpailutilanteessa ammattikorkeakoulun profiloituminen ja myös koulutusalojen erikoistuminen ovat vahvoja kilpailuvaltteja.

Suomen Olympiakomiteassa on huippu-urheiluyksikön linjaamana päätetty lisätä fysioterapian roolia osana tukiurheilijoiden valmennusta ja terveydenhuoltoa. Olympiakomitean terveydenhuollosta vastaavan lääkäri Harri Hakkaraisen mukaan panostus fysioterapiaan on osa kokonaisvalmennusprosessia, jolla edistetään ennaltaehkäisevän harjoituskulttuurin luomista vammojen vähentämiseksi ja uusimpien hoitomenetelmien hyödyntämiseksi huippu-urheilussa. Osa toiminnan tehostusta on myös pyrkimys lisätä fysioterapeuttien keskinäistä kommunikaatiota parhaan ja sopivimman hoitotahon löytämiseksi urheilijoille. Linjauksen mukainen konkreettinen toimenpide on ns. ”Omafysioterapeutti” - järjestelmän rakentaminen tukiurheilijoiden avuksi. Rakennustyötä koordinoimaan Olympiakomitean huippu-urheiluyksikkö on palkannut kolme osa-aikaista urheilufysioterapeuttia. (Suomen Olympiakomitea 2013.)

Rovaniemen pilotilla haluttiin olla omalta osaltaan tukemassa suomalaisen huippu-urheiluyksikön linjauksia urheilijan nostamisesta toiminnan keskiöön ja urheilijan polun eri vaiheissa kehittymisen kannalta oikeitten valintojen tekemisessä. Menestyksen taustalla on riittävän pitkän yhtämittaisen terveenä harjoittelun mahdollistuminen. Tämä on ensisijainen vaatimus etenkin tuki- ja liikuntaelinvaijoiden ennaltaehkäisyssä ja kuntoutuksessa. Se asettaa käytännön valmentajien lisäksi vaatimuksia terveydenhuollon ammattilaisille. Moniammatillinen yhteistyö valmentajan, lääkärin, fysioterapeutin ja urheilijan välillä on toiminnan lähtökohtana ja kullakin toimijalla on oma tärkeä roolinsa tässä yhteistyössä. Kokonaisvalmennuksen näkökulmasta apuna tässä yhteistyössä käytetään tarvittaessa myös muun muassa urheilupsykologia ja ravitsemusterapeuttia. (Suomen Olympiakomitea 2013.)

Tavoitteena pilotissa oli muodostaa fysioterapian koulutusohjelmalle urheilufysioterapian koulutusmalli yhteistyössä paikallisten toimijoiden kanssa. Keskeisenä toimijana tässä kehittämistyössä ovat pilottitoiminnassa mukana olevat opiskelijat. Toisena tavoitteena oli kehittää Rovaniemen ammattikorkeakoulun fysioterapian koulutusohjelman urheilufysioterapiakoulutusta ja Lapin Urheiluopiston toimintaa tukevaa palvelutoimintaa ensivaiheessa palvelemaan Lapin Urheiluakatemia toimintaa ja myöhemmin laajemmin ympäröivää seurakenttää ja myöhemmin matkailupalveluja.

1. PILOTTITOIMINNAN KUVAUS

Urheilufysioterapiasta käsin koulutuksen, urheilun ja matkailun kehittämiseen -pilotissa toiminnan keskiössä on lähtökohtaisesti koko ajan urheilija. Keskeisinä toimijoina ovat fysioterapiaopiskelijat ja tavoitteena on myös heidän työelämäharjoittelun ja urheilijafysioterapiaosaamisen kehittäminen. Lapin Urheiluakatemia toimintaan nivelletynä huomioidaan urheilufysioterapiassa urheilijan muut mahdolliset tukipalvelut ja valmennustoiminta valmennuksen vuosikellon mukaan ajatellen urheilijan kokonaiskuormitusta. Tavoitteena on taata urheilijan kannalta pitkällä tähtäimellä optimaalinen suorituskyky ja terveenä harjoittelu. Toiminnassa pyrittiin noudattamaan Pohjoisen hyvinvointikeskuksen tausta-ajatuksena olevaa asiakaslähtöistä palvelujen kehittämisprosessia verkostomaisessa ja avoimessa oppimis- ja kehittämisympäristössä Living Lab -mallin mukaisesti.

Pilottimme uusien koulutus-, matkailu- ja urheiluakatiatoimintamallien luomiseksi muodostimme oman näkemyksemme siitä, miten me haluamme urheilufysioterapiaa jäseneltävän ja Ounasvaaralla kehittyvän koulutukseksi ja palveluiksi. Malli muodostui yhteenvetona tutustumistamme urheilufysioterapian sisältöjen määritelmistä ja kuvauksista (mm. The Sport Physiotherapy for All (SPA) 2005; Sports Physical Therapy Section 2013; USCD 2012; Suomen Urheilufysioterapeutit Ry 2012; Deutcher Olympischer SportBund 2013; Suomen Olympiakomitea 2013.) toimintaympäristöömme sovellettuna. Mallissa olemme pyrkineet ottamaan huomioon neljä erilaista näkökulmaa: 1. urheilufysioterapian luonne, 2. urheilufysioterapian keskeisimmät sisällöt, 3. urheilufysioterapia urheilijan polun eri vaiheissa (urheiluakatemia vaiheet) sekä 4. urheilufysioterapia eritasoisille urheilijoille ja liikkujille.

1.1 Käytännön toteutus

Toiminnan suunnittelusta vastasi ydintyöryhmä (akatemia toimijaverkosto), joka suunnitteli, innovoi ja koordinoi toimintaa yhteisissä kokoontumisissaan. Ydintyöryhmän kokoontumisia eri kokoonpanoilla toteutettiin hankkeen aikana keskimäärin kerran kuussa. Allekirjoittanut ja toinen fysioterapiapuolen lehtori valmistelivat tapaamisten asialistaa ja avasivat vapaamuotoista keskustelua. Tämän jälkeen ydintyöryhmän jäsenet ideoivat toimintatapoja ja sisältöä saatujen kokemusten pohjalta. Lisäksi harjoitussessioihin liittyen pohdittiin toimintatilanteissa esiin tulevia haasteita

ja ratkaisuja toiminnan etenemiseksi mahdollisimman jouhevasti ydinryhmän koontumisten lisäksi.

Hankkeen alkuvaiheessa pohjana suunnitelluille urheilufysioterapiapalveluille Lapin Urheiluakatemiassa käytettiin aiemmin toteutettua lajiryhmittäistä tarvekartoitusta (Virolainen 2012). Alkuvaiheen pilottitoiminnassa keväällä 2013 tarvekartoituksen pohjalta mietittiin akatemian toimijaverkostossa palvelut, joista lähdettiin liikkeelle.

Kuvio 1. Pilottitoiminnan eteneminen.

Kevään 2013 pilottitoiminnan aloituksessa toimijoina olivat kuudennen lukukauden fysioterapiaopiskelijat, joilla oli opiskelussaan jo takana toimimista erilaisten asiakasryhmien kanssa käytännön kenttäharjoittelussa. Pääosalla heistä harjoittelu kuului joko vapaa valinnaisen tai syventävän harjoittelun alle.

Harjoittelun kesto oli kullakin opiskelijalla neljä viikkoa. Lisäksi alkuvaiheessa toimintaan lähti mukaan kuusi neljännen lukukauden urheiluun suuntautunutta fysioterapiaopiskelijaa, joilla kaikilla oli taustallaan tavoitteellisen urheilijan uran tuntemus oman harjoittelu-, harrastus- ja/tai valmennustaustansa kautta. Heidän pilottitoimintansa liittyi ns. projektiharjoittelun opintokokonaisuuteen. Lähtöideana tämän ryhmän toiminnassa oli ”ujuttaa” ryhmä eri lajiryhmien kautta mukaan lajivalmennukseen apuohjaajina ja vähitellen enemmän oman alueensa urheilufysioterapiasian tuntijoina. Molemmilla opiskelijaryhmillä oli takana kahden (2) op:n laajuiset urheilufysioterapiaperusteiden opintojaksot muun muassa anatomian ja biomekaniikan, havainnointi- ja perustutkimistaitojen lisäksi. Vanhemmalla ryhmällä opinnoissa oli jo tullut lisävalmiuksia erilaisten asiakasryhmien terapian suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin, jota kautta heidän lähestymisnäkökulmansa pilotissa tarvittavien toimintojen toteuttamiseen oli laajempi.

Pilotissa fysioterapia-opiskelijoiden työtapana oli jatkuva keskustelu lajivalmentajien, apuvalmentajien (liikunnanohjaajaopiskelijat) ja tietenkin urheilijoiden kanssa, mutta vahvasti myös urheilufysioterapiaa harjoittelevien fysioterapiaopiskelijoiden omien havainnointi-, tutkimus- ja terapiataitojen käytön harjoittelu ja soveltaminen, kunkin sen hetkisten valmiuksien pohjalta. Opiskelijoiden osaamisen tukena oli koko ajan toiminnassa kokenut asiantuntijafysioterapeutti, jolta he saivat tarpeen mukaan ohjeita ja tukea toimintaan.

Näkyvimpänä toimintamuotona olivat Lapin Urheiluakatemian aamuharjoitukset, ke ja to aamupäivinä, johon eri vuosikurssien opiskelijat osallistuivat laatimansa suunnitelman mukaisesti. He olivat mukana eri lajiryhmissä (kuusi eri lajiryhmää) osallistumassa valmennustoimintaan ja samalla seuratessaan toimintaa huomioivat

urheilijoiden tekemistä ja puuttuivat havaitsemiinsa mahdollisiin kuormitusta aiheuttaviin tilanteisiin ja harjoitteisiin sovitulla tavalla. Urheilijoihin kohdistuvista toimenpiteistä ja niiden mahdollisesta tarpeesta he raportoivat suullisesti ohjaavalle ammattilaiselle, lajiryhmien valmentajille sekä urheilijoille itselleen. Valmentajat ja urheilijat toivat myös itse esille tarpeita, joihin katsovat tarvitsevansa selvitystä, tukea ja kannanottoa urheilijan tilanteesta, harjoittelusta tms. sekä mahdollisista urheilijan tarvitsemista optimaalisista harjoittelua tukevista toimenpiteistä (esimerkiksi huolto, palautumisen edistäminen, terapia). Kenttäharjoittelun lopuksi opiskelijoilta kerättiin palautetta toiminnasta, toteutetuista interventioista ja tarvittavista kehittämistoimenpiteistä. Palautteiden pohjalta toimintatapoja muokattiin vastaamaan paremmin havaittuja tarpeita.

1.2 Pilottitoiminnan yhteenvetoa

Kevään 2013 aikana pilottitoimintaa toteutti pitkässä harjoittelussa (5 op) yhdeksän kuudennen tai seitsemännen lukukauden opiskelijaa ja projektiharjoittelujaan (3 op) kuusi neljännen lukukauden opiskelijaa. Heistä viisi jatkoi edelleen harjoitteluun syksyn 2013 aikana. Viikolla 9 helmikuun lopulla 2013 ammattikorkeakoulun kv-vaihdossa oli Tanskan Esbjergistä kymmenen urheilufysioterapiaan suuntautuvaa fysioterapiaopiskelijaa opettajansa kanssa. Syksyn 2013 aikana syyskuu-marraskuu kolme opiskelijaa suoritti vielä syventävää harjoittelua (5 op) pilottitoiminnassa kevättä pidemmällä ajanjaksolla (6-8 viikkoa) kevään palautteen ja arvioinnin perusteella. Lisäksi syksyn pilottitoiminnassa opiskelijoiden työpareina toimi kolme puolalaista kv-opiskelijaa.

Opiskelijoiden antaman palautteen perusteella pilottitoimintaympäristö koettiin motivoivana ja hyvänä harjoitteluympäristönä ja mahdollisuus perehtyä urheilufysioterapiaan koettiin erityisesti mielekkääksi opiskelijoiden keskuudessa. Urheilufysioterapian palveluja tarvitsevia urheilijoita on lisäksi riittävästi. Haasteellisena opiskelijat kokivat tarvittavien tilojen ja osin terapiavälineiden puutteet. Pilottitoiminnan aikana tilakysymys oli koko ajan ollut esillä, mutta siihen ei pysyvää ratkaisua vielä löydetty. Keskusteluyhteyden vahvistaminen kaikkiin valmentajiin koetaan myös asiana, jota edelleen täytyy kehittää. Alkava toiminta ja uudet toimijat vaativat aina aluksi runsaasti tiedottamista ja sen tehostaminen on edelleen haaste. Ohjausta ei myös ole koskaan toiminnassa liikaa ja uusi toimintamuoto vaatii opiskelijoilta aktiivisuutta, rohkeutta ja omatoimisuutta ohjauksen lisäksi.

Toimintaa tukevin mahdollisuuksina opiskelijat korostivat harjoitteluympäristön ainutlaatuisuutta ja myös urheiluseurojen ja yläkouluakatemian tulevaisuudessa tarjoamia uusia mahdollisuuksia levittää toimintaa ja toimintatapaa eteenpäin, jotta sillä saavutetaan entistä suurempi joukko liikkuvaa ja urheilevaa väestöä. Myös moniammatillinen yhteistoiminta on koettu mielekkääksi toiminnassa.

Urheilijan polulla urheilija tarvitsee myös tukipalveluista erilaisia asioita kussakin vaiheessa uraansa. Samoin urheilufysioterapian tarpeet urheilijan uran eri vaiheissa vaihtelevat ja samoin myös esimerkiksi eri harjoituskausilla. Peruskunnon rakenta-

misvaiheessa tekemisessä myös urheilufysioterapian osalta painottuvat erilaiset toimenpiteet kuin esimerkiksi kilpailukaudella. Tämä ohjaa osaltaan myös tarvittavia palveluita urheilijoille.

Pilotoinnin aikana valmistui yksi opinnäytetyö fysioterapian koulutusohjelmasta urheiluvammojen esiintymiseen liittyen (Rajamäki 2013) ja lisäksi aloitettiin yhteensä neljä muuta pilotoinnin aihealueeseen kuuluvaa opinnäytetyötä, joiden valmistuminen menee kuitenkin hankkeen päättymisen jälkeiseen aikaan vuodelle 2014. Toista yksi valmistuu terveydenhoitotyön puolelta ja kolme fysioterapian puolelta.

Pilotin loppuvaiheessa toteutui fysioterapiaopiskelijan kehittämistehtävänä myös haastattelut paikallisille matkailuyrittäjille pilotissa toteutettujen toimintojen hyödyntämisestä eri matkailijaryhmille. Haastateltujen toimijoiden mukaan tarvetta tällaiselle opiskelijoiden toteuttamalle uudelle toimintatavalle löytyy. Tämän toiminnan organisointiin tässä pilotissa ei rajallisen toiminta-ajan puitteissa vielä päästy. Opiskelijatyönä tullaan pilotoinnin jatkona toteuttamaan keväällä 2014 myös moniammatillisina opintoina (terveydenhoitaja-, fysioterapia- ja liikunnan-ohjaaja-opiskelijat) yläkouluakatemiaalaisille muun muassa laaja-alaista terveysneuvontaa tietoiskujen muodossa ja selvittämään muiden toimintojen tarvetta kenttämittauksilla.

2. KEHITTÄMISMALLEJA JATKOTOIMINNALLE

2.1 Toimijoiden työnjakoa akatemiaurheilijoiden tukipalvelujen järjestämiseksi (uft-näkökulma)

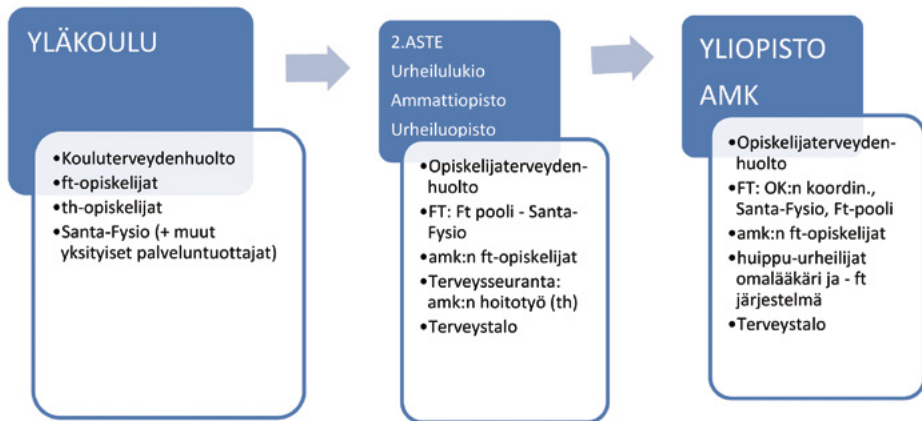
Keskeiseksi asiaksi hankkeen aikana on noussut tarjottavien tukipalvelujen järjestäminen mahdollisimman laaja-alaisesti ensi vaiheessa Lapin Urheiluakatemiaurheilijoille, mutta myöhemmin laajemmin myös vaikutusalueen urheiluseuroille ja muille liikunnan harrastajille. Laajemmin toiminnan organisoimiseksi on aihealueen toimijat saatettava yhteiseen pöytään miettimään toimivia malleja ja ratkaisuja.

Urheilufysioterapian osalta projektin loppuvaiheessa marraskuussa 2013 toteutui Rovaniemen alueen urheilufysioterapiatoimijoiden kokoontuminen Suomen Olympiakomitean huippu-urheiluyksikön pohjoisen alueen vastaavan fysioterapeutin johdolla. Vastaavan fysioterapeutin tehtävänä on koordinoita Olympiakomitean tukiturheilijoiden henkilökohtaisen fysioterapeuttijärjestelmän rakentamista pohjoisen alueella. Huippu-urheilijoiden kohdalla järjestelmä on siis jo olemassa, mutta varsinkin kansallisen tason ja nuorten urheilijoiden kohdalla tukipalvelujen saavuus ja tieto esimerkiksi fysioterapiapalveluista vaativat vielä kehittämistä.

Toimijatahojen kanssa keskusteluissa nousi esille urheilufysioterapiapalvelutuottajien kerääminen yhteen ns. pooliksi, josta eri tason urheilijat löytäisivät helposti listan alueen toimijoista ja heidän itsensä määrittelemistä osaamisalueista sekä yhteystiedoista. Lapin Urheiluakatemiassa pilotoidussa kehittämismallissa lähdimme liikkeelle fysioterapia-opiskelijoiden tekemistä yksinkertaisista tuki- ja liikuntaelimestön toimintakyky selvityksistä (skreenaukset) ja tilanne seurannasta, joiden pe-

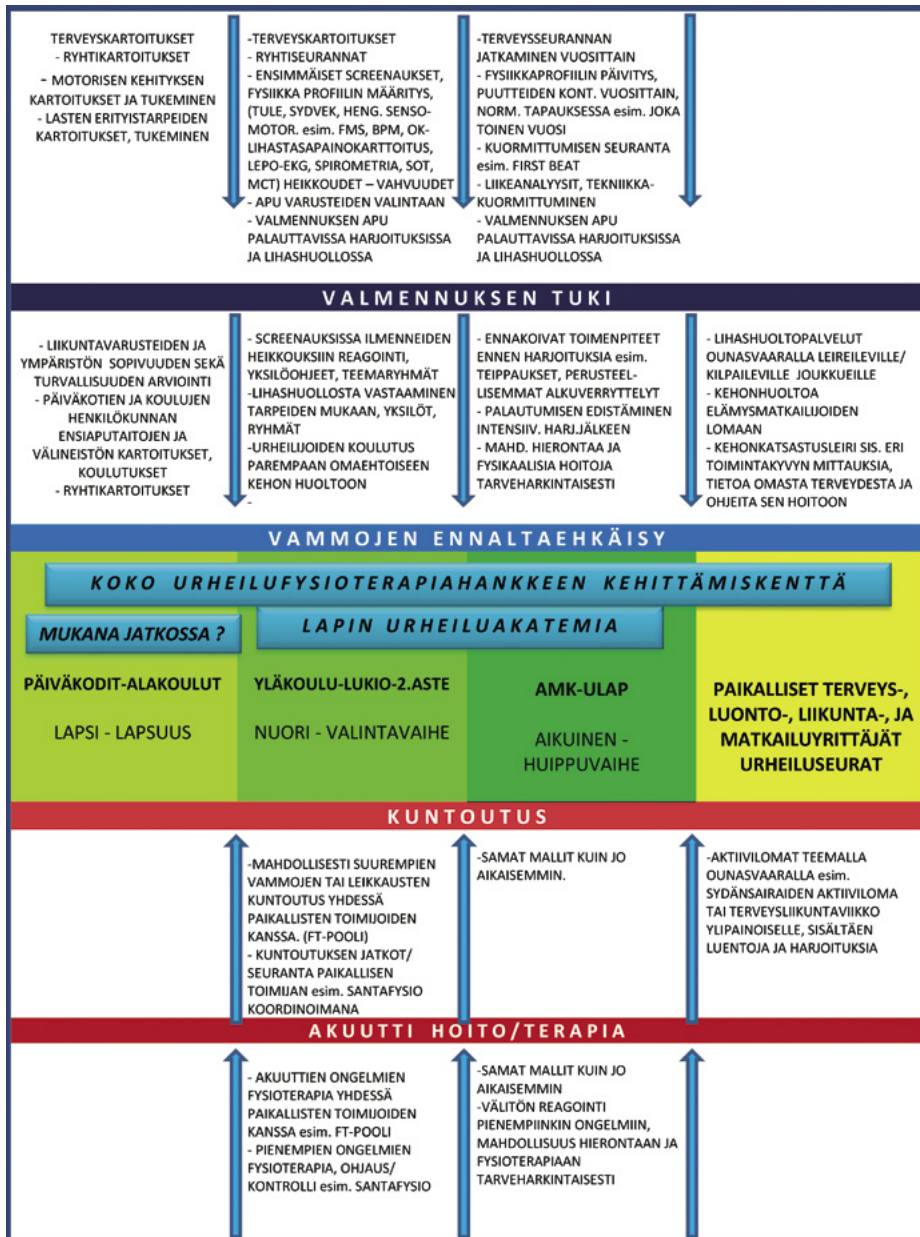
rusteella urheilijat ja valmentajat saivat arviota toimenpiteiden tarpeesta. ”Yksinkertaisimmissa” tapauksissa korjaavia toimenpiteitä ohjasi ja toteutti fysioterapiap opiskelija ohjattuna ja haastavammissa tapauksissa urheilija ohjautui kokeneemman, valmiin fysioterapeutin tutkimuksiin ja terapiaan. Alla (kuviossa 2) on kuvattu Lapin Urheiluakatemia urheilijoille suunnattujen tukipalvelujen visioitua työnjakoa.

Mukaan työnjakoon on otettu myös yläkouluikäiset oppilaat, vaikka he eivät vielä virallisesti kuulu Lapin Urheiluakatemiaan. Osa rovaniemeläisistä yläkouluista on mahdollistanut kahdeksansien ja yhdeksänsien luokkien urheilijaoppilaidensa osallistumisen pilottitoimintana kerran viikossa akatemian aamuharjoituksiin. Yläkouluikäisten akatemiatoiminnan kehittämiseksi Lapin Urheiluopistolla on meneillään oma hanke, jonka pohjalta he kehittävät uutta toimintamallia. Kyseiseen toimintaan nivelletään myös tukipalvelut mukaan alustavasti kevään 2014 aikana.

Kuvio 2. Tukipalvelujen eri toimijatahojen visioitua työnjakoa (Rahkola 2013).

Urheilijan polulla eri ikä- ja urakehitysvaiheissa korostuvat tarvittavista tukipalvelun toimenpiteistä eri asiat. Urheilufysioterapian toimenpiteissä huippu-urheilijan tilanteessa pääpaino on ennen muuta suorituskyvyn optimoimisessa ja tehokkaan palautumisen järjestämisessä mahdollisimman optimaalisen suorituskyvyn ylläpysymiseksi tai kehittämiseksi huomioiden etenkin tuki- ja liikuntaelinvaikeuksien ennaltaehkäisy. Nuoren uransa alkuvaiheessa olevan urheilijan kohdalla tärkeimpiä asioita ovat useimmiten liikehallintaan, lihastasapainoon ja kehon rakenteiden kuormituskestävyyteen kuuluvien toimintojen optimointi perusharjoittelun kautta sekä ”perus” elämänhallintataitoihin kuuluvat asiat. Tätä kautta myös tarvittavien toimenpiteiden tarve urheilufysioterapiassa nuoren urheilijan kohdalla on osin erilainen, kuin jo urakehityksessään myöhemmässä vaiheessa olevalla urheilijalla. Alla olevassa kuviossa on hahmoteltu koko urheilufysioterapiapilotin kehittämiskenttään kuuluvia palveluja.

Kuvio 3. Visioituja palveluja pilotin koko kehittämiskenttään urheilufysioterapian näkökulmasta (Suontakanen 2013).

2.2 Pilottitoiminnan perusteella rakentunut kuvaus urheilufysioterapiaosaamisen kehittämisestä fysioterapeutti (amk) koulutuksessa

Syksyllä 2013 Rovaniemen ammattikorkeakoulussa aloittaneiden opiskelijaryhmien oppimisenäkemys on saanut nimekseen KOTA (Kokemuksesta Oppimalla Tulevaisuu-

den Avaimet). Uudenlaista oppimiskulttuuria on sovellettu osaamisperustaisen opetuksen suunnitelman laadinnassa huomioiden aktiivinen työelämäyhteistyö, työelämässä tarvittavan osaamisen tunnistamiseksi. Työelämäyhteistyö tuottaa opiskelijoille hyödyllisiä työelämäkontakteja ja ennen kaikkea yhdessä oppimista. KOTA-ajattelun pohjana ovat ongelmaperustaisen oppimisen periaatteet ja yhteisopettajuus sekä oppimisen ohjaaminen. (Kangastie & Mastosaari 2013.)

Uudessa (OPS 2013) opetuksen suunnitelmassa opiskelijan oppiminen etenee teemoitettain ensimmäisen opintovuoden alaan perehtyjästä, toisen opintovuoden harjaantujaksi, kolmannen opintovuoden soveltajaksi ja neljännen opintovuoden kehittäjäoppikelijaksi sekä sitä kautta valmistuvaksi noviisiammattilaiseksi. Ensimmäisen opintovuoden aikana opiskelija tiedostaa ja ymmärtää fysioterapian oppimis- ja osaamisperustan sekä toimintaympäristöt aktiivisena oppijana. Toisen opintovuoden aikana opiskelijan ammatti-identiteetin rakentuminen jatkuu ja hän kehittyy vastuullisena oppijana erilaisissa toimintaympäristöissä. Kolmantena opintovuotena opiskelija osaa toimia perustellusti erilaisissa fysioterapian tilanteissa kriittisenä oppijana. Neljännen opintovuoden aikana opiskelija toimii itsenäisesti ja yhteistyössä tutkivana ja kehittäjänä oppijana. (Rovaniemen ammattikorkeakoulu, 2013.)

Alla olevassa kuviossa (kuvio 4.) on kuvattu vuositeemoitteluun rakentuen osaamisen kehittyminen urheilufysioterapiassa.

Kuvio 4. Urheilufysioterapiaosaamisen kehittyminen peruskoulutuksessa (Rahkola 2013)

Urheilufysioterapian osaaminen kehittyy fysioterapiakoulutuksen aikana vaihteittain. Kuviossa (kuvio 5) on kuvattu tarkemmat oppimissisällöt, jotka on koottu opiskelijapalautteista ja kotimaisista sekä kansainvälisistä urheilufysioterapiakoulutuksista.

Sisältöjen sitominen uuden opetuksen suunnitelman opintojaksoihin etenee vuosisuunnitelmien toteutuksen etenemisen kautta ja on "valmiina" kokemusten kautta muokattavana lopullisesti vuonna 2017 ensimmäisen uuden OPSin mukaan edenneen ryhmän valmistuessa.

URHEILUFYSIOTERAPIAOSAAMISEEN

TÄHTÄÄVIÄ OPINTOSISÄLTÖJÄ

Kuvio 5. Urheilufysioterapiosaamisen keskeisiä opintosisältöjä fysioterapiakoulutuksessa (Rahkola ja Suontakanen 2013).

Pilottitoiminnan perusteella rakentuneista toimintarooleista ja kehittämismallista olemme rakentaneet alustavan version pohdinnan loppuun. Toiminnan jatkuessa toimintaroolit ja kehittämismalli tulevat edelleen muokkautumaan.

3. POHDINTAA JA YHTEENVETOA

Pilottitoiminnan haasteena oli pilotin rajallinen toiminta-aika. Osin toteutettujen suunnitelmien ja toteutusten toimivuuden testaus ja käytännön sovellus jää hankkeen jälkeiseen toimintaan (esimerkiksi sovellus matkailuun). Tavoitteena on toi-

minnan jatkuvuus myös hankkeen päättymisen jälkeen osana fysioterapeuttien peruskoulutuksen työelämäharjoittelua strategisen työelämäyhteistyökumppanin kanssa.

Opiskelijatoiminnassa ensimmäisiä havaintoja oli tarve saada samoille opiskelijoille mahdollisuus sitoutua toimintaan vähintään lukukaudeksi, kun pilotoinnin alkuvaiheessa aika oli neljä viikkoa. Yksi mahdollisuus toteuttaa tällaista pitkäjänteistä toimintaa on ns. kummiurheilijatoiminta, josta valmennuspuolen opiskelijoilla liikunnanohjaajakoulutuksessa on hyviä kokemuksia. Fysioterapiaopiskelijat pystyvät jo nykyisen opetus suunnitelman mukaisissa harjoitteluissaan suorittamaan kenttäharjoitteluun pitemmällä aikavälillä, kun lähiopetus nivelletään Lapin Urheiluakatemiaan aamuharjoitukset huomioiden. Myös uudessa opetus suunnitelmassa tämä on mahdollista. Toiminnan järjestäminen vaatii erityisesti koulutusohjelman lukujärjestyssuunnitteluvaiheessa asian huomiointia. Opiskelijoiden ohjaus akatemiatoiminnassa edellyttää lisäksi asiantuntijafysioterapeuttien mahdollisuutta edelleen osallistua ohjaustoimintaan. Myös opettajien antamaa ohjausta tulee olla mahdollisuus tehostaa toiminnan edelleen kehittämiseksi. Toiminnan edelleen kehittämiseksi ja vakiinnuttamiseksi tarvitaan todennäköisesti vielä erillisrahoitusta, pelkät koulutusohjelmien resurssit eivät kehittämiseen ja ohjaukseen ole riittävät.

Fysioterapiaopiskelijoiden perusopetuksen sisältöjen kehittämisessä valmentajien näkemys on pyrittävä ottamaan paremmin huomioon. Vastaavasti myös valmentajien informointia ja kouluttamista urheilufysioterapian mahdollisuuksista ja terapeuttien osaamisesta on lisättävä ennakkoluulottomasti. Tiedon puute moniammatillisissa tiimeissä aiheuttaa turhaa epätietoisuutta ja voi pahimmillaan muodostua kehityksen jarruksi. Fysioterapeutin on tiedostettava moniammatillisissa toimintaympäristöissä oma roolinsa valmennuksen tukena ja ammattikunnan on saavutettava ainakin perustietämyksen taso (tietoisuus ja ymmärrys aihealueesta) esimerkiksi psykologisesta valmennuksesta (urheilupsykologiasta).

Pilotoinnin aikana toteutettu eri vuosikurssien fysioterapeuttiopiskelijoiden yhteistoimintatapa täydentää osaamista ja siirtää tietoa vertaistuen/ vertaisoppimisen kautta. Opiskelijat kokivat sen molemmiin puolin hyödylliseksi. Vanhemmat opiskelijat kokivat saavansa arvokasta ohjaajakokemusta nuorempien ohjaamisesta fysioterapiatilanteissa ja nuoremmat uutta näkökulmaa oppimiseensa sekä muun muassa hyödyllisiä vinkkejä ja malleja toimintaansa. Moniammatillinen toiminta yhdessä valmennuksen opiskelijoiden ja osin terveydenhoitajaopiskelijoiden kanssa koettiin myös mielekkääksi tavaksi nähdä useampia näkökulmia ja lähestymistapoja asioihin. Tällainen yhteistoiminnallinen oppimistyyli on osa ongelmaperustaisen oppimisen perusstrategiaa.

Kenttätyötä ohjaavan lisäopettajan tarve nousi esille niin opiskelijoiden palautteesta kuin myös muiden toimijoiden taholta. Ohjaavan opettajan työnjaon mallina voisi toimia; 40 % opetustyötä ja 40 % kenttäohjausta sekä -organisointia ja 10 % muuta työtä. Rahoitus toimintaan edellyttää toimijoiden tiivistä yhteistyötä ja -vastuuta sekä mahdollisia uusia rahoitusideoita.

Jatkossa toiminnan levittämiseksi muun muassa urheiluseuroihin ja mahdollisesti myös liikunnanharrastajille esimerkiksi matkailuyritysten asiakaskunnalle, kehittä-

mis-, suunnittelu- ja tuottamisolustana voisi toimia opiskelijavetoinen osuuskuntapohjainen toimintamalli, jossa opiskelijat itse lähtisivät alusta saakka tarjoamaan ideoimiaan tuotepaletteja matkailuyritykselle. Tämän tyyppiseen toimintaan näyttää Rovaniemen seudulla olevan runsaasti kiinnostusta hankkeen aikana fysioterapiaopiskelijan tekemän selvityksen perusteella (Jyrä 2013).

Opiskelija selvitti viiden paikallisen matkailualan toimijan kiinnostusta fysioterapiaopiskelijoiden tuottamille urheiluun ja liikuntaan liittyville palvelutoiminnoille. Kaikki pienimuotoiseen selvitykseen osallistuneet olivat halukkaita hankkimaan tällaisia palveluita ja haluaisivat palveluja jo alkavalla talvikaudella. Osuuskunta-malli voisi onnistuessaan mahdollistaa toimivan moniammatillisen yhteistyöverkoston opiskelijoiden, koulun ja paikallisten yrittäjien välille. Mallin avulla opiskelijat voivat tarjota palveluita edelleen yrittäjille myytäväksi ja saavat samalla arvokasta käytännön kokemusta työskentelystä aitojen asiakkaiden kanssa. (Jyrä 2013.) Osuuskuntamallin alle kannattaa keskittää useampien opiskelijavetoisten projektitoimintojen kokonaisuus jo pelkästään toimivien tilaresurssien järjestymiseksi.

Pilotin aikana vahvistui myös käsitys jatkokoulutustarpeista aihealueelle. Yhtenä mahdollisena toimintamuotona tähän on hakea ammattikorkeakoulun järjestämänä ja OKM:n rahoittamaa oppisopimustyyppistä koulutusta urheilufysioterapeuteille. Aihealueen osaamiskeskusajatuksen vahvistamiseksi tämä olisi yksi etenemisaskel. Mahdollisimman laadukkaana ja opiskelijoita kiinnostavan ja ajankohtaisen sisällön tuottamiseksi yhteistyö aihealueen asiantuntijatahojen kanssa on tässä tarpeen. Peruskoulutusosaamisen tuottamiseksi omat ja paikalliset voimavarat ovat varmasti riittävät, mutta erityisosaamisen varmistamiseksi yhteistyö muun muassa Olympiakomitean ja SUFTin asiantuntijoiden kanssa olisi hyödyllistä. Jos ”lupaa” oppisopimustyyppiselle koulutukselle ei saada, lisäkoulutusta kannattaa miettiä järjestettäväksi myös muuna maksullisena koulutuksena esimerkiksi seminaarityyppisinä teemapäivinä tms. moniammatillisesti. Joka tapauksessa tällaisille teemapäiville on tarvetta aihealueella muun muassa toimintatapojen ja käsitysten yhtenäistämiseksi sekä toiminnan laadun kehittämiseksi. Yksi mahdollinen lisätoimintamuoto on pyrkiä entistä aktiivisemmin yhteistyöhön aihealueen kansainvälisten toimijoiden kanssa. Oppilaitoksella on jo olemassa olevia yhteyksiä kyseisen alueen toimijoihin ja esimerkiksi yhteisten koulutusten ja työelämäharjoittelun järjestäminen vastavuoroisesti on jo nykyisellään mahdollista oppilaitosten yhteistyönä.

Projektin loppuvaiheessa onnistui myös aihealueella toimivien paikallisten fysioterapeuttien kokoontuminen samaan pöytään Olympiakomitean huippu-urheiluyksikön pohjoisen alueen vastaavan fysioterapeutin johdolla. Organisoitavan laajemman urheilufysioterapiatoiminnan osalta Rovaniemen alueen toimijoiden kokoontuminen on hyvä lähtölaukaus kehittää järjestelmällisemmin paikallista toimintaa. Tulevaisuus näyttää löydetäänkö toimijoille yhdessä selkeämmät yhteistyömuodot ja toimintatavat.

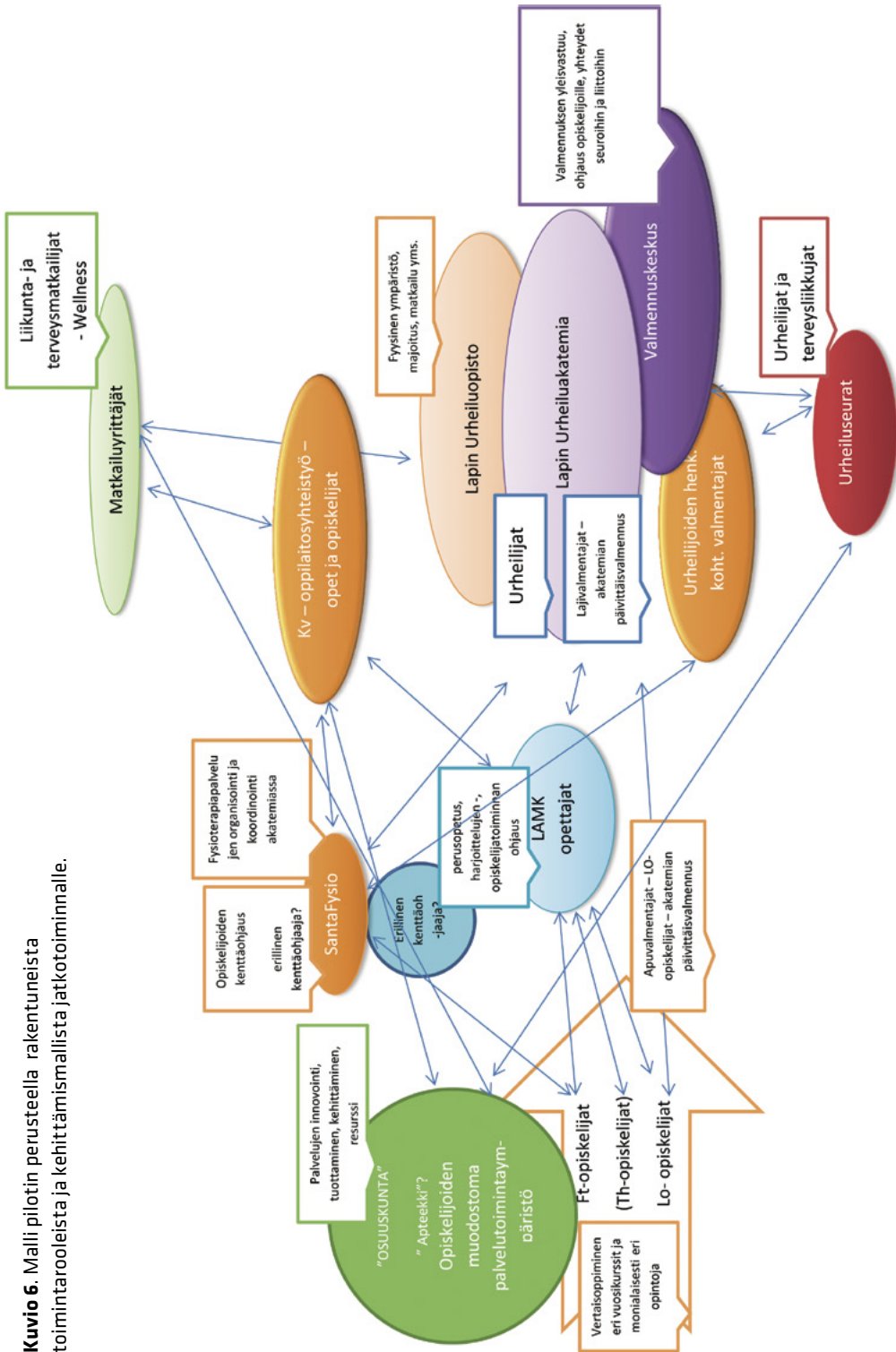
Olympiakomitean tukiurheilijoille omafysioterapeutit ovat joko löytyneet tai etsintä on työn alla. Muiden urheilijoiden kohdalla näistä alueen toimijoista kokoon

saatava ”pooli”, voisi tarjota parhaimmillaan toimivan asiantuntijapalvelujen välittämisen, työnjaon ja osaamisen jaon sujuvasti urheilijoille. Avoimuus osaamisen tunnistamisessa ja tunnistamisessa on toimintatavassa olennaista. Muita toimintamuotoja kootulle urheilufysioterapiaosaajien joukolle voisivat olla esimerkiksi eri aihealueisiin liittyvät teemakoulutukset, harjoittelukinkerit menetelmien ja eri taitojen / tietojen kertaamiseksi ajankohtaisista aiheista, sekä tapausesimerkkien käsittely yhdessä. Toiminnan jatkokehittämiseksi ydintoimijoiden kanssa tarvitaan edelleen säännöllisiä kokoontumisia.

Keskeistä pilotissa oli asiakaslähtöinen moniammatillinen toiminta aidossa työelämäyhteistyössä. Kyseinen harjoittelu- ja työympäristö tuo opiskelijoille luovaa ajattelua ja toimintaa eri koulutusohjelmien opiskelijoiden kanssa. Yhteenvetona pilotin sisällä kerätystä omasta palautteesta voi todeta pilotin osoittaneen tarpeellisuutensa muun muassa lisäämällä verkostoitumista niin oppilaitosten sisällä, samoin kuin eri toimijatahojen välillä. Pilottitoiminta on näkynyt myös konkreettisesti palveluiden saatavuuden tehostumisena urheilijoiden ja valmentajien näkökulmasta. Pilottiin osallistuneille opiskelijoille toiminta on tarjonnut todelliseen työelämäprojektiin ja -toimintaan mukaan pääsyn niin innovoijan, suunnittelijan, toteuttajan kuin arvioijankin näkökulmasta. Toiminta-ajan rajallisuus heijastui myös loppuarvioinnissa toimijoiden rajallisena hankkeen kokonaistoiminta-ajatuksen tuntemisena. Kehittyneen kokonaistoimintatavan esittely jäi pilotissa toiminta-ajan loppuvaiheeseen. Ajan rajallisuuden lisäksi toisena merkittävän haasteena tulevaisuuden toiminnalle koettiin tilojen puutteet. Myös opiskelijoiden saamaa ohjausta on pystyttävä jatkossa tehostamaan oppilaitosten ja työelämän puolelta. Mahdollisena ratkaisuna voisi olla yhdessä toimijoiden kanssa rahoitettava, jo edellä mainittu, kokoaikainen erillinen kenttäohjaaja, joka voisi esim. opettaa aihealueen sisältöjä, toimia erillisenä asiantuntijaohjaajana ja kliinisen työn tekijänä seuroille, akatemiaurheilijoille ym. (kts. kuvio 6).

Pilotin toiminta-ajatus elää myös jatkossa. Urheilufysioterapian osaaminen on nivottu osaksi fysioterapiaopiskelijoiden koulutusta myös Lapin ammattikorkeakoulussa (OPS 2013). Ympäröivä urheilun kenttä tarvitsee fysioterapeuttien osaamista toiminnassaan ja tämä tarve tarjoaa ammattikunnalle myös mahdollisuuden edelleen kehittää uusia palvelumuotoja esimerkiksi matkailijoille. Sivulla 92 olevaan kuvioon olemme kuvanneet ja ideoineet eri toimijatahojen rooleja jatkotoiminnalle.

Kuvio 6. Malli pilotin perusteella rakentuneista toimintaroleista ja kehittämismallista jatkotoiminnalle.

LÄHTEET

- KANGASTIE, HELENA & MASTOSAARI, PÄIVI 2013. Osaamis- ja ongelma-perustainen oppiminen (CPBL) RAMKissa. Opettajan käsikirja.
- RAJAMÄKI, NOORA 2013. Liian paljon, liian nopeasti - Rasitusvammat ja niiden taustalla olevat tekijät Lapin urheiluakatemia urheilijoilla. Opinnäytetyö, Rovaniemen ammattikorkeakoulu, Fysioterapian koulutusohjelma.
- Rovaniemen ammattikorkeakoulu. OPS 2013. Fysioterapeutti (AMK).
- Rovaniemen ammattikorkeakoulu. OPS 2012. Fysioterapeutti (AMK).
- The Sport Physiotherapy for All (SPA) 2005. Physiotherapy Competencies and Standards, 2005.
- UCSD 2012. Sports Medicine. The Physiotherapy Education in Esbjerg and Haderslev. Module 13 – Opintojaksosisältö.

Sähköiset lähteet:

- Deutcher Olympischer SportBund 2013. Hakupäivä 20.11.2013. <http://www.dosb.de/fileadmin/fm-dosb/arbeitsfelder/leistungssport/downloads/DOSB-Sportphysiotherapie_o8.pdf>
- Lapin Urheiluakatemia, 2013. Hakupäivä 18.9.2013.<<http://www.lapinurheiluakatemia.fi/>>
- Sports Physical Therapy Section 2013. Hakupäivä 20.11.2013. <<http://www.spts.org/about-spts/what-is-sports-physical-therapy>>
- Suomen Olympiakomitea 2013. Huippuvaiheen ohjelma. Terveystuolto. Hakupäivä 22.11.2013. <<http://www.sport.fi/huippu-urheilu/urheilijat/palvelut-tukiurheilijoille/terveydenhuolto>>
- Suomen Urheilufysioterapeutit Ry 2013. Hakupäivä 20.11.2013. <<http://www.suft.fi>>

Julkaisemattomat lähteet:

- JYLHÄ, REIJO 2012. Urheiluakatemia-toiminnan esittely Hyvinvointialoilla lokakuussa 2012.
- JYRÄ, PANU 2013. Selvitystä urheilufysioterapiatoiminnassa kehitettyjen ja kehitettävien palvelujen hyödyntämisestä urheilu- ja liikuntamatkailijoille (tarpeet ja ideoita) – kehittämistyö Lapin Urheiluakatemia yhteydessä tapahtuvassa syventävän / hallinnon harjoittelussa.
- VIROLAINEN, NINA 2012. Lajikohtaiset tarpeet fysioterapialle Lapin Urheiluakatemia II asteen urheilijoilla – kehittämistyö Lapin Urheiluakatemia yhteydessä tapahtuvassa syventävän / hallinnon harjoittelussa.

Työelämäyhteistyötä Jokivarressa - Kolarin pilotti

Lapin korkeakouluilla on tärkeä alueellinen kehittämistehtävä, jota ne yhdessä ammatillisten oppilaitosten kanssa pyrkivät edistämään. Etäisyys korkeakoulujen kampusalueilta voi hankaloittaa tätä tehtävää tai asettaa sille haasteita. Pohjoinen hyvinvointikeskus -hankkeen kautta on rakennettu ja kehitetty oppilaitosten ja hyvinvointialan työelämäyhteistyötä systemaattiseksi toiminnaksi myös Jokivarressa ja Tunturi-Lapissa.

Ammattiopisto Lappian Jokivarren yksikkö koostuu Pellon, Kolarin ja Muonion toimipaikoista, joissa kaikissa myös toteutetaan sosiaali- ja terveysalan perustutkintoon johtavaa koulutusta. Koulutus on kuitenkin alueella vakiintumatonta ja ainoastaan Kolarissa on viime vuosina alkanut uusi opiskeluryhmä vuosittain. Päteviä opettajia on tästä johtuen ollut vaikea saada rekrytoitua eikä oppilaitosten ja työelämän yhteistyötä ole juurikaan saatu kehitettyä määräaikaisten työntekijöiden voimin. Ammattiopisto Lappian Jokivarren yksikön päästyä mukaan Pohjoinen hyvinvointikeskus -hankkeeseen, muotoutui meillä tavoitteeksi kehittää työelämäyhteistyötä oppilaitosten ja alueen sosiaali- ja terveysalan toimijoiden välillä.

Paikallisen kehittämisen tulee perustua alueelliseen ja paikalliseen osaamiseen ja olosuhteiden tuntemukseen. On löydettävä strategisesti oikeat ihmiset ja asioiden eteenpäin viemisen väylät. Muualta tullessa minun täytyi aloittaa kaikki aivan tyhjästä, ilman olemassa olevia verkostoja, mutta myös ilman ennakkokäsityksiä tai sidonnaisuuksia. Koin että minuunkin suhtauduttiin neutraalisti ja myönteisesti. Vaikka sosiaali- ja terveysalalla tehdäänkin monenlaista kehittämistyötä muun muassa erilaisten projektien muodossa, tuntui yhteistyölle paikallisen koulutusorganisaation kanssa olevan tarvetta. Sosiaali- ja terveysalalla ennakoitaan olevan maasamme kymmenien tuhansien työntekijävaje 2020-luvulla (Koponen, Laiho & Tuomaala 2012). Tunturi- Lapin seutukunnan alueella on nykyiselläänkin pulaa hakijoista lähi- ja perushoitajien toimiin (Alueelliset kehitysnäkymät syksyllä 2013). Ammattiopisto Lappia voi toimia alueella paitsi kouluttajana, myös tulevien koulutustarpeiden kartoittajana ja koordinoijana. Yhteistyön avulla voidaan myös kehittää koulutussisältöjä ja -rakenteita paremmin ammatillista osaamista tukevaksi toiminnaksi.

Opiskelijat voivat projektien ja opinnäytetöiden kautta tehdä erilaisia selvityksiä ja produktioita, saaden samalla asiakaskontakteja ja aitoja oppimisympäristöjä.

Kolarin pilotissa on ollut mukana yksi sosiaali- ja terveystalouden opettaja ja yhdeksän opiskelijaa, jotka osallistuivat hankkeeseen opintojensa ja opinnäytetöidensä puitteissa. Kehittämistyöhön on osallistunut johtoa ja henkilöstöä Kolarin sosiaali- ja terveystaloudesta, Kolarin Palvelutalo ry:stä, Kolarin seurakunnasta, Länsi-Pohjan Omaishoitajat ja läheiset ry:stä, Kolarin AA:sta ja Kolarin Koheltajat ry:stä. Kehittämistyötä on tehty eri kokoonpanoilla, kahden hengen ideapalaveriestä laajempiin työkokouksiin ja -pajoihin.

KEHITTÄMISTYÖN TAVOITTEET

Kolarin pilotin tavoitteeksi muotoutui työelämäyhteistyön kehittäminen. Käytännössä tämä tarkoitti seuraavia alatavoitteita. Asiakkaiden osallisuutta hyvinvointipalveluiden kehittämisessä haluttiin vahvistaa oppilaitosyhteistyön kautta. Hyvinvointialan perusopetuksen koulutussisältöjä ja -rakenteita haluttiin kehittää paremmin työelämää palveleviksi. Opinnäytetöiden aiheita alettiin hankkia työelämästä ja niiden tekemisellä pyrittiin vastaamaan johonkin konkreettiseen työelämän tarpeeseen. Opiskelijoille haluttiin tarjota aitoja oppimisympäristöjä ja hyvinvointipalveluiden asiakkaille uusia sosiaalisen vuorovaikutuksen mahdollisuuksia ja vaihtelua arkeen opiskelijoiden järjestämän toiminnan kautta. Hyvinvointialan koulutustarpeita pyrittiin ennakoimaan ja kartoittamaan sekä ilmenneisiin tarpeisiin vastaamaan.

TOIMINNAN KUVAUS

Aloitin yhteistyön rakentamisen ottamalla yhteyttä sosiaali- ja terveystaloudella sekä ylimpään hallintoon että eri yksiköiden johtoon. Lokakuussa 2012 pääsin mukaan Kolarin sosiaali- ja terveystalouden johtoryhmän kokoukseen, jossa esittelin projektia ja keskustelimme yhteistyön kehittämisen mahdollisuuksista. Johtoryhmä suhtautui yhteistyöhön hyvin myönteisesti ja esitti paljon hyviä ideoita yhdessä toteutettavaksi, muun muassa erilaisten teemapäivien järjestäminen yhdessä, opiskelijoiden osallistuminen eri asiakasryhmille järjestettäviin ehkäiseviin terveystarkastuksiin tai sivukylillä järjestettävien etäjumppatuokioiden vetämiseen. Opiskelijat voisivat järjestää toimintaa omaishoitajille tai syrjäytymisvaarassa oleville. Asiakas- ja potilaskyselyitä voitaisiin toteuttaa opinnäytetöiden muodossa. Mieluiten haluttiin aloittaa pienistä yhteistyöhankkeista ja yhteistyökumppanit olisivat sitten kyseisestä toiminnasta vastaavia henkilöitä.

Seuraavaksi olin yhteydessä eri toimialueiden vastaaviin työntekijöihin ja kerroin heille hankkeesta ja pohdimme yhdessä yhteistyön rakentamista. Vastuullani oleva opiskelijaryhmä suuntautui vanhustyöhön, joten päätin aloittaa yhteistyön kehittämisestä vanhustyön yksiköiden kanssa. Kokosin vanhustyön toimijoita kunnan vanhustyön yksiköistä, seurakunnasta ja järjestöistä Kolarin Palvelutalolla 5.11.2012 pidettävään kokoukseen. Paikalle tulivat kunnan vanhustyön esimiehenä toimiva sosi-

aaliohjaaja, Kolarin Palvelutalon edustaja ja seurakunnan diakoniatyöntekijä. Kävimme keskustelua aluksi yleisellä tasolla, mutta varsin pian päätimme alkaa suunnitella jotain konkreettista, sekä opiskelijoiden oppimista edistävää että vanhustyön asiakkaita palvelevaa. Ensimmäiseksi päätettiin järjestää yhdessä 29.11.2012 Omaishoitajien päivä Palvelutalolla, jonka ohjelman toteutuksesta vastaisivat yhdeksän lähihoitajaopiskelijaa yhdessä tämän suunnitteluryhmän kanssa. Alustava ohjelmarunko laadittiin ja sovittiin valmisteluun liittyvästä tehtävänjaosta, markkinoinnista ja kustannuksista. Päätettiin myös järjestää joulun valmisteluun liittyvä teemapäivä 4.12. Palvelutalolla.

Omaishoitajien päivä onnistui hyvin. Paikalle tuli kuusi omaishoitajaa, osa hoidettavana kanssa. Ohjelmassa oli kahvittelun lisäksi tuolijumppaa, laulua ja hemmotteluhoitoja. Nopean aikataulun vuoksi tapahtuman suunnittelussa ei ollut mukana asiakkaita, mutta päivän päätteeksi pyysimme heiltä palautetta ja toiveita jatkoa ajatellen. Saatu palaute oli myönteistä ja vastaavia päiviä toivottiin järjestettävän uudelleen. Päivään osallistui myös Länsi-Pohjan Omaishoitajat ja läheiset ry:n toiminnanjohtaja Marjatta Uusitalo, joka osallistui myös päivän arviointiin ja tulevan yhteistyön suunnitteluun. Marjatta Uusitalo kertoi Kemissä ja Torniossa toteutettavista hoivaparkeista, joita opiskelijat yhdessä vastuutyöntekijän kanssa pyrittävät. Päätimme aloittaa myös Kolarissa vastaavan toiminnan ja rekrytoida toimintaan kevään 2013 ajaksi kaksi tai kolme kiinnostunutta opiskelijaa. Opiskelijat voisivat toteuttaa toiminnan oppinnytetyönään.

Joulun valmistelun teemapäivä onnistui huomattavasti huonommin. Itse olin sairauden vuoksi estynyt olemasta paikalla, samoin muutama opiskelija. Paikalle tulleet opiskelijat olisivat kaivanneet enemmän rohkaisua ja ohjausta. Jälkikäteen arvioituna tapahtuma olisi pitänyt peruuttaa, mutta koska Palvelutalokin oli valmistautunut tapahtumaan työvuorojärjestelyin ja tarvikkeiden hankkimisella, päätettiin edetä suunnitellusti. Sain Palvelutalolta ja vanhustyön esimieheltä kielteistä palautetta jälkeenpäin ja koin tämän epäonnistumisen tuovan särön vasta aluillaan olevaan yhteistyöhön. Opin itse tästä kokemuksesta ohjauksen ja tuen merkityksen erityisesti nuorten opiskelijoiden kohdalla ja sen, että tapahtumien suunnittelussa tulee ottaa huomioon mahdolliset riskitekijät ja tehdä varasuunnitelma myös niiden varalle.

Tämän jälkeen käynnistelin yhteistyötä tehostetun palveluasumisen yksikkö Tannan kanssa. Ideoimme toimintaa ensin opiskelijoiden ja toisen sosiaali- ja terveystieteiden opettaja Tuovi Ruokojärven kanssa, jonka jälkeen aloimme suunnitella itse toimintaa Tannan vastaavan hoitajan kanssa. Pohjana tässä oli Ammattiopisto Lappian Hyvinvointialan Kemin toimipisteen vanhustyön opintojen käytännöt ja niistä saadut hyvät kokemukset. Tavoitteena oli järjestää vanhustyön opiskelijoille hyviä oppimiskokemuksia ja samalla vanhuksille vaihtelua ja virkistystä opiskelijoiden järjestämän toiminnan kautta. Sovittiin, että opiskelijat järjestävät yksiköissä kerran viikossa virike-toimintaa vanhuksille. He saavat myös ”oman vanhuksen”, jonka elämänhistoriaan ja nykytilanteeseen erityisesti perehtyvät ja jonka kanssa viettävät aikaa, osallistuen myös hoitotyöhön. Puolet opiskelijoista tekisi vastaavaa toimintaa Kolarin Palvelutalolla, puolet ryhmästä Tannassa.

Palaute virike- ja omavanhustoiminnasta oli pääsääntöisesti myönteistä. Opiskelijat toteuttivat toimintaa viikoittain koko kevätlukukauden, raportoiden kokemaansa oppimispäiväkirjan kautta. Ajoittain oli vaikeuksia yhteen sovittaa toimintaa harjoittelujaksojen kanssa, erityisesti mikäli opiskelijan harjoittelupaikka sijaitsi toisella paikkakunnalla. Uskon opiskelijoiden saaneen kokeilusta hyviä oppimiskokemuksia, samoin vanhusten virkistystä ja vaihtelua. Oppilaitos-työelämäyhteistyön suhteen kokemus oli myös myönteinen, joskin käytäntöjä pitäisi jatkossa vielä selkeyttää esimerkiksi poissaolojen ja ohjeistuksen suhteen.

Seuraavaksi aloin kartoittaa yhteistyömahdollisuuksia Kolarin seurakunnan kanssa. Erityisesti vanhustyön osalta Kolarin seurakunta vaikutti paitsi oleelliselta, myös myönteiseltä yhteistyökumppanilta. Kävin muutamia keskusteluja Kolarin seurakunnan diakoniatyöntekijän kanssa aiheen tiimoilta. Kirkon vanhustyö pyrkii omalta osaltaan vanhusten aseman ja elinolojen parantamiseen yhdessä kunnan ja järjestöjen kanssa. Kuntalaisten hengellisiin tarpeisiin vastaaminen ja yhteisöllisyyden tarjoaminen on tärkeä osa kirkon työtä. Sosiaali- ja terveysalan työntekijän tulee työssään pyrkiä vastaamaan asiakkaan moninaisiin tarpeisiin – myös hengellisiin. Useiden tutkimusten mukaan hoitoalan peruskoulutuksessa on liian vähän opetusta hengellisistä asioista ja hoitajien valmiudet asiakkaiden hengellisiin tarpeisiin vastaamisessa ovat vähäiset (esim. Ruuskanen 2012; Karvinen, Kankkonen & Nikkonen 2007). Keskusteltuamme sovimme yhteistyön kehittämiseksi siten, että seurakunnan työntekijä tulee kertomaan lähihoidajaopiskelijoille asiakkaiden hengellisiin tarpeisiin vastaamisesta ja samalla seurakunnan tarjoamista palveluista kuntalaisille. Diakoniatyöntekijä tavoittaa myös paljon syrjäseudulla asuvia vanhuksia ja voi tuoda heidän tilannettaan näkyväksi alan opiskelijoille. Seurakunta tarjoaisi mielellään myös opiskelijoille mahdollisuutta esimerkiksi vanhusten ja kehitysvammaisten kerhojen vetämiseen yhdessä seurakunnan työntekijän kanssa.

Opinnäytetöiden kehittäminen työelämää hyödyntäväksi oli yksi kehittämiskohde. Jo aiemmissa tapaamisissa oli esitetty ideoita opiskelijoiden opinnäytetöiksi. Osa niistä oli selkeästi paremmin ammattikorkeakouluopiskelijoille soveltuvia ja osan voisivat toteuttaa ammattiopiston opiskelijat. Yksi opinnäytetyö oli jo pantu vireille kahden opiskelijan otettua vastuulleen omaishoitoparkin suunnittelun ja toteutuksen kevätlukukauden ajaksi. Kokosin ideoita opinnäytetöihin vanhustyön eri toimijoilta ja esitin niitä ryhmän muille opiskelijoille. He saattoivat valita niistä kiinnostuksensa mukaan oman aiheensa. Toteutettaviksi töiksi valikoituivat Esite Palvelukoti Tannasta, Opas Palvelukoti Tannaan vainajan omaisille ja Vanhusten ympäristö, osallisuus ja toiminnallisuus. Viimeksi mainittu työ toi esiin kasvien merkitystä vanhainkotiympäristön viihtyvyyden parantamisessa ja vanhusten osallisuuden tukemista ympäristönsä viihtyvyyden kehittäjinä. Itse aiheet syntyivät asiakkaiden tai omaisten tarpeesta ja opiskelijat pyrkivät kuulemaan asiakkaiden, omaisten ja henkilökunnan ääntä myös opinnäytetöiden toteutuksessa.

Pohjoinen hyvinvointikeskus -hankkeen lähtökohtana olevassa Living Lab -mallissa korostetaan käyttäjän osallistumista palveluiden kehittämiseen ja aktiivisen toimijuuden vahvistamista. Eräiden tutkimusten mukaan vanhusten osallisuus ei välttämättä aina toteudu vanhustenhuollon yksiköissä parhaalla mahdollisella tavalla (esim. Anttonen & Zechner 2009; Ovaskainen 2010). Arki näyttäisi olevan melko yksitoikkoista ja

rutiininomaista. Mahdollisuuksia vaikuttaa esimerkiksi päiväohjelmaan tai tarjottavaan ruokaan ei useinkaan ole. Vanhus voi myös kokea, ettei omatoimisuutta enää ole jäljellä. Koska riippuvuus muiden avusta jokapäiväisessä elämässä on suuri, olisi tärkeää huomioida ja tukea vanhuksen osallisuutta aina kuin mahdollista. (Ovaskainen 2010, 14–15). Osallisuus ja toimijuus syntyvät arjessa monista pienistä asioista, eivätkä ne välttämättä vaadi suuria ponnistuksia ja toimenpiteitä. Siksi onkin tärkeää nähdä vanhus toimintakyvyn vajeistaan huolimatta toimijana ja tukea hänen jäljellä olevia voimavarojaan. (Anttonen & Zechner 2009, 37.)

Kaikilla ei ole voimavaroja tai kykyjä vaatia itselleen asioita, joita he tarvitsevat. Kun vaikuttamismahdollisuudet jäävät heikoiksi, vanhusten osallisuus omaan elämäänsä ja palveluun vanhustenhuollossa voi jäädä vähäiseksi. Omien tarpeiden ja toiveiden suhteen ollaan vaatimattomia eikä niitä herkästi tuoda esille. (Ovaskainen 2010, 57.) Vanhusten toimijuus näyttäytyy heikkona eivätkä he ole tottuneet vaatimaan itselleen liikaa asioita. Ei ehkä haluta olla hankalia ihmisiä, mikä voisi vaikuttaa hoidon ja palvelun laatuun jatkossa?

”Heikko toimijuus” tuli esille myös opiskelijoiden ja vanhusten kohtaamisissa. Omia mielipiteitä ei herkästi tuotu esille ja opiskelijoiden annettiin päättää asioista. Esitteitä tai toimintaa suunniteltaessa ei asiakkailta juuri tullut ehdotuksia ja ”kaikki sopi”. Palvelutalon kasviprojektissa ei monikaan vanhus halunnut itse olla mukana vaihtamassa multia, istuttamassa kukkia tai kylvämässä siemeniä. Kuitenkin he mielellään katsoivat, ”kun nuoremmat touhuvat” ja puhelivat mielellään aiheesta ja neuvoivat opiskelijoita. Opiskelijat kokivat tilanteen tunnelman hyväksi ja vuorovaikutuksen vanhusten kanssa myönteiseksi. Fyysisen aktiivisuuden sijaan vanhukset olivat tilanteessa muuten mukana, siirtämässä tietämystään nuoremmalle sukupolvelle. Itse tapahtuman ajankohtakin oli suunniteltu vanhusten toiveesta ”yläkuun” ajalle: siemenet ja taimet pitää kylvää kasvavan kuun aikaan.

Yhteistyöneuvotteluja tehtiin myös muiden kuin vanhustyön toimijoiden kanssa. Varhaiskasvatuksen sektori toivotti opiskelijat tervetulleeksi päiväkoteihin muutoinkin kuin harjoittelujaksojen kautta, esimerkiksi järjestämään erilaisia teemapäiviä tai työpaikkoja. Keskustelimme myös mahdollisuudesta tehdä osaamisen vaihtoa: päivähoidon henkilökunta voisi joskus osallistua oppilaitoksen asiantuntijaluentoihin ja toisaalta heidän henkilökuntansa voisi joskus tulla luennoimaan opiskelijoille jostain erityisaiheesta.

Yhteistyöverkosta pyrittiin rakentamaan myös järjestötoimijoiden suuntaan. Vanhustyön osalta yhteistyö aloitettiin Länsi-Pohjan Omaishoitajat ja läheiset ry:n kanssa onnistuneesti ja eläkeläisjärjestöjä lähestyttiin yhteistyön tiimoilta. Jälkimmäinen ei kuitenkaan vielä poikunut konkreettista yhteistoimintaa. Asiakkaan äänen kuuluviin saaminen on haaste erityisesti mielenterveys- ja päihdekuntoutujien kohdalla. Asiakasnäkökulman vahvistamiseksi koulutuksessa näiden kuntoutujaryhmien osalta, otettiin käytännöksi kutsua opetustilanteeseen vieraaksi kokemusasiantuntijoita päihdetyön osalta Kolarin AA:sta ja mielenterveysasiakkaiden omasta yhdistyksestä, Kolarin Koheltajista.

Syksyn 2013 työpajoissa alettiin arvioida toteutunutta yhteistyötä ja suunnittelemaan hankkeen jälkeistä kehittämistyötä. Keskustelimme myös eri suuntiin tapahtu-

van palautteen tärkeydestä. Opiskelijoiden harjoittelupaikoilta saadun palautteen perusteella oli jo muokattu harjoittelun ohjeistusta selkeämmäksi. Päätettiin ottaa syksystä 2013 käytännöksi kerätä palautetta myös toiseen suuntaan eli opiskelijoilta työssäoppimisen jaksojen jälkeen. Jakson opettaja tulee keräämään palautteen opiskelijoilta ja lähettää siitä tehdyn koosteen työssäoppimisen paikkoihin. Opiskelijat eivät useinkaan tohdi antaa rehellistä palautetta ohjaajilleen esim. arvioinnin vuoksi. Siksi on tärkeää, että ohjauskäytäntöjen ja työn kehittämisen kannalta palautetta tulee muussa muodossa. Pohdimme myös, miten asiakkaiden äänen saisi palvelujen kehittämisessä paremmin kuuluviin ja voitaisiinko opiskelijoita käyttää tässä apuna. Miten saataisiin palautteen keruu osaksi arkityötä, ei vain kerran vuodessa toteutettavan kyselyn tms. kautta tehtäväksi? Tärkeää on myös se, miten palaute dokumentoidaan ja miten sitä hyödynnetään. Miten saataisiin hyviä käytäntöjä jakoon yli sektori- ja kuntarajojen?

Koulutuksen sisällöistä tulee toisinaan keskustelua opettajan käydessä harjoittelun ohjauskäynneillä opiskelijoiden harjoittelupaikoilla. Koulutuksen sisällöllinen kehittäminen tiettyjen tietojen tai taitojen osalta nousi ajoittain puheeksi myös työkokouksissa ja -pajoissa. Kotipalvelussa on huolta kannettu esimerkiksi kodinhoidollisten taitojen opetuksen riittävydestä ja sairaanhoidollisten taitojen ylikorostumisesta koulutuksessa.

Koulutustarpeista keskusteltiin useammassakin kokouksessa. Kartoittamisen tuloksena tuli esiin tarve kouluttaa alueella laitoshuoltajia ja perhepäivähoitajia. Tämä on edennyt tarkempaan selvittely- ja suunnitteluvaiheeseen. Päätettiin yhteistyön jatkamisesta myös hankkeen loppumisen jälkeen alueryhmän kautta, joka kokoontuisi säännöllisesti yhteistyön kehittämisen merkeissä.

POHDINTAA JA TULEVAN HAHMOTTELUA

Kaiken kaikkiaan nämä erilaiset yhteistyön kokeilut olivat ajoittaisesta hapuilustaan huolimatta tärkeitä yhteistyön rakentamisen kannalta. Oppilaitoksen opettaja, opiskelijat ja itse koulutus tulivat tutuksi työelämän yhteistyökumppaneille ja mielekkäiden oppimistilanteiden tarjoamisen kautta työyksiköt olivat mukana ”kouluttamassa” mahdollisia uusia työntekijöitä yksikköihinsä. Samalla on tapahtunut sosiaali- ja terveysalan koulutuksen juurruttamista alueelle: koulutuksella on jatkuvuutta ja meidän kanssamme kannattaa rakentaa yhteistyötä. Sosiaali- ja terveysalan työn arki ja kehittämisen tarpeet tulivat itselleni tutummaksi lukuisten keskustelujen myötä. Verkostoituminen ja paikallisten tekemisen tapojen oppiminen hyödyntävät yhteistyötä jatkossa.

Pohjoinen Hyvinvointikeskus-hankkeessa tavoitteena oli kehittää uusi toimintamalli alueen hyvinvointipalvelujen ja -osaamisen edistämiseksi. Mikä on se alue, jolla yhteistyötä tulisi kehittää? Tunturi-Lappi on neljän kunnan, Enontekiön, Kittilän, Kolarin ja Muonion, seutukunta. Alueella on 80 kylää eikä lainkaan kaupunkikeskuksia. Kolarilla on luontevat ja tiiviit yhteydet seutukunnan muihin kuntiin. Toisaalta yhteistyötä on Jokivarren alajuoksulle ja väylän toiselle puolelle, Pelloon ja Ruotsin Pajalaan. Tornion-Muonionjoki on Suomen ja Ruotsin rajaväylä ja alueella on vahva rajajokikulttuu-

ri. Vuorovaikutus rajajoen kylien välillä Suomessa ja Ruotsissa on aina ollut vilkasta ja tarjoaa mahdollisuuksia monenlaisen rajat ylittävään yhteistyöhön. (KKTm 2013, 6.)

Hankkeen puitteissa Kolarissa järjestetyissä työkokouksissa ja -pajoissa keskusteltiin useita kertoja yhteistyön kehittämisen suunnista, tavoista ja yhteistyökumppaneista. Yhteistyötä tehdään jo nykyisellään ainakin Kittilän, Muonion, Pellon ja Ruotsin Pajalan kanssa, ehkä alueryhmä tulisi perustaa tältä pohjalta? Tulen itse vielä kuluvan vuoden aikana tekemään kartoitusta kyseisten kuntien halukkuudesta olla mukana perustettavassa alueellisessa kehittäjäverkostossa. Tämän perusteella syntyvä kehittäjäverkosto perustetaan keväällä 2014 kutsumalla keskeisimpien yhteistyökumppaneiden edustajia verkoston jäseniksi ja aloittamalla yhteinen kehittämistoiminta.

Tunturi-Lapin työllisyysaste vuonna 2010 oli Lapin korkein (68 %). Suurin osa on työllistynyt matkailuun tai kaivostoimintaan, minkä lisäksi alueella on paljon pienyritystä. On kuitenkin nähtävissä valtion omistamien laitosten vetäytymistä hiljakseen alueelta. Tämä vaikuttaa sekä turvallisuuteen että peruspalveluiden yhdenvertaiseen saatavuuteen. Kuntien kasvava velkataakka osaltaan vaikeuttaa palveluiden järjestämistä ja ylläpitoa. Siksi tarvitaan innovatiivisia ratkaisuja esimerkiksi asukkaiden hyvinvointi- ja terveyspalveluiden tuottamiseen harvaanasutulla alueella. (KKTm 2013; Alueelliset kehitysnäkymät syksyllä 2013.)

Vireillä oleva kuntauudistus ja sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennemuutos tulevat tiivistämään kuntien yhteistyötä entisestään. Lapin liiton maakuntasuunnitelma 2030 visioi hyvinvointialan innovaatiotoiminnan vahvistamisesta palvelujen tuottajien sekä korkeakoulujen ja oppilaitosten yhteistyöhön perustuen (Lapin maakuntasuunnitelma 2030). Alueelliset ja seudulliset strategiat ja suunnitelmat antavat perustan tässä hankkeessa kehitellylle toimintamallille.

Koulutuksen saavutettavuus on haluttu turvata perusasteen ja nuorisotakuun myötä myös toisen asteen koulutuksessa eri puolilla Lappia. Pitkien etäisyyksien maakunnissa koulutusta pyritään kehittämään alueen ominaispiirteet huomioiden. Olemme aloittaneet määrätietoisesti kehittää Ammattiopisto Lappiassa opetuksen verkkopainotteisuutta. Vuonna 2013 aloitettiin lähihoitajakoulutus työ- ja verkkopainotteisena sekä Sodankylässä että Kolarissa. Koulutuksella on ollut vetovoimaa ja se on mahdollistanut koulutukseen osallistumisen myös kauempaa. Alkuvaiheesta saatu palaute sekä työelämästä että opiskelijoilta on ollut myös rohkaisevaa ja koulutusmallia tullaan soveltamaan varmasti myös muille koulutusaloille.

Ammattikorkeakoulun näkyvyys alueella on mielestäni ollut melko heikkoa eikä se ole Pohjoinen hyvinvointikeskus -hankkeen aikana vielä paljoa voimistunut. Sosiaali- ja terveysalan yksiköistä on jo tullut aiheita opinnäytetöihin ja ideoita täydennyskoulutukseen – puuttuu vain selkeä toimintamalli näiden toiveiden ja tarpeiden kanavoimiseksi ja eteenpäin kehittämiseksi. Ammattikorkeakoulujen yhdistämisprosessi Rovaniemen ja Kemi-Tornion alueella on varmasti vaikuttanut näiden hyvin tiedostettujen kehittämiskohteiden eteenpäin viemiseen. Pohjoinen hyvinvointikeskus -hankkeen tuotoksena syntyvän toimintamallin myötä uskon ammattikorkeakoulun tulevan ammattiopiston ja hyvinvointipalveluiden toimijoiden rinnalle huolehtimaan Jokivarren ja Tunturi-Lapin seudullisen kehityksen vahvistamisesta.

LÄHTEET

- Alueelliset kehitysnäkymät syksyllä 2013. TEM:n ja ELY-keskusten julkaisu 2/2013 <http://www.ely-keskus.fi/documents/10191/58313/alueelliset_kehitysnakymat_syksy2013_web.pdf/be97bf35-2e45-4040-a5aa-399eabb7cbbf>
- ANTTONEN, ANNELI & ZECHNER, MINNA 2009. Tutkimuksen lähestymistapoja hoi-vaan. Teoksessa Anttonen, Anneli & Valokivi, Heli & Zechner, Minna (toim.) Hoiva. Tutkimus, politiikka ja arki. Tampere: Vastapaino, 16–53.
- KARVINEN, IKALI & KANKKUNEN, PÄIVI & NIKKONEN MERJA 2007: Haasteena hengellisyys. <http://www.sairaanhoitajaliitto.fi/ammattilliset_urapalvelut/julkaisut/sairaanhoitajalehti/12_2007/muut_artikkelit/haasteena_hengellisyys/>
- KKTM 2013 Kyläkulttuuria tuntureitten maassa ry. Tunturi-Lapin paikallisen kehittämisen strategia 2020 <<https://sites.google.com/a/kkttm.fi/kkttm-n-strategia-2014-2020/>>
- KOPONEN, EIJA-LEENA & LAIHO, ULLA-MAIJA & TUOMAALA, MIKA 2012. Mistä tekijät sosiaali- ja terveysalalle – työvoimatarpeen ja -tarjonnan kehitys vuoteen 2025. TEM-analyyseja 43/2012. <http://www.tem.fi/files/34537/sosiaali-_ja_terveysala.pdf>
- LAPIN MAAKUNTASUUNNITELMA 2030 <http://www.lappi.fi/lapinliitto/c/document_library/get_file?folderId=26224&name=DLFE-1054.pdf>
- OVASKAINEN SUSANNA 2010: Omatoimisena ja apua tarvitsevana - Vanhuksen elämä ja toimijuusvanhainkodissa. Tampereen yliopisto. Sosiaalitutkimuksen laitos. Sosiaalipolitiikan pro gradu -tutkielma.
- RUUSKANEN, SUSANNA 2012: Hengellisyys hoitotyössä hoitajien kokemana – kirjallisuus- ja tutkimuskatsaus. Opinnäytetyö. Saimaan ammattikorkeakoulu, sosiaali- ja terveysala, hoitotyön koulutusohjelma. Lappeenranta.

Arviointi tukee kehittämistoimintaa

Lapin yliopiston yhteiskuntatieteiden tiedekunta toteutti Pohjoinen hyvinvointikeskus -hankkeen arvioinnin. Tässä kuten yleensä kehittämishankkeissa arviointi ensisijaisesti kohdistui tuottamaan tietoa, jolla tuetaan toteuttajaa hankkeen toimenpiteiden suuntaamisessa ja kehittämisprosessien ohjaamisessa. Projektisuunnitelmassa asia kuvattiin jatkuvan arvioinnin periaatteella.

Kyse ei ollut varsinaisesta ulkoisesta arvioinnista. Arviointitutkijat osallistuivat projektin toimintaan havainnoimalla työpajojen toimintaa ja osallistumalla hankkeen projektiryhmätyöskentelyyn. Siten arvioinnin tuloksia voitiin nopeasti siirtää hanketyöskentelyn tueksi ja toisaalta arvioinnin tekijät saivat uusia näkökulmia tulosten tulkintaan.

HANKKEEN ARVIINTITUTKIMUS ETENI KOLMIVAIHEISESTI:

1. Alkukyselyssä haastateltiin hankkeeseen mukaan tulevat toimijat.
2. Väliarvioinnissa keskityttiin kehittämisprosesseihin haastatteleamalla hankkeen piloteissa toimivia kohderyhmien edustajia.
3. Loppuarvioinnissa paikannettiin hankkeen alustavia vaikutuksia sekä ennakoitiin hankkeessa kehitettyjen toimintojen jatkumista kohti hankkeen tavoitteena olevaa toimintamallia.

Alkuarviointi toi kentän äänen kuuluviin. Mitä projektilta odotettiin ja mihin tarpeisiin toivottiin ratkaisuja. Alkuarviointi palveli myös hankkeen tavoitteiden täsmenytymistä, lisäsi kohderyhmän tietoa hankkeen toimenpiteistä sekä samalla sitoutti toimijat osaltaan hankkeeseen.

Väliarviointi tuotti tietoa hankkeen toimenpiteiden etenemisestä suhteessa hankkeelle asetettuihin tavoitteisiin. Haastatteleamalla hankkeen toiminnassa mukana olleita saatiin tietoa, miten kehittämisprosessit olivat käynnistyneet. Väliarviointi palveli ennen muuta hankkeen toimenpiteiden suuntaamista tuomalla onnistumiset ja havaitut kipupisteet yhteiseen keskusteluun.

Loppuarvioinnissa keskitytään yleensä projektin vaikutusten ja joissakin tapauksissa myös vaikuttavuuden arviointiin. Huomio on silloin hankkeen tuotoksissa, tuloksissa ja hankkeelle asetettujen tavoitteiden saavuttamisessa. Pohjoinen hyvinvointikeskus- hankkeella oli varsin kunnianhimoinen tavoite. Kun tavoitteet suhteutettiin projektin kesto-aikaan, niin yhdessä arvioinnin toteuttajan, hanketyöntekijöiden sekä projektipäällikön kanssa päädyttiin kohdistamaan hankearviointi kehittämissuunnitelmien arviointiin. Eli katsotaan aineistolähtöisesti millaisia seikkoja, orastavia hyviä käytäntöjä ja vihjeitä loppuhaastatteluiden analyysissä saadaan näkyviin. Niiden pohjalta voidaan jatkossa kehittää uutta monen tahon monialaista hyvinvointipalvelujen kehittämisen toimintamallia. (Suopajarvi 2013, 10–11.)

Pohjoinen hyvinvointikeskus -hanke on hyvä esimerkki siitä, kuinka projektisuunnitelmassa olleet tavoitteiden prioriteetit usein muuttuvat toiminnan edetessä. Tämä oli hyvä asia hankkeessa. Hankkeeseen omaksuttuna toimintatapana ”heitäytyminen” tekemiseen ja sieltä saadun palautteen mukainen hankkeen ohjaaminen loivat hyvät odotusarvot lopullisten tavoitteiden saavuttamiselle ja hyvinvointipalveluihin uuden kehittämisen toimintakulttuurin luomiselle. Projektisuunnitelman toteuttamisessa tarvitaan riittävästi vapausasteita. Tavoitteita ei kannata lukita varsinkaan kehittämishankkeissa, jolloin tilaa jää uusille raikaille ajatuksille ja ennalta arvaamattomille tuloksille. Hanketyö on prosessi, jossa toimijat oppivat yhteisen keskustelun ja tulkinnan kautta. Hankkeen arvioinnin kohteet tulee niinkään asettaa vastaamaan muuttunutta tilannetta. Tavoitteiden härkämäinen toteuttaminen ei johda kovin innovatiivisiin tuloksiin. (Markkanen ym. 2013, 21–22.)

ALKUARVIOINNIN TULOKSIA

Alkuarvioinnin tavoitteena oli tuottaa tietoa hankkeen kehittämistoimintaan piloteissa osallistuvien lähtötilanteesta ja odotuksista. Koska hanke lähti eriaikaisesti liikkeelle piloteissa, haasteltavat edustivat Kemin, Keminmaan ja Kolarin kokeiluja. Haastateltavia oli kaikkiaan kymmenen. Kemistä ja Keminmaasta oli molemmista kolme haastateltavaa sekä Kolarista haastateltiin neljää henkilöä. Haastateltavien valinta tehtiin yhteistyössä hankkeen projektipäällikön kanssa.

Alkuarvioinnissa haastattelukysymyksiä ei suunnattu pelkästään hankkeen tavoitteista käsin, vaan painotettiin enemmänkin teemahaastattelun mahdollistamaa aineistolähtöisyyttä. Haastatteluun valittujen teemojen puitteissa annettiin haastateltaville mahdollisuus tuoda omia ajatuksiaan vapaasti esille. Näin saatiin näkyviin hankkeen kohderyhmässä mielen päällä olevia ajatuksia, jotka auttavat hankkeen toteutuksen suunnittelussa ja mahdollisten ongelmakohtien ennakoinnissa.

Haastattelut tallennettiin ja analysoitiin tiivistäen vastukset teemoittain. Haastatteluiden teemoina olivat tiedon saanti hankkeesta, tavoitteet, toiveet tuloksista, motiivi osallistumiselle, oppilaitosyhteistyö ja muut kehittämisverkostot sekä hankkeen haasteet (mahdolliset ongelmakohtat).

Haastateltavien hankkeelle esittämät tavoitteet ja odotukset jakautuivat kahteen pääryhmään. Toiset kohdistuivat työ- ja kehittämisprosesseihin ja toiset konkreettisesti

ten palveluiden kehittämiseen. Työprosesseihin ja palveluprosesseihin liitetyt tavoitteet ja odotukset kohdistuivat yhteistyöhön ja asiakasnäkökulmaan. Asiakkaiden ongelmat ovat tulleet entistä haastavimmiksi ja monitahoiseksi, joten se jo yksistään pakottaa ammattiala- ja toimijarajat ylittävään yhteistyöhön. Hanke näyttäytyi monelle haastateltavalle tässä suhteessa erilaisena verrattuna moniin muihin hankkeisiin. Hankkeessa mukana olevien toimijoiden runsaus koettiin poikkeuksellisena. Ei ole mitenkään tavallista koota näin laajasti keskeisiä toimijoita mukaan yhteiseen kehittämisprosessiin. Verkostojen rakentamista ja ihmisten välistä yhteistyötä ei koettu myöskään ongelmaksi. Haasteeksi koettiin kuitenkin yhteisen ymmärryksen luomisen lähinnä siitä näkökulmasta, että maltetaanko käyttää tarpeeksi aikaa sen mahdollistamiseksi.

Sen lisäksi, että tarvitaan hankkeessa mukana olevien tahojen välistä keskustelua ja yhteiskehittämistä, haastateltavat korostivat erityisesti hankkeen tavoitteisiin ja tehtäviin liittyvän yhteisen keskustelun välttämättömyyttä. Osaltaan tämä liittyi siihen, että läheskään kaikissa pilottikohteissa ei ollut vielä ehditty käydä yhteisiä suunnittelupalavereita. Ihmisten kokemaa tiedonsaannin määrää ja laatua liittyivät heidän osallistumiseensa suunnitteluprosesseihin. Alkuarvioinnissa korostuivat hankkeesta ennakoitavan tiedon tärkeys, tarvelähtöisyys ja osallistuminen hankkeen toimenpiteiden suunnitteluun. Hankkeen kohdeorganisaation toimijoiden haastattelussa tuli esille, että kaikilta osin tieto hankkeesta ja sen tavoitteista ei ollut tavoittanut riittävästi vielä kaikkia haastateltavia. Tämä on varsin ymmärrettävää arjen työkiireissä, jolloin esimerkiksi hankkeisiin liittyvä ennakkosuunnittelu koetaan helposti ylimääräisenä työkuormana.

Realistista onkin toimia sillä tavoin kuin tässä projektissa, että hankkeen tavoitteista, tehtävistä ja vaadittavista aikaresursseista sovitaan heti hankkeen alkuvaiheessa. Yhteisen ymmärryksen luominen hankkeen tavoitteista ja toimenpiteistä sitouttaa toimijat ja edesauttaa hankkeen tulosten saavuttamista. Haasteena on löytää aika näille yhteisille keskusteluille. Haastatteluiden perusteella tässä oli onnistuttu erityisesti silloin, kun hankkeessa tehtävät kehittämistoimenpiteet koettiin pilottikohteiden toimijoiden keskuudessa tarpeellisiksi ja konkreettisiksi asioiksi. Hanke tarjoaa näin resurssin kehittää sellaisia toimenpiteitä, jotka ovat olleet suunnittelussa jo muutoinkin ja odottamassa vain toimeen ryhtymistä. Näin taataan myös uusien oppien ja toimintamallien siirtyminen työkäytäntöihin.

Haastateltavat pitivät asiakaslähtöisyyttä ja asiakkaan äänen kuulemistakin arvokkaana ja tärkeänä asiana. Asiakkaan mukaan ottaminen palveluiden kehittämiseen nähtiin välttämättömänä, jotta pystytään kehittämään toimivia ja tarpeisiin hyvin vastaavia matalan kynnyksen palveluita. Asiakastietoa on luonnollisesti tähänkin mennessä kerätty ja sitä voitaisiin entistä systemaattisemmin hyödyntää. Samalla on kyse monella tapaa merkittävästä toimintakulttuurin muutoksesta. Hankkeessa sovellettu Living Lab- viitekehys tuki näitä tavoitteita.

Niissä piloteissa, joissa oli jo ehditty suunnitella hankkeen konkreettisia toimenpiteitä, haastateltavat kokivat hankkeeseen valikoituneet kehittämiskohteet tärkeiksi. Erityisesti Keminmaan pilotissa oltiin tyytyväisiä seniorikeskuksen nimellä kulke-

van palvelumallin kehittämiseen. Keskitetty ja matalan kynnyksen palvelu perustui tarpeeseen ja jo aiemmin käytössä olleisiin toimintamalleihin (palvelukioski).

Hankkeelta odotettiin konkreettisista tuloksista. Hankkeita on ollut paljon. Ne vievät aikaa, mutta tuovat myös resursseja kehittämiseen. Arjen kiireessä ne antavat tilaa oppia uusia asioita. Toisaalta hankkeita ei saisi olla käynnissä liian monta samanaikaisesti. Ennen muuta hankkeissa on huolehdittava saavutettujen tulosten jatkuvuudesta ja hankkeissa kehitettyjen asioiden juurtumisesta arjen työhön. Kokonaisnäkemystä hankkeista tarvitaan ja ennen kaikkea siitä, miten yksittäiset hankkeet liittyvät laajempiin kokonaisuuksiin.

Haastateltavat pitivät tähänastisen oppilaitosyhteistyön toimivuutta hyvänä. Osalle oli muodostunut tiiviit yhteistyösuhteet ammattikorkeakoulun opettajiin ja esimerkiksi opetukseen kuuluvien työharjoittelujaksojen organisointi hoitui jouhevasti. Oppilaitosyhteistyön muodot liittyivät haastateltavien puheissa pääasiassa harjoittelujaksoihin ja opinnäytetöiden tekemiseen. Opiskelijat ovat olleet tervetulleita arjen työhön auttaviksi käsipareiksi.

Oppilaitosyhteistyön katsottiin avanneen myös väylän uuteen tietoon ja uusiin raikaisiin ajatuksiin esimerkiksi opinnäytetöiden kautta. Jatkossa tätä puolta tulisi enemmän korostaa oppilaitosyhteistyössä integroimalla kehittämishankkeita opetukseen. Myös yliopiston tutkimusosaamista voisi hyödyntää kehittämistoiminnan tukena.

Hankkeen tavoitteiden näkökulmasta positiivista oli, että haastateltavilla oli vain hyvää sanottavaa oppilaitosyhteistyöstä. Oppilaitokset miellettiin uuden tiedon tuottajina, mutta myös opiskeluun kuuluvan harjoittelun kautta lisäresurssin antajina. Hankkeessa painotettiin oppilaitosten osallistumista palveluiden kehittämiseen yhdessä muiden toimijoiden kanssa. Joissakin piloteissa siinä oli päästy jo hyvin alkuun. Erityisen hyvää oli, että hanketoiminnassa oli tartuttu heti konkreettiseen tekemiseen. Tällä tavoin kokemukslähtöisesti toimien saatiin aineksia projektin tavoitteena olevalle hyvinvointipalvelujen kehittämisen toimintamallille.

VÄLIARVIOINNIN ANTIA

Alkuarvioinnin valmistuttua oli aika siirtää katseet väliarviointiprosessiin. Myös väliarvioinnissa aineistoa lähdettiin hankkimaan haastatteluin ja niihin valittiin mukaan samoja henkilöitä, jotka olivat olleet mukana jo alkuarvioinnissa, sekä myös uusia toimijoita Rovaniemen alueelta. Haastateltavia oli yhteensä yhdeksän; kolme toimijaa Kemin, Keminmaan ja Rovaniemen alueelta. Väliarvioinnissa tuotiin eri toimijoiden ääntä kuuluviin haastatteluiden myötä. Mukana olleet haastateltavat työskentelivät eri sektoreilla ja kuten kokonaisvaltaisesti koko hankkeessa, myös väliarviointityössä, pyrittiin huomioimaan monitoimijuus kattavamman aineiston saamiseksi ja eri näkökulmat huomioiden.

Väliarvioinnissa haastatteluiden keskeisiksi teemoiksi nousivat toiminnan kehittäminen, suunnitteluprosessit, odotusten täyttyminen, pilottien toimintojen kehittäminen, oppilaitosyhteistyö, hankkeen haasteet, verkostoituminen, konkreettiset tulosodotukset, sekä ajatukset ja toiveet jatkoa ajatellen. Väliarviointityössä tärkeässä

osassa olivat myös pilottien toimijoiden tapaamisista, kokouksista ja työpajoista tehdyt muistiot.

Jokainen pilotti oli hankkeen väliarviointivaiheessa lähtenyt hyvin liikkeelle ja niiden oli mahdollista jatkaa kulkuaan aktiivisissa merkeissä. Uskoa siihen, että piloteilla ja hankkeella kokonaisuudessaan on merkitystä ja hyötyä, löytyi ja näkyi eri toimijoiden keskuudessa. Tiettyä laajempaa vaikuttavuutta ja näkyvyyttä koettiin saavutettavan hankkeen ja juuri monitoimijuuden myötä. Yhteisellä rintamalla asioiden eteenpäin ajaminen koettiin mielekkääksi. Työelämän ja oppilaitosten välinen yhteistyö oli pilottien toiminnassa sujunut hyvin, ja yhteistyötä oli nähtävissä toteutuneen eri tavoin sekä eri yhteyksissä. Työelämän ja oppilaitosten välinen yhteistyö oli jo hankkeen alkuarviointivaiheessa koettu tärkeäksi ja yhtäläillä se näkyi merkityksellisenä myös väliarviointia tehtäessä.

Pohjoinen hyvinvointikeskus -hankkeessa Living Lab -malli näkyi myös verkostomaisen yhteis-toiminnan kautta, jossa yhteistyötä tekivät keskenään eri toimijat, kuten yritykset, kolmas sektori, julkinen sektori, oppilaitokset sekä itse palvelujen käyttäjät. Pilottien toiminnassa oli mahdollista nähdä se, että mukana toiminnassa sekä kehittämisprosesseissa olivat itse käyttäjät. Käyttäjälähtöisyyden voitiin siis todeta toteutuneen ja sen näkyvän eri pilottien toiminnan vaiheissa. Puhuttaessa avoimesta innovaatiosta voitiin nähdä eri toimijoiden muodostamat verkostot eri piloteissa, joissa oli ollut mahdollista sekä jakaa ajatuksia että viedä toimintaa kokonaisvaltaisesti eteenpäin. Myös sillä, että jokaisen kyvyt ja mahdollisuudet otettiin huomioon, oli oma tärkeä ja oleellinen merkityksensä. Yleensäkin nykypäivänä organisaatioiden TKI-toiminnassa toimintojen ja palvelujen kehittäminen yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa on pärjäämisen kannalta ratkaisevaa.

Ekosysteemin ajatusta mukaillen piloteissa oli saatu aikaan yhteistyöverkosto, jota voitiin luonnehtia toimivaksi ja aktiiviseksi toiminnan komponentiksi. Jokaisessa pilotissa olennaisena osana näkyi yhteistyö työelämän ja oppilaitoksen välillä. Julkisen sektorin, yritysten ja muiden palveluntuottajien sekä järjestöjen edustajien mukanaolo nähtiin oleellisena ja tärkeänä pilottien sekä koko hankkeen toiminnan kannalta. Tässä yhteydessä voitiin myös nostaa esille aikaisemmin mainittu laaja vaikuttavuus ja se, miten tietoisuutta asioista voidaan viedä laajemmalla joukolla vahvemmin eteenpäin.

Pilottien toiminnasta nousi esille myös tiettyjä haasteita. Näistä voimakkaimmin näkyi resurssien vähyyden etenkin ajankäytön ja tila-asioiden suhteen. Muita toiminnassa esiintyneitä haasteita olivat monitoimijuus, asiakkaiden sitoutuminen toimintaan, lupa-asiat, hankkeen lyhyt toiminta-aika ja oppilaitoksen toimintatapojen joutamisen mahdollisuus. Kuitenkin vaadittavat ja tarpeellisimmat toimet oli pystytty olemassa olevilla resursseilla saamaan aikaiseksi. Väliarviointivaiheessa nousi esille se, että harva haastatteluihin osallistuneista osasi vielä hahmottaa sitä, millä tavoin itse pilotit ovat osa laajempaa kokonaisuutta. Muiden hankkeissa toimivien pilottien toiminta oli myös jäänyt haastatelluille toimijoille osittain hämäräksi.

Väliarviointivaiheessa nostettiin esille myös haastateltujen tiettyjä odotuksia tulevista. Konkreettiset odotettavat tulokset kiteytyivät pääosin yhteen asiaan: toiminnan jatkumiseen. Kehittämistyön toivottiin jatkuvan myös hankkeen jälkeen ja toi-

voa asioiden järjestymiseksi tuntui löytyvän. Jokaisen pilotin kohdalla oli nähtävissä sitoutumista itse toimintaan ja toiminnan kehittämiseen. Toiminnan ollessa käynnissä eri toimijoiden kesken, antoi uskoa sille, että toimintaa voidaan myös tulevaisuudessa jatkaa. Toiminnan organisointi toimi piloteissa hyvin ja toimijoiden roolit näyttyivät selkeinä.

Hankkeen tärkeys nähtiin mm. siinä, että miten tärkeää yhdessä tekeminen on ja mitä erilaisilla yhteistyömuodoilla voidaan saada aikaan. Monitoimijuus vaikutti toimivan eri piloteissa hyvin ja toimintaa oli saatu vietyä eteenpäin. Eri organisaatioiden edustajat toimivat yhteistyössä keskenään ja asetettujen yhteisten tavoitteiden eteen oltiin valmiit tekemään töitä. Jo alkuarvioinnissa hankkeen voimavaraksi ja muista hankkeista erottavaksi tekijäksi nostettiin se, että hankkeessa on mukana paljon erilaisia toimijoita eri sektoreilta. Tiettyjen vastoinkäymistenkin kohdatessa yhteishenki säilyi ja oltiin valmiita jatkamaan eteenpäin. Väliarviointivaiheessa oli todettavissa, että hankkeen alkuvaiheissa asetetut tavoitteet olivat pysyneet edelleen olennaisina osina pilottien toimintaa. Näistä voitiin nostaa esille mm. verkostoituminen, yhteisöllisyys, asiakaslähtöisyys, matalan kynnyksen palveluiden saatavuus sekä uusien toimintatapojen tarpeellisuus.

HANKKEEN LOPPUARVIOINTI – MITÄ SAATIIN AIKAAN?

Loppuarvioinnissa lähdettiin liikkeelle Webropol-kyselystä, joka toteutettiin lokamarraskuussa 2013. Kyselyyn vastasi 21 hankkeessa mukana olevaa toimijaa. Kutsut kyselyyn lähetettiin sähköpostitse 33 henkilölle, jotka kuuluivat joko ohjaus- tai projektiryhmään, tai olivat muilla tavoin keskeisesti hankkeessa mukana. Kyselyyn vastanneita oli niin Kemin, Keminmaan kuin Rovaniemen alueelta. Kyselyssä kartoitettiin tietoa siitä, mitä

- hankkeessa oli saatu aikaiseksi (verrattiin tilannetta ennen hanketta ja aikaa hankkeen päättyessä)
- miten hanke oli toimintakautensa aikana edennyt, missä onnistuttiin ja missä ei
- millaisena yhteistyö työelämän ja oppilaitosten välillä koettiin
- oliko yhteistyö kehittynyt ja jos oli, millä tavoin

Myös hankkeen yhteiskehittämisen menetelmiä arvioitiin ja sitä, minkä arvosanan oli hankkeelle valmis myöntämään.

Hankkeen lyhyestä toimintakaudesta huolimatta koettiin, että oli saatu aikaan paljon. Infokirjeet pitivät hankkeessa olevia toimijoita ajan tasalla, ja niitä pidettiin riittävän informatiivisina. Osallistujien sitoutumista kiiteltiin useammalla eri taholla ja tämä näkyi niin työpajatoiminnassa sekä muissa yhteistyökuvioissa. Hankkeen koettiin onnistuneen myös erilaisten tilaisuuksien ja koulutusten järjestämisessä. Asiakaslähtöisyyttä oli pidetty hankkeen toiminta-aikana yllä ja se oli ollut keskeinen periaate jo hankkeen alkumetreiltä lähtien. Asiakasnäkökulman huomi-

oiminen oli osoittautunut osin haastavaksikin, mutta se oli saanut laajalti positiivista palautetta.

Oppilaitos-työelämäyhteistyölle oli nähtävissä tilausta laajassa mittakaavassa. Silke oli selkeä tarve ja pilottien toimijat koottiinkin yhteen tätä päämäärää silmällä pitäen. Hankkeen koettiin aktivoineen eri toimijoita eri sektoreilta ja mahdollisuuksia laajempaan toimintaan oli tätä myötä saatu kartoitettua. Yhteistyön koettiin toimineen hyvin. Sitä kuvailtiin laajalla rintamalla mm. sanoin ”rakentavaa” ja ”tasa-arvoista”. Yhteistyön koettiin hankkeen myötä entisestään vahvistuneen ja lisääntyneen. Tiettyjen tekijöiden, kuten oppilaitosten opintosuunnitelmien ja resurssien vähyys tunnistettiin hankkeessa esiintyneiksi haasteiksi, mutta nämä haasteet tiedostamalla oli mahdollista vaikuttaa toiminnan suuntaan. Opiskelijoiden roolia kiiteltiin tässä yhteydessä, mutta samalla todettiin, että heidän ohjaukseensa olisi pitänyt mahdollisesti kiinnittää vielä enemmän huomiota. Opiskelijat olivat hankkeen aikana eri piloteissa merkityksellisissä rooleissa ja heidän panostaan pidettiin tärkeänä.

Mukana olleiden toimijoiden innostuneisuus ja kiinnostus oppilaitos- ja työelämäyhteistyön kehittämiseen näkyi. Uusia ideoita kehittämistoimintaan oli saatu eri sektoreilta ja monet heistä olivat ottaneet aktiivisesti osaa itse kehittämistyöhön. Yhteistyö koettiin eri osapuolia hyödyttäväksi useilla eri tavoin; tiiviin yhteistyön myötä saatiin kehitettyä ja toteutettua jotain sellaista, joka jäi elämään hankkeen päättämisen jälkeenkin. Eri toimijoiden roolit olivat konkretisoituneet ja vastuunjaosta olttiin tietoisia. Myös se, mikä millekin organisaatiolle oli mahdollista ja realistista toteuttaa ja olla mukana, oli hankkeessa otettu hyvin huomioon. Uudet yhteistyön muodot olivat myös saaneet jalansijaa eri toimijoiden välisessä kanssakäymisessä. Joustavuutta ja motivaatiota kehittämiseen löytyi laajalta rintamalta.

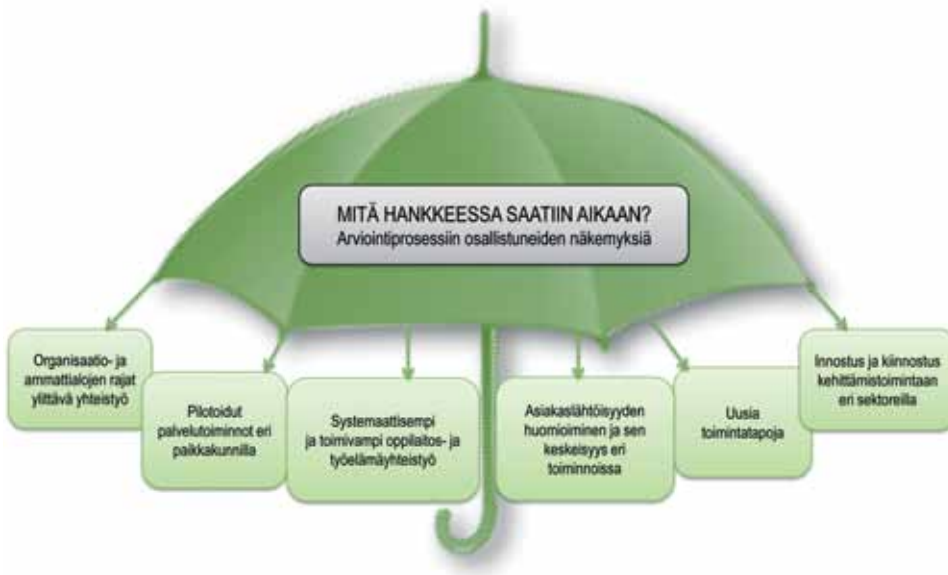
Loppuarviointia tehdessä nousi esille useaan otteeseen se, että hankkeessa toimineet kokivat yhteistyön toimivan myös jatkossa vaivattomammin hankkeessa tehdyn ja pohjustetun yhteistyön myötä. Pelkästään sillä oli ollut merkitystä, että toimijat olivat oppineet tuntemaan toinen toistansa. Myös yhteydenottojen onnistumisen osalta oli tärkeää, kun oli tiedossa keneen tulisi yksinkertaisesti ottaa yhteyttä. Yhteistyö näyttäytyi usealle tekijälle hankkeen loppumetreillä entistä toimivampana ja systemaattisempana.

Mietittäessä sitä, mitä olisi voitu tehdä toisin, esille nostettiin tavoitteiden selkeyttäminen ja se, että liikkeelle olisi pitänyt päästä vauhdikkaammin. Hankkeen alkuun olisi kyselyyn vastanneiden mielestä pitänyt panostaa enemmän, jotta hanke olisi lähtenyt liikkeelle nopeammin. Tämän myötä olisi voitu myös saavuttaa enemmän käytännön kokemusta. Tähän kuitenkin vaikutti eri toimijoiden omat aikataulut ja mahdollisuudet osallistua. Tavoitteet olisi ollut hyvä laatia konkreettisempaan muotoon heti hankkeen alkumetreiltä lähtien, jotta hankkeen keskeinen idea olisi selvinnyt täysin eri piloteissa toimineille. Oman pilotin toiminnan ohella muut pilotit tuntuivat jääneen taustalle siten, ettei niiden vaiheista ja toiminnoista oltu laajemmin tietoisia.

Aikaansaatujen palveluiden konkreettinen tuoteistus nähtiin jatkohankkeen sisältöön kuuluvana. Perustoiminta oli saatu toimivaksi, jolle on hyvä lähteä rakenta-

maan uutta. Hankkeessa aikaansaatu pidettiin hyvänä alkuna toiminnan edelleen kehittämiseksi. Jatkon haasteiksi loppuarvioinnissa nousi esille mm. se, millä tavoin oppilaitokset kykenevät vastaamaan riittävän nopeasti asiakkaiden tarpeisiin. Etenkin isompien asiakasryhmien kohdalla tarpeet voivat ilmetä hyvinkin nopeasti ja on kyettävä miettimään, millä tavoin näihin haasteisiin vastataan. Tässä ehdotettiin mm. osuuskuntatyypistä toimintatapaa, jossa esimerkiksi opiskelijoilla olisi vapaammat kädet toteuttaa itse toimintaa. Yleisesti tarkasteltuna toiminnalle oli saatu jo tässä vaiheessa hyvä pohja, jolle haluttiin lähteä rakentamaan myös tulevaisuuden verkostoja. Työelämästä nousevia tarpeita on hankkeen myötä jatkossa helpompi karvoittaa ja tehdä tätä myös systemaattisemmin. Myös työelämän toimijoilla on mahdollisuudet saada haluamaansa tietoa oppilaitosten osaamisesta.

Loppuarviointikyselyssä tiedusteltiin sitä, minkä arvosanan olisi valmis hankkeelle antamaan. Kyselyyn vastanneesta 21 henkilöstä 11 oli valmis antamaan arvosanan 3 (tyytyväinen) ja 9 kyselyyn vastannutta arvosanan 4 (erittäin tyytyväinen). Tätä kautta voidaan todeta hankkeen onnistuneen eri sektoreilla toimivien mielestä vähintäänkin hyvin.

Kuvio 1. Näkemyksiä hankkeen lopputuloksista.

Kuvio 2. Hankkeen SWOT-analyysi.

LÄHTEET

- MARKKANEN, M. & PIENONEN, T. & SORVARI, R. 2013. Rohkeutta kokeilla ja toimia. Satakunnan ELY-keskuksen EU-rahoitteisten yritysten toimintaympäristön kehittämishankkeiden arviointi. Satakunnan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. Raportteja 99/2013.
- SUOPAJÄRVI, L. 2013. Opas projektiarviointiin. Lapin yliopiston yhteiskuntatieteiden tiedekunnan julkaisuja C. Työpapereita. <www.doria.fi>

Lopuksi – tästä eteenpäin

Pohjoinen hyvinvointikeskus -hankkeen päättyessä 31.12.2013 voidaan todeta hankkeelle asetettujen tavoitteiden toteutuneen. Pää tavoitteeksi asetettu työelämäyhteistyötä kuvaava toimintamalli saatiin kehitettyä. Piloteissa on hankkeen aikana syntynyt ja kokeiltu uusia palvelutoimintoja, uusia toimintatapoja on kokeiltu ja muodostettu kehittäjäverkostoja. Piloteissa kehitettyjä toimintoja on tarkoitus jatkaa osana eri toimijoiden omaa toimintaa siten, että ammattikorkeakoulu on aktiivisena osapuolena toteuttamassa ja kehittämässä niitä edelleen.

Kemin pilotissa kahden erilaisen toimintalinjan kehittäminen työttömien hyvinvoinnin edistämiseksi nähtiin tarpeellisenä ja realistisena. Kemin pilotin toimijat kokivat positiivisena monialaisen yhteistyön eri organisaatioiden ja asiantuntijoiden välillä. Pitkäaikaistyöttömien hyvinvoinnin tarkastuksia kehitetään edelleen yhteistyöverkostossa ja haasteena on vastuukysymysten ja kirjaamiskäytäntöjen selvittäminen. Tavoitteena on hyvinvoinnin tarkastusten toteuttaminen osana sosiaali- ja terveysalan opiskelijoiden opiskelua sekä Kemin kaupungin perusterveydenhuollon ja Meri-Lapin työhönvalmennussäätiön palvelutuotantoa. Työmatkalla-ryhmätoiminta tarjoaa pitkään työttömänä olleille asiakkaille laaja-alaista, kokonaisvaltaista palvelua, jonka tavoitteena on tukea osallistujia oman työllistymispolun suunnittelussa ja toteuttamisessa sekä mielekkään arjen rakentamisessa. Toiminnassa on keskeistä työparina työskentely, mikä antaa mahdollisuuden kehittää moniammatillista yhteistyötä ja osaamista. Pilotoinnin kautta saatavien kokemusten avulla ryhmätoiminta siirtyy pysyväksi osaksi Meri-Lapin työhönvalmennussäätiön toimintaa.

Keminmaan pilotin kehittämisprosessissa vahvistui osallistavien työmenetelmien merkitys työelämäyhteistyön kehittämisessä. Avoimissa työpajoissa kokeiltiin rohkeasti uusia tapoja toteuttaa kehittämistyötä ja suunnittelua Living Lab -ideaa noudattaen. Osallistavat menetelmät ovat mahdollistaneet eri toimijoiden – järjestöjen, kunnan, oppilaitosten, palvelutuottajien – tutustumisen toisiinsa ja sitä kautta yhteistyö on tullut luontevammaksi. Kehittämisprosessin aikataulu, työpajojen määrä ja ajankohdat on tärkeä olla kaikkien osallistujien tiedossa heti prosessin alussa. Tämä todennäköisesti parantaisi osallistujien motivoitumista ja sitoutumista kehittämis-työhön. Keminmaan pilotin kehittämistyön aikana on kokeiltu Palvelukeskus Kallin-

rannassa teemallisia torstai-iltapäiviä, jotka ovat sisältäneet erilaisia ikääntymiseen ja hyvinvointiin liittyviä ajankohtaisia aiheita. Lisäksi geronomiopiskelijat avasivat pilotin aikana ”hyvinvointikioskin”, josta ikäihmiset saivat tietoa kunnan palveluista sekä apua arjen pieniin kysymyksiin. Tavoitteena on, että Kallinrannasta tulisi ke-
minmaalaisille ikääntyville matalan kynnyksen kohtaamis- ja toimintapaikka, seni-
orikeskus. Hankkeen päättymisen jälkeen jää kysymykseksi miten erilainen toiminta
mahdollistetaan seniorikeskuksessa ja miten syntynyttä kehittäjäverkostoa voidaan
hyödyntää toiminnan mahdollistamiseksi.

Kolarin pilotissa tavoitteena oli yleinen työelämäyhteistyön kehittäminen. Asiak-
kaiden osallisuutta hyvinvointipalveluiden kehittämisessä haluttiin vahvistaa oppi-
laitosyhteistyön kautta. Hyvinvointialan perusopetuksen koulutussisältöjä alettiin
kehittää paremmin työelämää palveleviksi ja rakenteita harvaan asutulle alueelle so-
pivaksi. Opinnäytetöiden aiheita alettiin hankkia työelämästä ja niiden tekemisellä
pyrittiin vastaamaan johonkin konkreettiseen työelämän tarpeeseen. Opiskelijoille
alettiin tarjota aitoja oppimisympäristöjä ja hyvinvointipalveluiden asiakkaille uusia
sosiaalisen vuorovaikutuksen mahdollisuuksia ja vaihtelua arkeen opiskelijoiden jär-
jestämän toiminnan kautta.

Rovaniemen pilotissa fysioterapiaopiskelijoiden urheilufysioterapiatoiminta on
onnistuttu integroimaan Lapin Urheiluakatemia tukipalvelutoimintaan. Fysiotera-
piaopiskelijoiden urheilufysioterapian keskeiset opintosisällöt on pystytty pilotin ai-
kana uudistamaan ja niiden sisältöä laajentamaan osana peruskoulutusta. Osaamis-
keskusajattelun laajentamiseksi moniammatillisen yhteistyön merkitys on korostu-
nut toimijoiden jatkokoulutustoimintaa ideoitaessa. Kansallisen ja jopa kansainväli-
sen aihealueen osaamista kehittävä moniammatillisen lisäkoulutuksen tarve on
tullut selkeästi esille. Pilotin ydinverkoston toimintatavoissa on edelleen haasteita toi-
mintaa kehitettäessä. Esimerkiksi valmennuspuolen tiedon lisääminen urheilufysio-
terapiatoiminnasta ja toisaalta fysioterapeuttien osaamisen laajentaminen valmen-
nuksesta vaatii edelleen panostusta. Vertaisoppiminen moniammatillisesti ja työpa-
rityöskentely urheilijan ollessa toiminnan keskiössä oli pilotissa saavutettuja keskeisiä
hyötyjä. Pilotin toiminta-ajatus elää myös jatkossa. Urheilufysioterapian osaaminen
on nivottu osaksi fysioterapeuttipiskelijoiden koulutusta myös 1.1.2014 aloittavassa
Lapin ammattikorkeakoulussa. Ympäröivä urheilun kenttä tarvitsee fysioterapeut-
tien osaamista toiminnassaan ja tämä tarve tarjoaa ammattikunnalle myös mahdol-
lisuuden edelleen kehittää uusia palvelumuotoja muun muassa matkailijoille esimer-
kiksi visioidun opiskelijoiden osuuskuntatoiminta-ajatuksen pohjalta.

Hankkeen myötä on saatu hahmotettua palvelukenttää laajemmassa mittakaavas-
sa. Aikaisemmin toiminnan näkyvinä piirteinä on ollut tietyllä tapaa palveluiden
hajanaisuus ja päällekkäisyys, mutta yhteistyön lisääntyessä eri toimijoiden välillä, on
saatu rakennettua toiminnalle vankempaa pohjaa. Kynnyksen voidaan todeta madal-
tuneen ajatellen yhteydenottoa muihin toimijoihin, ja tämä helpottaa toimintaa olen-
naiselta osaltaan myös jatkossa. Verkostoitumisessa tärkeässä osassa on tulevaisuutta
ajatellen se, miten toisten organisaatioiden toimintakulttuurit tunnetaan. Tässä ko-

roostuu toimijoiden sitoutuneisuus sekä halu olla mukana. Hankkeen myötä tällaista kiinnostusta ja innostusta on ollut nähtävissä.

Hankkeen päättymisen jälkeen toimintamallin mukaista työelämäyhteistyön koordinoitua ja organisoitua jatketaan Lapin AMK:n hyvinvointipalveluiden osaamisalan omana toimintana. Toimintamallin vakiinnuttaminen ja juurruttaminen osaksi osaamisalan perusprosesseja ja konkreettista toimintaa edellyttää siihen suunnattuja resursseja. Ensimmäisenä toimenpiteenä toimintamallin vakiinnuttamiseksi on muodostaa osaamisalan tiimi ja nimetä kampusvastaavat. Toimintamallissa kuvattu kehittäjäverkosto perustetaan kutsumalla keskeisimpien yhteistyökumppaneiden edustajia verkoston jäseniksi. Osaamisalan tiimi, kampusvastaavat ja kehittäjäverkosto aloittavat toimintansa keväällä 2014 aikana. Toimintamallin vakiinnuttamisen alkuvaiheessa korostuu toiminnan myötä saatavan kokemuksen ja arvioinnin avulla tapahtuva tehtävien, roolien ja käytettävän työajan selkiytyminen ja tarkentuminen. Lisäksi työelämäyhteistyötä helpottavien välineiden, kuten opinnäytetyöpankin, internet-sivujen ja erilaisten dokumentointipohjien, kehittäminen jatkuu.

Hankkeessa kehitetyt erilaiset toiminnot ovat siirrettävissä laajempaan käyttöön; eri sektoreiden ja toimijoiden tietoisuuteen. Myös uudenlaisten oppimisympäristöjen merkitys on jatkoa ajatellen oleellinen. Uusia yhteistyön muotoja on hankkeen myötä kehittynyt, ja nämä toivottavasti jäävät osaksi laajempaa toimintaa myös tulevaisuudessa. Kokonaisuudessaan hankkeella on pyritty saamaan laajemmin aikaan vaikuttavuutta ja näkyvyyttä, missä on myös onnistuttu. Asioita voidaan myös jatkossa ajaa eteenpäin samoin ottein; yhdessä.

Kirjoittajat

AROLAAKSO-AHOLA, SARI

lehtori, TtM, Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu

HARJUNIEMI, MINNA

sosiaalialan opiskelija, Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu

HJULBERG, MERJA

lehtori, YTM, Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu

HUTTUNEN, KIM

hoitotyön opiskelija, Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu

ISOMETSÄ, IRMA

sosiaalialan opiskelija, Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu

JUUSOLA, MATTI

sosiaalialan opiskelija, Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu

JUOPPERI, LAURA

projektisihteeri, Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu

JÄNKÄLÄ, RAIMO

kehittämispäällikkö, KL, Lapin yliopisto

LEPPÄLÄ, SANNA

hoitotyön opiskelija, Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu

PAAKKI, SUSANNA

vanhustyön opiskelija, Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu

PALOSTE, AIRI

yliopettaja, KT, Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu

PERTTULA, MARI

vanhustyön opiskelija, Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu

PISTOKOSKI, RIITTA

päätoiminen tuntiopettaja, YTM, Ammattiopisto Lappia

PURO, ANNE

lehtori, PsM, Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu

PYNNINEN, TANJA

tutkimusavustaja, kasvatustieteen kandidaatti, Lapin yliopisto

PYYNY, HEIDI

lehtori, aikuiskoulutusvastaava, YTM, HTM, Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu

RAHKOLA, MIKA

lehtori, TtM, Rovaniemen ammattikorkeakoulu

SAARENPÄÄ, SARIANNA

sosiaalialan opiskelija, Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu

SAGLAM, MARJA-TERTTU

Lehtori, SHO, KM, Ammattiopisto Lappia

SMEDS, RIIKKA

hoitotyön opiskelija, Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu

SMEDS-HOWEL, LEENA

hoitotyön opiskelija, Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu

SUONTAKANEN, MARKUS

lehtori, TtM, Rovaniemen ammattikorkeakoulu

Ammattikorkeakoulujen yksi keskeinen tehtävä on toimia alueensa vaikuttajana tukemalla toimintaympäristönsä elinvoimaisuutta ja hyvinvointia. Yhteistyötä ja verkostoitumista tarvitaan entistä enemmän toimintaympäristön muutosten ja niukkenevien resurssien vuoksi. Tämä edellyttää oppilaitoksilta ja yhteistyökumppaneilta joustavuutta, nopeaa reagoitokykyä sekä innovatiivista ja asiakaslähtöistä ajattelua. Työelämäyhteistyön kehittämiseksi aloitettiin Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun, Rovaniemen ammattikorkeakoulun ja Lapin yliopiston yhteisprojektina EAKR-rahoitteinen Pohjoinen Hyvinvointikeskus -hanke. Hankkeessa oli mukana tiiviisti myös Ammattiopisto Lappia.

Pohjoinen Hyvinvointikeskus -hankkeessa (1.9.2012–31.12.2013) kehitettiin Lapin ammattikorkeakoulun (1.1.2014–) hyvinvointipalveluiden osaamisalalle toimintamalli alueen hyvinvointipalvelujen kehittämiseksi ja osaamisen edistämiseksi. Toimintamallilla edistetään oppilaitosten ja työelämän välistä yhteistyötä vastaamaan paremmin työelämän tarpeita, ja luodaan avoimia oppimisympäristöjä sekä pysyviä kehittämisverkostoja. Toimintamallin ja -prosessien avulla tuotetaan hyvinvointiin liittyvää koulutus-, palvelu- ja tutkimus- ja kehittämistoimintaa sekä integroidaan niitä paremmin opiskelijoita, alueen toimijoita ja elinkeinoelämää palvelevaksi.

Yhteistyötä tehostavan ja koordinoivan toimintamallin rakentamiseksi hankkeessa käynnistettiin pilotit Keminmaassa, Kemissä, Kolarissa ja Rovaniemellä. Pilottien tarkoituksena oli tuottaa tietoa toimintamallin osa-alueiden ja kehittämisverkoston toimintatavan rakentamiseksi sekä kehittää uusia palvelumuotoja pilottien teemojen mukaisesti. Raportin itsenäisissä artikkeleissa kuvataan ja arvioidaan näiden pilottien toteutumista. Raportissa kuvataan myös hankkeen taustaa ja tarkoitusta sekä esitellään hankkeessa kehitetty toimintamalli. Lapin yliopiston toteuttamana hankkeen arviointi kokoaa raportin lopuksi yhteen yhteistyökumppaneiden ja hanketoimijoiden näkemykset hankkeen etenemisestä ja onnistumisesta.

ISBN 978-952-5897-89-0

